

Kampen om å hoppe

Kvinnelige skihopperes vei til de olympiske leker

Andrea Tunglund Pedersen

Master i historie
120 [studiepoeng]

Institutt for arkeologi, konservering og historie
Det humanistiske fakultet

Sammendrag

Oppgaven har en tredel struktur. I tillegg til innledning og konklusjon består den av tre hovedkapitler ordnet kronologisk fra 1863 frem til 2011, da det ble kunngjort at skihopp for kvinner ble en del av de olympiske leker i Sotsji i 2014, og hvordan lekene ble gjennomført i 2014. Kapittel 2 omhandler tiden fra 1860-årene fram til mellomkrigstiden. Siden 1863 har noen få, men dyktige kvinner utfordret oppfatningen av hva kvinner kan gjøre og få til innenfor hoppporten. Første gang man hører om en kvinnelig hopper er i 1863, men kvinnene får kritikk for hoppstilen, og hoppporten beskrives som lite feminin. Skisporten blir i denne perioden også påvirket av sportifiseringen av idretten som blir en videreføring av den maskuline dominansen. Idrett går fra å være en aktivitet til å bli en målbar konkurranse forbeholdt menn, der skihopp får en forhøyet posisjon i den norske nasjonalidentiteten. Først på 1930-tallet ser man en oppblomstring innen kvinneidretten. To kvinnelige skihoppere var en del av dette, utøverne Johanne Kolstad og Hilda Braskerud. I 1938 setter Johanne Kolstad verdensrekord i New Hampshire og får tilnavnet «The Wonder Girl- known as The Queen of Skis». En annen kjent kvinnelig skihopper var Hilda Braskerud, hun var ofte å se sammen med Johanne Kolstad, men klarte aldri å levere like bra som Kolstad under rennene. Duoen fikk mye oppmerksomhet fra både publikum og media, og reiste rundt i Norge og Skandinavia for å vise frem hoppegenskapene sine. I kapittel 2 undersøker jeg hvem de første kvinnelige hopperne var, hvor de hoppet på ski, hvordan de ble møtt av publikum og hvilken rolle de fikk i det nasjonale prosjektet som pågikk i Norge, samt sportifiseringen som vokste frem i den norske idretten.

Kapittel 3 tar for seg kvinnelige skihoppere i tiden 1940 til 1980, der jeg forsøker å gi en forklaring på hvorfor de i så stor grad glimret med sitt fravær gitt at mellomkrigstiden hadde gitt flere store kvinnelige skihoppere. Dette var derimot husmødrenes glansperiode i norsk historie, og kvinnesynet generelt i samfunnet var med på å påvirke idretten og kvinners mulighet til å hoppe på ski. Det skjer derimot mye i ski og hoppporten, med nye regelverk, hoppstiler, profesjonalisering og den maskuline dominansen preger idretten i en større grad enn tidligere. I kapittelet diskuter jeg også hvordan kvinnerevolusjonen inntar andre idretter, men ikke skihopp.

Kapittel 4 omhandler tiden mellom 1980 til 2014. Første del av denne perioden, 1980- og 90-tallet, er blitt omtalt som en av hoppSPORTENS storhetstid. Igjen skjer nye utviklinger i selve idretten som drar videre på profesjonaliseringen som skjedde mellom 1950-70-tallet, med økende kommersialisering. Overgangen fra amatøriddrett til profesjonalisert toppidrett, der pengepremier ofte var i fokus, gav idretten mer oppmerksomhet og markedsverdi. Massemediene og kommersielt TV var i denne perioden i full oppblomstring, som gav idretten en mye større mediedekning. Store pengeavtaler, ble inngått med ulike TV-kanaler for å sikre seg rettighetene for å sende toppidretten på kommersielt TV. Dette skulle gi mediene økt makt over norsk idrett, og belyse spørsmål som hadde med kvinners utestengelse fra hoppSPORTEN.

Utover 2000-tallet entret kvinnerevolusjonen hoppSPORTEN. Det blir arrangert VM for kvinner, og interessen øker for hva kvinner får til i hoppbakken – og utenfor. Norske Anette Sagen blir raskt omtalt som forkjemper for kvinner i skihopp av norsk presse. I kapitlet diskuterer jeg inngående medias rolle i kvinnenenes kamp for å delta i OL, etter at medienes narrativ snur. At de som bestemmer over norsk og internasjonalt skihopp, blir til «gubber» som hindrer utviklingen å finne sted. Dette ble også noe de kvinnelige utøverne brukte til egen vinning. I konklusjonskapitlet vender jeg tilbake til oppgavens overordnede problemstilling om hvordan den maskuline dominans har materialisert seg i skihoppSPORTEN, og dens konsekvenser for kvinners mulighet til å delta i skihopp. Til slutt, hvordan har den maskuline dominansen blitt videreført over tid - og innenfor nye kontekster?

Forord

Under mitt arbeid med denne oppgaven har jeg lært mye om den norske skiidretten, idretten generelt, og den norske nasjonalidentiteten. Temaet har gitt meg en større forståelse av at det som kanskje oppfattes som naturlig, ikke nødvendigvis er det. Jeg har også fått en større forståelse av utfordringene kvinnelige idrettsutøvere kan møte på i idretten, da spesielt hopp. Og hvor viktig det er å belyse disse utfordringene. De kvinnelige idrettsutøverne har i ulik grad kjempet for sin plass i idretten, noe jeg mener er viktig å ikke ta for gitt, hvis man vil opprettholde en idrett som bygger på likestilling og rettferdighet.

Under arbeidet med denne oppgaven har det skjedd flere utviklinger i kvinneskihopp, som har vært med på å understreke hvor viktig dette tema er innenfor kjønnslikestilling, og den norske idretten. 19. mars 2023 ble det skrevet historie da blant annet norske Maren Lundby og kanadiske Alexandra Loutitt hoppet i verdens største hoppbakke i Vikersund, under det første offisielle skiflygningsrennet i verdenscupen for kvinner. Den 5. mai meldte *NRK* at Vikersund får to verdenscuprenn i skiflygning for kvinner i 2023/24- sesongen. FIS-styret skal gi sin endelige godkjenning for sesongprogrammet under møte i Zürioch 24. mai 2023.¹ Likestillingskampen i hoppmiljøet er enda ikke over, men den gjøres stadig flere fremrykk.

Jeg har hatt et godt støtteapparat rundt meg under arbeidet med masteroppgaven, og jeg har flere personer som fortjener en stor takk. Først og fremst vil jeg utlevere en takk til min veileder Eirinn Larsen som har fungert som både veileder, motivator, inspirasjon og sparringspartner gjennom hele skrive året. Det må også utbringes en takk til mine medstudenter som har lest, kommentert og diskutert oppgaven med meg, samt venner og familie som har engasjert seg for temaet. Arbeidet med denne oppgaven hadde ikke vært mulig uten dere, tusen takk.

¹ NRK, «Vikersund får to verdenscuprenn i skiflygning for kvinner»

INNHALDSFORTEGNELSE

1	Kapittel 1: Introduksjon.....	7
1.1	Tidligere forskning.....	8
1.2	Teoretisk perspektiv og begreper	12
1.3	Kilder og metode	15
2	Kapittel 2: «Let og sikkert stod hun der, hvor saa mangen spræk gut før havde tabt balancen»	18
2.1	De første kvinnelige skihopperne.....	19
2.2	Bort fra amatør-ethoset, inn i det nasjonale	21
2.3	Likevel plass til kvinner i hoppbakken?.....	24
2.4	Mellomkrigstiden med nye muligheter	28
2.5	Hoppjentene fra Nordre Land	31
2.6	Til USA for å hoppe på ski.....	33
2.7	«The Queen of Skis»	36
2.8	Konklusjon	39
3	Kapittel 3: «Den som har gjort sin plikt, kan også kreve sin rett»	42
3.1	Herrer som norm, kvinner som unntak	43
3.2	Kvinner i «kvinnelige» sportsgrener	46
3.3	Sportifisering av hoppporten som demaskulinisering	48
3.4	Bredde versus spiss: konfliktlinjene i det Hofmoske system.....	50
3.5	«Heiagjeng og kaffekokere»	52
3.6	Unntakene som bekreftet hovedregelen: OL i Oslo i 1952.....	54
3.7	Sportsutøvelse som kvinnefrigjøring	56
3.8	Anita Wold – eneste jente i en mannsdominert hoppport	58
3.9	Konklusjon	61
4	Kapittel 4: Ingen stille kvinnerevolusjon	63
4.1	Idrett + massemedier = sant	64
4.2	«Hele 55,5 meter tøyde denne ‘friskussa’ seg»	65
4.3	Ny stil og nye rekorder for gutta	68
4.4	V-stilens tidsalder blir også kvinnes.....	69
4.5	Inn i varmen?.....	73

4.6	Gubbene i FIS.....	76
4.7	Pressen går fra politisk støttespiller til vaktbikkje.....	78
4.8	Oppmerksomhet ja, sendetid nei.....	80
4.9	«Kunststykket av å sette sine mannlige kollegaer i skyggen».....	82
4.10	Rettslig til verks mot VANOC.....	85
4.11	Stor internasjonal medieoppmerksomhet.....	88
4.12	Snart i mål?.....	90
4.13	Konklusjon.....	93
5	Kapittel 5: Konklusjon.....	95
6	Litteratur og kildeliste.....	101
6.1	Litteratur.....	101
6.1.1	Bøker.....	101
6.1.2	Rapport og doktoravhandling.....	103
6.1.3	Artikler i elektronisk leksikon.....	104
6.2	Kilder:.....	104
6.2.1	Artikler publisert på nettsider.....	104
6.2.2	Aviser:.....	108

1 KAPITTEL 1: INTRODUKSJON

Skihopp er en av de siste grenene som ble inkludert i de olympiske leker som egen gren for kvinner. Dette hendte i 2014, etter at flere kvinnelige skihoppere som norske Anette Sagen, amerikanske Lindsey Van og canadiske Zoya Lunch, samt 12 andre kvinnelige skihoppere, hadde øvet krav mot organisasjonskomitéen for OL i Vancouver våren 2009. Hvordan har det seg at kvinner har drevet med hopp siden tidlig 1860-tallet, men ikke har kunnet delta i OL før det hadde gått over hundre år? Skihopp for kvinner har uoffisielt pågått i en årrekke, og Norge har selv hatt mange flinke kvinnelige skihoppere opp gjennom tidene. Navn som Johanne Kolstad og Hilda Braskerud, samt de første kvinnelige skihopperne på 1800-tallet, er en del av norsk skihistorie og internasjonal hoppshistorie. Mange argumenter er benyttet for å ekskludere kvinner fra skihopp. Noen av argumentene som ble brukt var, kvinner har ikke den fysikken som kreves for å hoppe på ski, og at det kan gjøre dem sterile. Det er for farlig for kvinner å hoppe på ski. At kvinner gjerne må hoppe på ski, men ikke delta i konkurranser.

I denne oppgaven skal jeg se nærmere på kvinners inntreden i hoppporten, med blick på den lange opptakten det tok fra kvinner begynte å hoppe på ski, fram til skihopp for kvinner ble en egen OL gren i 2014. Hvem var de kvinnelige hopp-pionerne i Norge? Hva var begrunnelsen for at de ikke ble en del av hoppporten, da norsk skisport utviklet seg i første halvdel av 1900-tallet? Hvordan endret disse begrunnelsene seg over tid, og hvorfor endret det seg rundt 2011? Skihopp har også vært en del av det nasjonale identitetsprosjektet i Norge, hvilken betydning hadde dette for de kvinnelige utøvernes mulighet til å hoppe på ski? Samtidig som den norske idretten opplevde en sterkere og sterkere sportifisering av idretten på begynnelsen av 1900-tallet, der målrettet trening, disiplinering og prestasjon ble hovedfokuset. Hvordan påvirket den økende graden av sportifiseringen den norske idretten, og kvinners mulighet til å hoppe på ski? Da egenskaper som konkurranse, dyktighet og trening ofte var assosiert med maskuline egenskaper, fremfor de feminine.

Kvinner i hoppporten er også en historie om utestengelse, og diskriminering på grunnlag av kjønn. Den franske sosiologen og antropologen Pierre Bourdieu, skriver i sin bok *Den maskuline dominansen* om det paradoksale ved doxa:

Det faktum at vår verdensorden – med alle sine former for ensretting og avsperring, i bokstavelig og billedlig forstand, alle sine forpliktelser og sanksjoner – i det store og hele blir respektert slik den er, og uten at det forekommer flere overtredelser eller undergravninger, forbrytelser eller «utskeielser».²

Bourdieu understreker at det er en dominans relasjon mellom det maskuline, og det feminine, og hvordan rettigheter, overgrep, privilegier og urettferdighet fungerer i samfunnet og kulturen. Denne dominansen har igjen dannet en orden av paradoksal underkastelse som fremstår akseptabelt og naturlig. Bourdieu påstår at den maskuline dominans, den mannlige dominans over det kvinnelige er det beste eksempelet på denne paradoksale underkastelsen. Både hvordan den innføres og gjennomleves.³ Dette er en teori jeg vil bruke i min oppgave, da skihopp har vært dominert og forbeholdt menn i De olympiske leker frem til 2014. Det maskuline har dominert over det feminine, og dannet en orden som har vært akseptert siden herrene deltok i skihopp for første gang under De olympiske lekene i Chamonix i 1924.⁴

Den overordnede problemstillingen i denne oppgaven blir: Hvordan den maskuline dominans har materialisert seg i skihoppsporten, hvilke konsekvenser dette har påført kvinners mulighet til å delta i skihoppsport, og hvordan den maskuline dominansen har blitt videreført over tid - og innenfor nye kontekster: Med andre ord: Hvordan hadde det seg at kvinner ikke fikk hoppe i OL før i 2014 til tross for at de i 151 år hadde hoppet på ski? Underspørsmål: Hvem var de kvinnelige hopp-pionerne? Hva skilte kvinners skihopping, fra mennenes skihopping? Når begynte kvinnene å fremme et ønske om å konkurrere i skihopp, på lik linje med menn? Hva var eventuelle argumenter for at de ikke fikk være med, og hva endret seg rundt 2011 som gjorde at kvinner ble inkludert i OL?

1.1 TIDLIGERE FORSKNING

Selv om det er skrevet en del om sport og kvinner, er det begrenset forskningslitteratur om skihopp og kvinner. Selve hoppsporten har en lang historie med hopp, datert tilbake til 1808

² Bourdieu, *Den maskuline dominans* (Oslo:Pax,2000), 11

³ Ibid

⁴ Thoresen, *Lengst gjennom lufta* (Oslo: Versal, 2007), 42

da Olaf Rye hoppet 9,5 meter på ski i Eidsberg.⁵ Den første kjente kvinnen som hoppet på ski i Norge var Ingrid Olsdatter Vestby. Hun måtte søke om å få hoppe i Nordbybakken i 1863.⁶ Hun fikk søknaden innvilget, men måtte vente med å hoppe til etter at herrene var ferdig med sitt hopprenn. Det skulle ta 151 år før kvinnenens søknad om å delta i OL ble innvilget. Kvinner og skihopp er derfor ganske nytt innenfor historisk forskning. Og det finnes lite litteratur som er skrevet om kvinnelig skihopp. Likevel finnes det enkeltkapitler dedikert til kvinner og skihopp, som Sigmund Loland og Wivi Andersen «Jumping for Recognition: Women's Ski Jumping Viewed as a Struggle for Rights», og Anette Hofmann, Patricia Vertinsky og Shannon Jette. v og «Gender justice and gender politics at the local, national and international level over the challenge of woman`s ski jumping».⁷ I tillegg har Jason Laurendeau og Carly Adams skrevet «Jumping like a girl: discursive silences, exckusionary practices and the controversy over women`s ski jumping».⁸

Det finnes derimot få forskningsbidrag der kvinners historie i skihopp er i fokus, med noen unntak som for eksempel Anette Hofmann og Marit Nybelius sin bok *Licence to Jump*⁹. Boka er skrevet i 2015, og beskriver den kronologiske historien om kvinnenens vei inn i skihoppsporten, med utgangspunkt i Europa og Nord-Amerika. Et annet liknende bidrag er Karin Bergs *Hopp, jenter – hopp! Historien om Johanne Kolstad og Hilda Braskerud – et annerledes skieventyr* fra 1998.¹⁰ Denne boka handler om utviklingen som har skjedd i skihopp for kvinner fra 1860 til 1990-tallet, med hovedfokus på to sentrale kvinnelige skihopper fra mellomkrigstiden, Johanne Kolstad og Hilda Braskerud. Boka viser hvordan flere av de kvinnelige hopperne søkte til utlandet for å konkurrere, da det ikke var rom for dem i Norge. Disse artiklene og bøkene har det samme perspektivet i sin fremstilling av historien, ekskluderingsperspektivet. Kvinner har blitt ekskludert fra skisporten i over 150 år, de prøver å skape oppmerksomhet rundt det faktum, og løfte frem det de mener er en urettferdighet.

⁵ Andersen, «Minnes verdens første skihopprekord»

⁶ Thoresen, *Lengst gjennom luften* (Oslo: Versal, 2007), 20

⁷ Andersen & Loland, «Jumping for Recognition», 359-65 og Vertinsky & Jette & Hofmann, «Gender justice and gender politics at the local, national and international level over the challenge of woman`s ski jumping», 43-74.

⁸ Laurendeau & Adams, «Jumping like a girl: discursive silences, exckusionary practices and the controversy over women`s ski jumping», 431-447

⁹ Hofmann & Nybelius, *Licence to Jump!* (Falun: Beijbom, 2015).

¹⁰ Berg, *Hopp, jenter – hopp!*, (Oslo: Schibsteds, 1998)

I tillegg til disse spesialstudiene finnes det en voksende litteratur om sportshistorie, både i Norge og internasjonalt. Blant de fremste norske idrettshistorikerne finner man Matti Goksøy. I boka, *Historien om Norsk Idrett* fra 2008, gir blant annet Goksøy et innblikk i hvordan idretten i Norge har utviklet seg over tid. Idrettens samfunnsmessige betydning, og hvem idretten har vært viktig for.¹¹ Tidsperspektivet er langt, fra ca. År 1000 frem til 2007, med hovedfokus på de siste århundrene. Goksøy har også et eget delkapittel dedikert til kvinners innmarsj i den norske idretten på 1960- og 1970-tallet. Goksøy skriver om husmor-tiåret, og hvordan idretten var forbeholdt arbeidermannen, og at kvinner var marginalisert i den norske idretten fram til 1960-årene, og den lille plassen de har fått i historien. Goksøy går videre til 1970-årene, og hvordan bevisstheten rundt kjønnsulikhetene i hele samfunnet ble større, og hvordan dette påvirket idretten. Det skjedde et skifte i hva som var «selvsagt» og «normalt» i idretten, der det skulle være «normalt» at kvinner også kunne løpe lange distanser som Holmenkollstafetten, gå Birkebeineren og spille fotball. Videre i delkapittelet skriver han om kvinnefotballens fremvekst og Grete Waitz. Goksøy bruker også et ekskluderingsperspektiv, og stiller seg til tider kritisk til kvinners plass i historien, da spesielt i hvor stor grad de har blitt utelatt.¹²

En annen bok av Goksøy er *Idrett for alle- Norges idrettsforbund 150 år – 1861-2011*, utgitt i 2010.¹³ Denne boka kom ut da Norges idrettsforbund var 150 år. Boka forteller halvannet århundres idrettshistorie med vekt på idrettens betydning for det norske folk, norsk identitet, folkekultur og folkehelse. Denne boka har et delkapittel om hvordan kvinner i idretten normaliseres, og synes å være en videreføring av delkapittelet i boken fra 2008, men også uttrykk for en perspektivforskyvning. Da den første boken så på utestengelsen og inkluderingen, ser Goksøy i den siste boka på hvordan kvinner i idretten normaliseres. Han kaller 20 årene fra 1965 til 1985 for idrettsrevolusjonen og viser til kvinners innmarsj i idretten, da spesielt fotball og løping. «Dette inntoget har bare fortsatt i styrke», skrev han.¹⁴ Kvinner hadde fått større tilgang til idretten, og Norge hadde slitt på den internasjonale arenaen de siste årene.

¹¹ Goksøy, *Historien Om Norsk Idrett* (Oslo: Abstrakt Forl, 2008)

¹² Ibid, 124-129

¹³ Ibid

¹⁴ Ibid, 187

Flere kvinner som Grete Waitz, fotballandslaget og «Håndballjentene», steg frem og klarte å vinne mesterskap, og skape oppmerksomhet rundt seg selv. Det ble mer «normalt» å se kvinnelige toppidrettsutøvere, og kvinner som vokste frem som idrettsidoler. Goksøyr skriver i tillegg om hvordan skeivfordelingen mellom kvinnelige og mannlige ledere og trenere i toppen av norsk idrett har vært. Hvordan denne utviklingen mot likestilling, og like rettigheter ikke har kommet av seg selv, det har vært en innflytelse fra utsiden av idretten.¹⁵ Idretten i Goksøyrs siste bok har derfor blitt påvirket av samfunnsendringene og likestillingspolitikken som vokste frem i storsamfunnet. Disse endringene hadde påvirket idrettsgrenene, men ikke ledelsen i idretten i like stor grad. I tillegg gir boka en oversikt over hvordan den norske idretten og den norske kulturen har utviklet seg gjennom 150 år, der begge kjønn er i fokus.¹⁶ Det vil si at det ikke bare er kvinner som representerer kjønn lenger – og derfor blir unntaket til regelen om idretten som menns domene. Også idrettsmenn, og sporten generelt er mer fremstilt som produkt av et samfunn, og dominerende forestillinger av hva det vil si å være mann i en gitt tid – men også kvinner – og nasjon.

Det finnes derimot en del litteratur om hoppспорт, både i Norge og andre steder. Blant de norske er Arne Thoresens bok *Lengst gjennom lufta- et 200 år langt svev gjennom hopphistorien* fra 2007.¹⁷ Selve boka omhandler ulike menn i hoppporten, og hvordan idretten har utviklet seg siden 1808. Boken har også ulike innslag av kvinner som Ingrid Olsdatter Vestby, Johanne Kolstad og første kvinne til å hoppe i Holmenkollen Anita Wold i 1974. Dette er interessant i seg selv, samtidig som boken ikke går videre inn på hvordan det hadde seg at kvinner var med å hoppe, og konkurrere på ski fra 1860-tallet uten at de ble gitt like muligheter som menn. De kvinnelige skihopperne dukket mer opp som et sidenotat i en 200 år lang historie.¹⁸ En annen bok er Thor Gotaas' bok *Før og etter Wirkola- norsk hoppспорт fra 1940 til 1990* fra 2017.¹⁹ Også denne har hovedfokus på menn, da kvinner ikke offisielt var tatt inn i idretten enda, men boka har et eget kapittel om Anita Wold, og hvordan hun var første kvinne til å hoppe i Holmenkollen. Gotaas hevder at 1940 til 1990 var hoppportens gullalder i Norge, og boka skal gjøre leseren kjent med ulike hoppstjerner fra Norge på denne tiden. Det vil si at det her anlegges et nasjonalt idrettsstjerneperspektiv, og at hoppспорт har bidratt til å skape og forme

¹⁵ Goksøyr, *Idrett for alle* (Oslo: Aschehoug, 2010), 187-190

¹⁶ Ibid

¹⁷ Thoresen, *Lengst gjennom lufta* (Oslo: Versal, 2007), 42

¹⁸ Ibid

¹⁹ Gotaas, *Før og etter Wirkola* (Oslo: Gyllendal, 2017)

hva det vil si å være norsk, med andre ord norsk nasjonal identitet. At dette ikke inkluderte kvinner er interessant å notere seg, selv om det var kvinner som Anita Wold som hoppet. Boka inneholder også utøvernes versjon av hoppporten, noe som vil gi meg et innblikk i hvordan noen av mennene anser sporten.

Jeg skal bruke ulike perspektiver i litteraturen. Deler av litteraturen jobber med et ekskluderingsperspektiv. I denne oppgaven vil jeg løfte frem ekskluderingskulturen og – mekanismene som har eksistert i hoppporten, slik noe av litteraturen har forsøkt å gjøre. Samtidig som jeg viser til hvordan ekskluderingskulturen og mekanismene fremsto som «naturlig» i sin tid, for å bruke Bourdieus term, men «unaturlig» i lys av vår egen tids likestillingsideologi. Det samme gjelder forskningslitteraturen, som tar for seg norsk og internasjonal idrett mer generelt. Også i forskningslitteraturen diskuteres det om hvorfor kvinner generelt har blitt ekskludert fra idretten over lengre tid. Denne ekskluderingen har påvirket kvinnes sene og likestilte ankomst i norsk hoppport. På den andre siden har mye av ovennevnt forskningslitteratur en ubevist holdning til kjønn, noe som gjør at kvinners bidrag og bragder i sport kun blir omtalt i enkeltsetninger, i sidenotat eller nesten ikke i det hele tatt. Det samme kan man se i forskningslitteraturen om hoppporten. Forskningslitteraturen gjør i mindre grad et forsøk på å forklare *hvorfor* kvinner i hoppporten har vært ekskludert så lenge, og *hvordan* det maskuline har dominert i større grad innenfor denne idrettsgrenen. Det er heller ingen nevnt litteratur som har tatt i bruk Bourdieus teori om «den maskuline dominans». I et forsøk på å kaste lys over den vedvarende utestengelsen av kvinnelige skihoppere fra konkurranseidrett, før skihopp for kvinner ble en egen gren i De olympiske leker i 2014. 151 år etter den første kvinnen kastet seg over hoppkanten i Norge under et offisielt renn.²⁰

1.2 TEORETISK PERSPEKTIV OG BEGREPER

Den franske sosiologen og antropologen Pierre Bourdieus bok *Den maskuline dominans* danner grunnlaget for mitt perspektiv i denne oppgaven.²¹ Jeg bruker Knut Stene-Johansen sin oversettelse av boken, da jeg ikke leser fransk som er bokas originalspråk. Hovedpoenget til Bourdieu i denne boken, som kom ut relativt sent i franskmannens karriere, er at den maskuline dominansens privilegium er at den ikke behøver å forsvare seg, og at den

²⁰ Bourdieu, *Den maskuline dominans* (Oslo:Pax,2000)

²¹ Ibid

dominerte oppfatter dominansen som «naturlig».²² I boka gir Bourdieu sin forklaring på den mannlige dominans over det kvinnelige, og at dette er en form for symbolsk vold. Bourdieu deler sin forklaring inn i tre deler: Omformingen av kultur til natur, mannsdominans i det moderne samfunnet og opphevingen av den maskuline dominansen.

Første del, kultur til natur, omhandler de kulturelle forestillingene som er gitt til den naturlige mannlighet og kvinnelighet, det maskuline versus det feminine. Bourdieu mener det er en kulturell oppfatning at det mannlige er sterkt, handlekraftig og rakrygget, mens kvinnelighet oppfattes som svakt, treigt og slu. Bourdieu peker til flere endringer i forholdet mellom kvinner og menn i det moderne samfunnet, og peker til USA og Frankrike. Bourdieu mener i sin bok publisert i 1998, at kjønnene fremdeles er inndelt i det feminine og det maskuline. Menn får dominere i det offentlige rom, mens kvinner blir forvist til det private rom. Reelle endringer kan derfor virke umulig, skriver Bourdieu, fordi de symbolske betydningene og inndelingen av kjønnene, i stor grad er ubevisste for kvinner og menn. Det er integrert i kroppene og den ytre strukturen. Skal endringer skje må det oppstå en kollektiv symbolsk kamp, der det settes spørsmåltegn til grunnlaget av den symbolske kapitalen, både produksjonen og reproduksjonen av den. Bourdieu prøver å tolke den ubevisste kjønnssymbolikken og dens mange anvendelser.²³

Dette er en teori jeg mener passer bra for å belyse utviklingen av skihopp generelt, og hvorfor det tok så lang tid for kvinner å bli innlemmet i skihoppsporten. Menn har dominert sporten, både i det administrative og det sportslige. Omverden har heller ikke reagert på denne dominansen før på 2000-tallet. Hva er det som har gjort dette? Er det slik at *den maskuline dominansen* har vært så integrert i idretten, at det har vært helt naturlig å ekskludere kvinnene fra den?

I tillegg til Bourdieus teori om den maskuline dominansen lener jeg meg i denne oppgaven mye på begrepet *sportifisering*. Dette analytiske begrepet har jeg hentet fra historiker Matti Goksøyr som lener seg på den tyske idrettshistorikeren Hajo Bernett, og den tysk-britiske

²² Bourdieu, *Den maskuline dominans* (Oslo:Pax,2000), 11

²³ Ibid

sosiologen Nobert Elias. Sportifisering omhandler den målbare idretten, den idretten som blir standardisert, rasjonalisert og sivilisert. Sportifisering er derfor det motsatte av «amatør-ethoset», ifølge Goksøyr.²⁴ Sportifisering av idretten, betydde at idretten ble konkurranseinnstilt, der prestasjon rangerte øverst på listen av mål. Måltrettet trening og disiplinering ble også viktige holdepunkt. Sportifiseringen gjorde idretten til noe man konkurrerte i for å vinne, ikke noe man holdt på med for å være i fysisk aktivitet.

Sportifiseringen vil bidra til å kaste lys over mitt anliggende. Dette med tanke på den maskuline dominansen i idretten, da sportifiseringen av idretten raskt ble knyttet til de maskuline egenskapene. Da menn ble ansett som fysisk sterke nok til å drive hard trening, og disiplinerte nok til å følge et måltrettet treningsprogram. Kvinnene ble derimot ikke ansett som fysisk sterke, eller disiplinerte nok til å drive måltrettet konkurranseidrett. Sportifiseringen av den norske idretten ble i tillegg knyttet til det nasjonale identitetsprosjektet, som allerede var påbegynt, der skiidretten ble fremstilt som en idrett som kun var forbeholdt de sterkeste og mest disiplinerte menn. Sportifiseringen ble gjennom 1900-tallet videreført og forsterket, frem til profesjonaliseringen og kommunaliseringen av idretten tok over på begynnelsen av 1990-tallet, og er derfor med i spørsmålet om hvorfor det tok så lang tid for kvinner å bli innlemmet i hoppporten. Hvorfor var det slik at sportifiseringen automatisk ble knyttet til de maskuline egenskapene? Hva hadde det nasjonale perspektivet å si for sportifiseringen av den norske idretten? Og hva skulle til for at de kvinnelige skihopperne fikk innpass i den sportifiserte idretten?

Det siste perspektivet som jeg vil forfekte, er det nasjonale perspektivet. Ski og skøyter ble tidlig en del av den nasjonale identiteten til Norge. Norge som ung nasjon forsøkte å skille seg fra Sverige, og bygge en sterk og unik nasjonalfølelse i den norske befolkningen. Ski vokste for alvor frem som et nasjonalt symbol på slutten av 1800-tallet, og ble forsterket av polarferdene gjennomført av Fritjof Nansen og Roald Amundsen. Skiløping ble etter hvert en nasjonal folkeaktivitet, mens skihopp fikk en forhøyet posisjon i den sportifiserte idretten i Norge. Da skihopp vokste frem som en krevende og farlig idrett å konkurrere i. Skisporten var ifølge Fridtjof Nansen «idrettens idrett», forbeholdt de beste av de beste.²⁵ I utviklingen

²⁴ Goksøyr, *sivilisering, modernisering, sportifisering* (Oslo: Norges Idrettshøyskole), 43-45

²⁵ Berg, *Hopp, jenter – hopp!* (Oslo: Schibsteds, 1998), 86

av den nasjonale identiteten, samtidig som sportifiseringen inntok den norske idretten, ble hoppporten tildelt herrene, mens kvinnene ble plassert utenfor idretten. Det var ikke rom for kvinner og de feminine egenskapene i en slik idrett. Det nasjonale perspektivet er derfor viktig å belyse i spørsmålet om hvordan den maskuline dominans har materialisert seg i skihoppporten, og dens konsekvenser for kvinners mulighet til å delta? Og hvordan har den maskuline dominansen blitt videreført over tid - og innenfor nye kontekster?

1.3 KILDER OG METODE

I denne oppgaven har jeg benyttet meg av en rekke ulike typer kilder som med fordel kan deles inn i tre hovedgrupper: Bøker, aviser og museum. Mine viktigste kilder og mest dominerende kilder har vært avisartikler. Dette er en kilde jeg har brukt gjennom hele oppgaven, og som er min største primærkilde. Der det mangler litteratur om kvinner og skihopp, er det skrevet avisartikler om kvinner og skihopp siden Ingrid Olsdatter Vestby hoppet i Nordbybakken i 1863. Volumet av avisartiklene har variert gjennom tiårene, samt ordlyden som brukes om de kvinnelige skihopperne og narrative de fremstilles i. Media skulle til slutt få en avgjørende rolle i kvinnenens kamp for å delta i de olympiske leker i 2014. Avisartiklene er derfor avgjørende i min besvarelse av de ulike problemstillingene mine, da media har i større eller mindre grad, fulgt utviklingen til den kvinnelige hoppporten fra 1863 til 2014. Man kan derfor ut fra mediedekningen av de kvinnelige hopperne, få en større forståelse av hvordan hoppporten utviklet seg. Samtidig som man får et innsyn i hvilke faktorer som ble avgjørende i belysningen av den maskuline dominansen, samt inkluderingen av skihopp for kvinner i de olympiske leker i 2014. Gjennom avisartikler får jeg også innsyn i intervjuer av sentrale personer i idrett- og hoppmiljøet, ulike kvinnelige skihoppere, ledere i Norges Idrettsforbund, Det internasjonale ski- og snøbrettforbundet og Den internasjonale olympiske komité. Dette gir meg et nærmere innsyn i hvilke argumenter som ble brukt for å utestenge de kvinnelige hopperne, hvilke argumenter som ble brukt for å inkludere dem, og hvordan flere av profilene selv stilte seg i kampen om inkludering.

Bøkene jeg har brukt fungerer som mine sekundærkilder og gir meg mer kontekst og ett dypere studie av den norske idretten, hoppporten generelt og de ulike frontfigurene i den kvinnelige hoppporten. Jeg har brukt ulike bøker for å belyse ulike tidsepoker og

problemstillinger, men jeg har i større grad lent meg på historiker Matti Goksøy og boken *Historien om Norsk Idrett* fra 2008.²⁶ Goksøy har en stor autoritet innenfor idrettshistorien, og gir en kronologisk fremstilling av utviklingen i den norske idretten, der han også analyserer hvordan samfunnsutviklingen i Norge har påvirket idretten. En annen forfatter jeg har brukt for å få en større forståelse av selve utviklingen av hoppporten, dens sportifisering, tekniske utvikling og profesjonalisering er etnolog Thor Gotaas og boka *Før og etter Wirkola*.²⁷ Boken tilbyr også en større forståelse av hvordan den maskuline dominansen har blitt videreført over tid - og innenfor nye kontekster, selv om dette ikke er et perspektiv Gotaas jobber ut ifra. Forfatter og tidligere direktør for Skimuseet Karin Bergs bok *Hopp, jenter – hopp! Historien om Johanne Kolstad og Hilda Braskerud – et annerledes skieventyr* har vært en viktig kilde for meg for å få et større innsyn i Johanne Kolstad og Hilda Braskerud karriere og hvilken mottagelse de fikk i hoppporten. Da det er få kilder som gir en kronologisk og mer detaljert fremstilling av deres historie og karriere.

Museet jeg har benyttet meg av i min forskning er Holmenkollen skimuseum. Skimuseet har gitt meg en forståelse, og bilde av både den materielle utviklingen i hoppporten, som for eksempel skiene som ble brukt, bindinger og drakter. Museet har også utstillinger av de ulike medaljene og pokalene som har blitt delt ut gjennom årene, der man kan se forskjell på de store pokalene som ble tildelt herrene, og de mindre pokalene som ble tildelt kvinnene. Samt at museet for det meste er dominert av de mannlige hopputøverne, da det er arrangert flere offisielle renn og arrangementer på herresiden. Holmenkollen skimuseum har også et større arkiv av ulike bøker, aviser og årbøker fra Skiforeningen, som jeg har brukt som primærkilder. Dette gav meg et innsyn i hvordan Skiforeningen stilte seg til kvinner i skisporten generelt, også i skihopp. Det gav meg også innsyn i hvordan Skiforeningen har brukt skisporten i det nasjonale perspektivet i Norge. Gjennom disse kildene har jeg prøvd å samle en rekke forskjellig faglitteratur for å skape et helhetlig bilde. På denne måten får jeg med så mange synspunkter som mulig, for å få en større forståelse av problemstillingene mine.

²⁶ Goksøy, *Historien Om Norsk Idrett* (Oslo: Abstrakt Forl, 2008)

²⁷ Gotaas, *Før og etter Wirkola* (Oslo: Gyllendal, 2017)

Metodikken jeg har brukt i denne oppgaven lener mer mot en kvalitativ metode i form av innsamling av relevant informasjon. Da oppgaven strekker seg over en 151 års lang periode, blir dette den beste metodikken, for å få den relevante kunnskapen som er nødvendige å ha i bunn for å kunne gå i dybden, og få forståelsen av hvordan det hadde seg slik at kvinner ikke fikk hoppe i OL før i 2014. Til tross for at kvinner allerede hadde drevet med skihopp i 151 år. Gjennom den kvalitative metoden har jeg samlet inn relevant fakta til min egen forskning, der jeg har ulike kilder som går detaljert inn på ulike tema, slik at jeg selv kan spisse meg inn på temaer som den maskuline dominans, sportifisering og nasjonal identitet.

Hovedperspektivet mitt har vært Pierre Bourdieus teori om den maskuline dominans og hvor intrigert dominansen er i det norske samfunnet, jeg har derfor lest den etablerte litteraturen med et kritisk blikk, og på nye måter. Da dette er et annet perspektiv enn det som er brukt i den etablerte litteraturen. I mitt arbeid med kildene har jeg forsøkt å samle inn relevante kilder om temaet, samtidig som jeg ser på hvilket perspektiv de er skrevet ut ifra. Er det et ekskluderende perspektiv eller et inkluderende perspektiv? Og er kilden bevisst på den maskuline dominansen som eksisterer i hoppporten? Med baktanke om at jeg ønsker å fremlegge min forskning med en narrativ metode, hvor jeg gjenforteller de faktorene som jeg mener er relevante for å besvare forskningsspørsmålet mitt, og analysere hvorfor jeg mener disse er relevante.

2 KAPITTEL 2: «LET OG SIKKERT STOD HUN DER, HVOR SAA MANGEN SPRÆK GUT FØR HAVDE TABT BALANCEN»

Det var ikke bare polarekspedisjonene som var med i den nasjonale byggingen av Norge rundt forrige århundreskiftet. Idretter som skøyter og langrenn stod også sterkt i den unge nasjonens identitet, samtidig som det på slutten av 1800-tallet foregikk en *sportifisering* av den norske idretten. Ifølge historiker Matti Goksøyr betydde sportifisering av idretten at mer rasjonelle måter å måle prestasjon på innen idrett ble utviklet. Med de nyutviklede metodene skulle idrettsutøverne vise en større vilje til å slite, svette, trene og konkurrere hardt på.²⁸ Goksøyr som har skrevet en del om sportifisering, og dens betydning for utviklingen av norske idrett, argumenterer for at dette handler om mer enn bare målbarhet. Standardisering, rasjonalisering og sivilisering ble også viktig, som også er begreper Goksøyr har hentet fra den amerikanske idrettshistorikeren Hajo Benett og den tysk-britiske sosiologen Nobert Elias.

Men hvilken betydning skulle sportifisering, og skisportens forsterkede plass i det nasjonale identitetsprosjektet få for kvinners muligheter til å hoppe på ski? Alt i 1863 hadde det norske skipublikummet fått se en jente hoppe på ski, i Nordbybakken i Søndre Land. Ingrid Olsdatter Vestby som jenta het, kom fra Trysil, og hun mottok stor applaus da hun landet nederst i bakken.²⁹ *Morgenbladet* skrev følgende dagen etter:

Jo, - hun satte afsted, og nedover bar det i lynende fart, ned til hoppet nederst i bakken og over dette, og let og sikkert stod hun der, hvor saa mangen spræk gut før havde tabt balancen. Men da fik hun sig ogsaa et rungende hurra – dagens første – fra mængden, der under hendes fart havde vært ængstelig til mode. *Slige var aldrig før seet af en jente.*³⁰

Etter Ingrid Olsdatter Vestby første hopp, kom kvinner til å fortsette å hoppe på ski i Norge. I dette kapitlet skal jeg se på hvem disse kvinnene, eller jentene var, fordi det var først og fremst unge kvinner som skulle kaste seg ut over hoppkanten. Polarferdene til både Fridtjof

²⁸ Goksøyr, *Historien Om Norsk Idrett* (Oslo: Abstrakt Forl, 2008), 107

²⁹ Berg, *Hopp, jenter – hopp!* (Oslo: Schibsteds, 1998), 11

³⁰ Umtst, «22dn Januar»

Nansen, Roar Amundsen og Otto Sverdrup skulle forsterke skisportens plass i det norske nasjonale prosjektet og identiteten. Dette skulle være til fordel også for de kvinnelige hopperne, om ikke på hjemmebane. Hvem var de første kvinnelige skihopperne, hvor hoppet de på ski, og hvordan ble de møtt av publikum og den fremvoksende norske hoppporten? Var det egentlig plass til kvinner innenfor nasjonale prosjekter som skisporten, og som Fridtjof Nansens omtalte som «idrettens idrett»?³¹ Kapittelet strekker seg over tidsperioden 1860-årene fram til mellomkrigstiden; hvor spørsmålet derav også blir om mulighetene for kvinner til å hoppe på ski endre seg vesentlig.

2.1 DE FØRSTE KVINNELIGE SKIHOPPERNE

Den første dokumenterte kvinnelige skihopperen i Norge var altså Ingrid Olsdatter Vestby, og det hele skulle starte da Ole Olsen Nyhuus den 20. mai 1861 stiftet «Trysil Skytte- og Skiløberforening» som året etter arrangerte «præmieskiløbning den Vintetingsdag».³² Skirennet ble arrangert i Nordbybakken i Vestby, den 22. januar 1862, og var en stor suksess. Så stor at de valgte å arrangere et nytt renn året etter i 1863. Skirennet gikk som normalt der hopperne hoppet ned Norbybakken med en langski på over tre meter, og en kort skinnkledd andor. Hoppene lå på rundt 10 meter og arrangementet ble gjennomført som tidligere. Det som skulle gjøre skirennet i 1863 historisk var det som skjedde da alle mennene var ferdig med å konkurrere. Da det var på tide å pakke sammen kunne man se en jente gå oppover mot startstedet. Jenta med skaut som satte utfor bakken, var Ingrid Olsdatter Vestby. En jente som hoppet på ski hadde publikum aldri sett før, og Vestby fikk stor applaus da hun landet nederst i bakken.³³ Vestby ble med dette norgeshistoriens første kjente kvinnehopper, i et renn som kun var tiltenkt menn.

Ingrid Olsdatter Vestby ble født i 1847 og var barnebarn av Skarp-Erik som visstnok skulle være en ypperlig fangstmann og skiløper. Siden hun var et barn hadde hun fått høre at hun hadde mye å slekte på, noe hun også beviste med sine skiferdigheter rundt om i bygda. Men Vestby døde i 1876 i barsel, bare 29 år gammel. Hun skulle etter sin død likevel bli en inspirasjon for andre kvinnelige skihoppere, godt hjulpet av læreren Hallvard Midtbøen som i 1878 oppmuntret og samlet flere jenter til å delta i det som ble det første, kjente

³¹ Berg, *Hopp, jenter – hopp!* (Oslo: Schibsteds, 1998), 86

³² *Ibid*, 11

³³ *Ibid*, 11

dameskirennet i øvre Telemark. Rennet ble arrangert på vestsiden av Morgedalstjønni, der Gunnhild Bjaaland tok første premie og Åsne Hemmestveit tok andre premie, begge jentene var 13 år gamle. Åsne Hemmestveit var søster til Mikkel og Torjus Hemmestveit, som i senere tid ble to kjente skiløpere, skriver forfatter og tidligere direktør av Holmenkollen Skimuseum Karin Berg i boken om de første kvinnelige skihopperne i Norge.³⁴

Hemmestveit deltok også i et stort renn i Raudkleiv i Seljord, sammen med Anne Sollid i 1880-årene. Anne Sollid var søster til Svein Sollid, som gikk videre til å bli historisk da han tok Kongepokalen i det første Holmenkollrennet i 1892. Jentenes interesse for skihopp vokste seg større og større. I 1880-90 årene økte antall skiklubber i Norge. Asker Skiklubb var den første klubben som tillot begge kjønn som medlemmer. Klubben ble stiftet i 1889, med et formål om å fremme skiløping, ved å arrangere mange skiturer og årlige premierenn.³⁵ I 1891 arrangerte klubben sitt første renn i Fjelkenbakken nedenfor Skaugum, med prins Carl av Sverige som æresmedlem. Guttene vant «Prinsepokalen», mens jentene fikk utdelt en gullbrosje med prinsens initialer på. Flere aviser dekket begivenheten og skrev om Hanna Aars, Marthe Stanstad og Aagot Dyhring som mottok nydelige gullbrosjer fra prinsen for sine hopp under Fjelkenbakken.³⁶

I 1896 arrangerte Asker Skiklubb det første «Landsrennet for Damer», der flere unge piker fra hele Østlandet deltok. Mottakelsen i pressen etter det første løpet var ikke den beste. Mange av damene falt og skled ned bakken, dette førte til diskusjoner rundt bekledning, og sømmelighet for kvinnelige skihoppere. Året etter var mottakelsen fra pressen mer vennlig innstilt. 50 jenter stilte til start og i sin beskrivelse av rennet skriver *Norsk Idrætsblad*:

Dette løp var usædvanlig interessant og et bevis paa hvad ogsaa damerne, naar de bare har lidt forstaaelse af øvelsens og dristighedens betydning, kan drive det til. Der bødes paa præstationer her, som mangan mandlig skiløber misundte dem og ikke gjerne gjorde dem efter, saa denne opvisning var enesiaaende vellykket.³⁷

³⁴ Berg, *Hopp, jenter – hopp!* (Oslo: Schibsteds, 1998), 11

³⁵ *Ibid*, 12

³⁶ Morgenbladet, «Mandag den 2den mars 1891»

³⁷ Øverland, «Skirendet i Asker»

Damene beviste at kvinner også kunne hoppe langt på ski, og Anna Myhrvold fra Drammen mottok en ekstrapremie for fin stil. Journalisten i *Akershus-Budstikken* skrev at det var en «ren Fornøielse at se, hvorledes enkelte, som f. Eks. Frk. Myhrvold, Frk. Inga Nielsen og flere greiede sig, og hvilket Herredømme de havde over sine ski» og «de øvrige fik dundrende Applaus af den talrige Menneskemasse, som havde indfundet sig til Rendet».³⁸

De kvinnelige hopperne gjennomførte det som beskrives som gode og imponerende skihopp, til publikums store begeistring og applaus. Damene hoppet ikke i de samme bakkene som mennene, men stod ned unnarettet og over en oppbygd kneik, som senere ble omgjort til utfor- og slalåmrennene på 1930-tallet.³⁹ Men de unge damene som valgte å begi seg ut i hoppverden på slutten av 1800-tallet, møtte ikke bare på ros og dundrende applaus. Da Hanna Aars ble den første kvinnelige vinneren av Fjelkenbakken fortalte hun at bragden i seg selv ikke var noe problem, da hun var en ivrig skiløper. Problemet var å få tillatelse fra foreldrene. Premieskienn for damer var helt nytt, og det ble stilt spørsmål om å opptre på denne måten i det offentlige, var forenelig med «sann kvinnelighet».⁴⁰ En annen som utalte seg nokså kvast om kvinnehoppingen var Asker Skiklubbs egen formann Laurentius Urdahl. Han skrev i sin bok *Haandbog i Skiløbning* fra 1893:

Forhaabentlig vil det ikke blive almindeligt, at Damer forsøger sig i at staa i Hop. Det er jo saa fristende at forsøge det, men det bedste – for alle Parter – vilde være, at de fuldstændig afholdt seg fra denne Sport.⁴¹

2.2 BORT FRA AMATØR-ETHOSET, INN I DET NASJONALE

Da de første kvinnene begynte å hoppe på ski, begynte også skisporten på mange måter å forsterke sin rolle og betydning for utviklingen av den norske nasjonalismen. Det å gå på ski ble en del av norsk identitet. Delvis i opposisjon til det å være svensk, og med mål om å styrke nasjonalfølelsen som skulle få Norge ut av personalunionen med Sverige i 1905. Parallelt med dette, eller kanskje i forlengelsen, foregikk det også det som jeg tidligere har omtalt som sportifisering av den nasjonale, og internasjonale idretten som endret synet på hva

³⁸ Akershus-Budstikken, «Damenes landsrenn»

³⁹ Berg, *Hopp, jenter – hopp!* (Oslo: Schibsteds, 1998), 17

⁴⁰ Ibid, 13

⁴¹ Urdahl, *Haandbog i Skiløbning* (Kristiania: Hjalmar Biglers Forlag, 1893), 81

idrett egentlig var. Sportifisering av idretten betydde at man begynte å bevege seg vekk fra «amatør-ethoset» skriver Goksøyr. Idretten fikk en større konkurranseinstilling, der prestasjonsorienteringen ble viktig. Det foregikk også en siviliseringsprosess der disiplinering og rasjonell, saklige og målrettede handlinger, skulle komme fremfor spontane og følelsesladde utbrudd. Idretten skulle altså gå fra en aktivitet til en konkurranse, der man fikk en «seier for enhver pris»-holdning.⁴²

Rune Slagstad har beskrevet hvordan idretten i løpet av 1800-tallet ble gjenstandsløs og kvantifisert gjennom det nye fenomenet, som igjen var et resultat av handlingens abstrahering. Slagstad mener med dette at handlinger som hadde en spesiell hensikt i det førmoderne samfunnet med klare mål, ble abstrahert i møte med idretten. Tidligere hadde man gått ut på jakt eller i krig ikledd et spyd som våpen. Det som avgjorde om spydkastet var vellykket eller ikke var om det traff et konkret objekt. På idrettsbanen handlet det nå først og fremst om å måle og dokumentere det lengste kastet, og sammenligne det med andre. I spydkast beskriver Slagstad en forskyvning fra *mål til utmåling*, og fra *kamp mot et objekt* til en *kamp mot rommet*. Det var også idretter som er en *kamp mot tiden*, som for eksempel sprint, hekkeløp og marathont. ⁴³ Skihopp havner ifølge Slagstad under forskyvningen *fra mål til utmåling*, da det klare målet er å hoppe lengst.

Sportifisering hadde en stor påvirkning på den norske idretten, samtidig som skillet mellom toppidrett og breddeidrett ble tydeligere. Det ble dannet mange nye idrettsorganisasjoner, både nasjonalt og internasjonalt som skulle overvåke og kontrollere de nye målingene og resultatene. Det ble arrangert mesterskap der man konkurrerte innen- og på tvers av nasjoner. Det ble kåret «Norges», «Europas» og «Verdens» beste. Den norske idretten var samtidig opptatt av utbredelse, oppslutning og aktivitet hos flest mulig – som gjorde at ski og skøyter som lenge hadde vært brukt som et transportmiddel, på slutten av 1800-tallet ble omgjort til idretter. Skøyter fikk sitt gjennombrudd som sport og fritidsaktivitet, før ski fikk det samme i Norge. Det var stor interesse for skøytekonkurranser i 1880-årene. Utøvere som Axel Paulsen, hans bror Edvin og Harald Hagen konkurrerte blant annet i Berlin, Wien og USA, og var store stjerner i skøytesporten.⁴⁴

⁴² Goksøyr, *sivilisering, modernisering, sportifisering* (Oslo: Norges Idrettshøgskole, 1988) 43-45

⁴³ Slagstad, *(Sporten)* (Oslo: Pax, 2008), 169

⁴⁴ Goksøyr, *Historien Om Norsk Idrett* (Oslo: Abstrakt Forl, 2008), 48

Centralforeningen som var den første landsdekkende idrettsorganisasjonen i Norge for ski, ble stiftet den 15. mars 1861. Men skiidretten som kunne bygge på gamle myter fra middelalderen og poeter i København på 1700-tallet, slo ikke igjennom på samme måte som skøyter på midten av 1800-tallet. Centralforeningen var organisert opp mot det militært nyttige, og mente at skiløpene skulle handle om evnen til å ta seg frem i naturen med stil, sikkerhet og riktig holdning. Skiidrettens Fremme, senere Skiforeningen, ble stiftet i 1883 som var året før innføringen av parlamentarismen, også omtalt som den norske politiske revolusjonen, og var mer opptatt av allmennyttige og allsidig skiløping. De tok samme år over Husebyrennet, som senere skulle bli et forbilde for andre skirenn. Skikonkurransene ble da delt i to, der en del var lengdeløp i terrenget, og den andre delen var renn i hoppbakken. Det beste sammenlagresultatet vant. Dette arrangementet, som skulle bli Skiforeningens største renn, blei i 1892 flyttet til Holmenkollen, og der var det kommet for å bli. Det var fordi det på slutten av 1800-tallet skjedde en endring i det norske folks vinterfritidsvaner. Mens skøyteløp og kjelkeaking tilhørte fortiden, var skiløping det nye som var kommet for å bli. Ski som nasjonalt symbol kan som sagt spores langt tilbake i tid, og hadde vært foreskrevet av nasjonale ideologer og poeter i en årrekke. Folks holdning til ski, og dens nasjonale symbol hadde likevel ikke vært like stort frem til 1890-årene. Det var da skiløping gikk fra å være en god nasjonal idé til å bli en nasjonal folkeaktivitet. Det var etter denne folkelige kulturendringen at de norske skiferdighetene ble så allmenne, at utlendinger for første gang begynte å snakke om at nordmenn var født med ski på beina.⁴⁵

Ski og vinter begynte da å vokse frem som spesielt *norske* fenomener og verdier, og ble markedsført som en nasjonalidentitet. Skihistoriker Jakob Vaage omtalte skiene som «Norges gave til verden», da de første nordmennene dukket opp på ski i Alpene på 1800-tallet.⁴⁶ Ski og skihopp fikk også sterke tilknytninger til det nye monarkiet i Norge. Da prins Carl av Danmark fikk flertall i folkeavstemningen i 1905, og ble den nye kongen av Norge, måtte kongeparet og spesielt deres sønn Olav V «bli norsk». Prins Carl, ble døpt om til prins Haakon, som var et mektig navn i Norge, og kronprins Olav ble til stadighet fotografert og presentert i militæruniformer, samedrakt og på ski. «Det ble gjort en stor innsats for å gjøre gutten norsk», skriver den norske forfatteren Tore Rem.⁴⁷ Fritjof Nansen hadde en stor

⁴⁵ Goksøyr, *Historien Om Norsk Idrett* (Oslo: Abstrakt Forl, 2008), 48-52

⁴⁶ Vaage, *Skienes verden* (Oslo: Hjemmenes Forlag I Samarbeid Med Foreningen Til Ski-idrettens Fremme, 1979), 92

⁴⁷ Rem, *Olav V* (Oslo: Cappelen Damm, 2020), 55

innvirkning i Olavs liv, og ble sett på som en levende myte av kronprins Olav. Kongeparet og kronprinsen ble fra dag én opplært til å stå på ski. Opplæringen sto Karl Roll for. Karl Roll var en ansatt ved slottet, og ble sett på som en sportspioner siden han hadde hoppet i Holmenkollen. Nansen var også til stadighet med på skiturer med de kongelige.

Da *Dronning Mauds Julealbum* kom ut i 1910, blir Olav – arveprinsen – fremstilt som et aktivt idrettsmenneske. Kronprinsen drev blant annet med riding, tennis, golf og svømming om sommeren. Om vinteren holdt han seg aktiv med å stå på ski og skøyter, han drev også med skihopp. Det var viktig for kongeparet og slottet å fremstille kronprins Olav som en erke «norsk» gutt som var aktiv og ordentlig og hadde de norske verdiene og kulturen.⁴⁸ «At se en dyktig skiløber gjøre sine luftsprang, det er et af de stolteste syn, denne jords overflate har at byde paa», utalte Fridtjof Nansen.⁴⁹ Med Nansens verdier og posisjon som Kong Haakons venn og skilærer, var det kanskje ikke så underlig at kronprins Olav deltok i sitt første hopprenn som 14-åring i Hytlibakken. Etter konkurransen ble det i flere avisoverskrifter slått fast at han var «rigtig en kongesøn efter folkets ønske og hjerte», ifølge professor og forfatter Tore Rem. Hans popularitet var dermed «fastslaat», «Vi er jo et folk paa ski».⁵⁰ Hadde det vært tvil om den unge kronprinsen før, var den da forsvunnet, skrev Rem.

Gjennom idrett og ski hadde kongeparet og kronprins Olav gått fra å være fremmede, til å bli et folkekjært monarki, og skiidretten ble sterkere knyttet til den norske nasjonen og demokratiet. Skulle dette gjøre det enklere for kvinner å få innpass i skiidretten?

2.3 LIKEVEL PLESS TIL KVINNER I HOPPBAKKEN?

Sportifisering av den norske idretten utløste også en samfunnsdebatt om kvinner og ski. Kvinner og skihopp var fremdeles nokså nytt og spennende på begynnelsen av 1900-tallet og jentene som hev seg utfor hoppkanten, var i begynnelsen velkommen til å delta på folkefesten. På den andre siden finner man sportifisering av idretten. Der en fokuserte på konkurranse, dyktighet og trening – samtlige maskuline egenskaper som gjorde det vanskeligere for kvinner å delta i den framvoksende hoppporten. Hoppportens frontfigurer, skiforeningens formann Finn Quale og Fritjof Nansen kom i ulike medier til å dele sin

⁴⁸ Rem, *Olav V* (Oslo: Cappelen Damm, 2020), 55-313

⁴⁹ Ibid, 131

⁵⁰ Ibid, 131

skeptisk til kvinner og skihopp. Andre fant det provoserende at flere og flere kvinner ville gå på ski, og det ble spredd rykter om at det spesielt var giftelystne kvinner man kunne finne ute i marka vinterstid. Etter hvert ble konen til Fritjof Nansen, Eva Nansen, dratt inn i debatten hvor hun i et innlegg i *Dagbladet* i mars 1893, tar de kvinnelige skigåerne i forsvar. Hun kunne ikke forstå hvordan en skitur skulle gjøre en kvinne umoralsk og uetisk, og var ikke skogen og marken et tryggere sted for en pike å oppholde seg, fremfor byen og dens gater, undret Eva Nansen. «Jeg føler det som en Pligt, at bidrage til at afsvække virkningerne af sligt sneversyn og vankundighed, som ligger i det stænk, som i den senere tid er forsøgt at kastes over en af de sundeste og bedste fornøjelser, vi – baade damer og herrer – har».⁵¹

Axel Huitfeldt laget det som ble kalt Huitfeldt-bindingen i 1894. Huitfeldt – bindingen var med på å revolusjonere skisporten, og dens spredning. Huitfeldt utalte seg også kvast om kvinner i hoppbakken. Huitfeldt mente at kvinnene skjemte ut hoppporten med sine hvin og hyl da de falt i bakken.⁵² Det fantes også det som tidligere friidrettsutøver og norsk sosiolog Gerd von der Lippe refererer til, som et «hysteri om kvinnekroppen» i det norske samfunnet. Slike utsagn påvirket diskusjonen om kvinnelig hoppdeltagelse, da vitenskapen og kulturen var meget opptatt av kvinners reproduktive organer og åndelige anstrengelser. Hun trekker frem de norske legene Christian Døderlein fra 1896 og Peter Torgersen fra 1915, og understreker hvordan de to med 19 års mellomrom hadde et sammenfallende syn på «femininitet». Von der Lippe refererer til Døderleins i sin doktoravhandling fra 1997: «Skiløbning seet fra et hygienisk standpunkt med specielt hensyn paa kvinden» hvor han blant annet skriver at man aldri måtte glemme at den:

voksne kvinde har sin specielle fysiske bygning, sin specielle fysiske livsopgave, der altid ligeoverfor sterke legemlige anstrengelser vil sette hende i en særstilling og kræve forsigtighed, især hos de gifte kvinder, hvor organerne efter svangerskab og fødsel ofte har framkaldt en sygelig tilstand, altid har frembragt forandring i form av leie.⁵³

⁵¹ Nansen, «Damer paa Ski»

⁵² Goksøy, *Historien Om Norsk Idrett* (Oslo: Abstrakt Forl, 2008), 52

⁵³ Von der Lippe, *Endring og motstand mot endring av feminiteter og maskuliniteter i drett og kroppskultur i Norge*, 166

Det skal nevnes at både Døderlein og Torgersen brukte den «borgerlige» kvinnen som utgangspunkt og ideal i disse diskusjonene. Sykelighet hadde lenge vært en metafor for «kvinnelighet». Det fantes myter som sa at kvinner ble lettere skadet enn menn, og at trykket i nedslaget kan ødelegge kvinners reproduktive organer. Disse mytene var for mange en realitet. Karin Berg referer også til Christian Døderlein og hans uttalelse «saavel sats, som især nedfaldet fremhevet visserlig sterkt blodtilstrømning til og blodoverfyldning i bækkenorganene, og selve rystelsen, schoket, vil let tõe og forrykke de løst ophængte indre organers stilling».⁵⁴

Peter Torgersen hadde flere uttalelser og meninger om kvinners biologi, og i 1906 ble legen ansatt av Centralforeningen for Udbredelse av Idræt der han skulle forske på idrettsmenn. Centralforeningen åpnet senere, i 1918, et eget kontor med det formål å undersøke og kontrollere ulike idrettsmenn, hvorpå Torgersen ble utnevnt som dets leder. Ansettelsen i Centralforeningen gjorde at Torgersen skulle bli en autoritet i det fremvoksende norske idrettsmiljøet. Artikkelen «Litt om kvindens legemsøvelser» som ble gitt ut i to deler i kvinnebladet *Urd* i 1915, beskrev Torgersen blant annet hvordan «Landsens unge piker, som er saa friske og saa kraftige i sin ungdom, mister raskt efter to eller tre svangerskap sine vakre farver og sine runde former».⁵⁵ Han skrev videre om hvordan idrett og trening ville ha en ugunstig «indflytelse paa formenes skjønhed og paa kvindens sundhetstilstand».⁵⁶ Den røde tråden i artikkelen var at mennene er født til å krige og jobbe, da muskler og kraft var «mandekjønnets vuggegave».⁵⁷ Kvinnene har ikke mottatt denne gaven og er til for å føde barn, stelle hjemmet og drive med «sedentære beskjæftigelser».⁵⁸ Hverdaglig mosjon var dog bra for kvinnekroppen, men tung anstrengelse og trening var de ikke egnet til. Dette betydde derimot ikke at idrett og fysisk aktivitet ikke var populært blant de norske kvinnene. Men det var ingen ønsket utvikling.

I 1927 skriver avisen *Gjengangeren* om hvordan Norges landsforbund for idrett ser på kvinneidretten med stor bekymring, med overskriften «Kvindeidrett under oppseiling her hjemme – Idrettsstyret skal utrede saken i neste maaned».⁵⁹ Journalisten påsto at kvinnene i

⁵⁴ Berg, *Hopp, jenter – hopp!* (Oslo: Schibsteds, 1998), 88

⁵⁵ Torgersen, «Litt om kvindens legemsøvelser», 29

⁵⁶ *Ibid*, 29

⁵⁷ *Ibid*, 28

⁵⁸ *Ibid*, 36

⁵⁹ *Gjengangeren*, «Kvindeidrett under oppseiling her hjemme»

Norge hadde blitt for ivrige i visse idrettsgrener, kanskje mer ivrig enn herrene, spesielt på ski. Advokat Leif S. Rode fra Norges landsforbund for idrett bekrefter at denne utviklingen skulle tas opp på idrettstinget og uttalte samtidig seg om saken: «Vi vil søke at bringe kvinneidretten herhjemme ind i de rette former fra begyndelsen av».⁶⁰ Han uttrykket også sine egne følelser i saken: «Jeg mener at kvinneidretten er kommet i gale former ute, utlandet er gaatt for lang. Kvinderne er kommet med i flere øvelser hvor de ikke burde ha vært med. Og denne siden av saken er det voragt at søke moderert her hjemme».⁶¹ Etter hvert ble skigåing og langrenn likevel en naturlig del av både kvinner og menns friluftsliv og idrettskarriere, men ikke skihopp. Det var fordi Norges landsforbund for idrett hadde et veldig strengt syn på kvinner og idrett. De hang seg spesielt opp i skihopp og hvor provoserende de kvinnelige skihopperne var for det offisielle ski-Norge. Karin Berg referer i sin bok *Hopp, jenter – hopp!* (1998) til Skitinget i 1931, der denne trenden ble løftet opp som noe bekymringsfullt: «Den tendens som er oppe i tiden, at damene vil slå seg på hoppløp, ikke bør stimuleres. Vi anser det for riktigere at damenes skiløp går i en annen retning, og nettopp slalåmløp er noe for dem».⁶²

At kvinner skulle drive med idrett for å holde seg friske og sunne var ikke problemet, det var derimot et problem at de skulle konkurrere, spesielt gifte kvinner. Kvinners plass var i hjemmet, der barnepass og matlaging skulle dominere hverdagen. Sportifisering av idretten, med fokus på prestasjonsorientering, konkurranse og rasjonalitet, resulterte i lite rom for den kvinnelige utøveren. Strategien var snarere å kvele kvinners interesse for idrett fra starten av, noe de delvis klarte. *Sportshandleren* skrev i 1931 en artikkel med tittelen «Kvinderne og Sporten» hvor dette synet klart kom fram:

Paa nær sagt alle omraader hvor mænd tidligere var eneraadende, og hvor det syntes utænkkelig at man skulde kunne anvende kvinder, der finder man det saakaldte «svake kjøen» repræsenteret i stigende utsrækning.⁶³

Artikkelen diskuterer hvordan kvinnene trenger seg frem på områder som tidligere var forbeholdt menn, dette var en uønsket utvikling. Men på begynnelsen av 1930-årene jobbet

⁶⁰ Ibid

⁶¹ Ibid

⁶² Berg, *Hopp, jenter – hopp!* (Oslo: Schibsteds, 1998), 34

⁶³ *Sportshandleren*, referert i Berg, *Hopp, jenter – hopp!* (Oslo: Schibsteds, 1998), 35

Arbeiderenes Idrettsforbund hardt med å fremme folkehelsen, sunnhet og kosthold, som igjen påvirket idretten, da spesielt kvinneidretten, i en mer positiv retning. Grener som turn, gymnastikk og svømming ble akseptert for kvinner, de ble til og med oppmuntret til å drive med idretten.

2.4 MELLOMKRIGSTIDEN MED NYE MULIGHETER

Helt siden 1910 hadde idretten tiltrukket seg mange arbeidere, samtidig som arbeiderbevegelsens organisasjoner ble mer og mer innflytelsesrike. Fra 1920, hadde sterke krefter innenfor arbeiderbevegelsen, begynt å arbeide for en egen arbeideridrettsorganisasjon. Organisasjonen skulle også hjelpe arbeiderne i den øvrige politiske utviklingen. Arbeidernes Idrettsforbund (AIF) ble dannet i 1924, og skulle utgjøre en stor forskjell i den norske idretten. Den norske idretten var på slutten av 1800-tallet og tidlig 1900-tallet preget av store splittelser, både politisk, økonomisk og kulturelt. Arbeidernes Idrettsforbund startet som Arbeidernes Idrettsopposisjon som igjen var en del av en indre opposisjon innenfor Landsforbundet. De to opposisjonene var sterkt uenig om hva formålet med den norske idretten skulle være. Landsforbundet hadde en militaristisk oppfatning av den norske idretten, som også var sterkt preget av nasjonalisme. Den indre opposisjonen mente at idretten skulle være for alle, uansett om det var militært nyttig eller ikke. AIF mente også at det eksisterte en klassekamp i det norske samfunnet, som den norske ungdommen måtte være med å bekjempe gjennom idrett. På denne måten kunne idretten bli til det AIF mente den skulle være: «en sunnhetsskapende bevegelse».⁶⁴ Da de to gruppene brøt med hverandre i 1924 og AIF ble dannet, førte det til en fullstendig boikott av hverandre, som skulle vare i 11 år. Ingen medlemmer kunne delta på et stevne eller konkurranse arrangert av «den andre» organisasjonen. Boikotten må ha gjort ting vanskelig for små bygder, der det kanskje bare fantes et idrettslag som tilhørte hver sin organisasjon. Det var Rolf Hofmo, som egentlig jobbet som sekretær i AIF, som skulle stå for den mest revolusjonære utviklingen av AIF i 30-årene. Hofmo skrev til sammen to bøker om hvordan arbeideridretten var nødvendig, hvordan den skilte seg fra den borgerlige idretten og hvilken tenkning som egentlig lå bak AIF. Det var fra disse bøkene folkeidrettsbegrepet vokste frem. AIF ville bruke idretten til å

⁶⁴ Norgeshistorie, «Arbeidernes idrettsforbund»

fremme folkehelsen, da spesielt til dem som hadde stått på utsiden av den borgerlige idretten: arbeidere, kvinner og barn.⁶⁵

AIF la stor vekt på bredde- og masseidrett, og utviklet dermed nye idrettsgrener, innførte nye klasseinndelinger og arrangerte mange konkurranser og stevner. Kvinneidretten skulle også innlemmes i denne masseidretten, noe som ble en enkel oppgave for AIF, da Landsforbundet hadde en meget restriktiv holdning til kvinneidrett og ikke slapp kvinner til i særlig stor grad. AIF-klubber arrangerte friidrett for kvinner fra 1924, og i 1928 stod kvinnelangrenn på programmet under spartakiaden i Oslo. Kvinnelangrenn ble ikke arrangert utenfor AIF før i 1952. Det var også AIF som introduserte nettbull, senere volleyball, for norske kvinner. Svømming var også en gren der kvinner var velkomne og Kongepokalen hadde blitt udelt til norgesmestere i svømming siden 1912 for menn, og siden 1916 for kvinner, der Gudrun Kristiansen vant første pokal for kvinner og John Johnsen for menn.⁶⁶ Men selv om AIF åpnet mange dører for kvinner i idrett, og ville fremme kvinneidretten, var det også viktig for organisasjonen at det var et klart skille mellom kvinneidretten og mannsidretten. Helge Løvland, OL-mester i tikamp fra 1920, treningslærer og aktivt medlem av AIF mente at «det bør være en vesensforskjell mellom mannlig og kvinnelig idrett».⁶⁷ Organisasjonen, hadde også mannlige leger som satte prinsippene for grensene for kvinneidretten. Selv om AIF jobbet for bedre folkehelse for arbeidere, barn og kvinner, var det fremdeles et tydelig skille mellom breddeidrett og toppidrett eller konkurranseidretten, hoppporten inkludert. Men det skulle ikke frarøve jentenes interesse for skihopp.

Til tross for at Johanne Kolstad og Hilda Braskerud vokste opp i 1920-årene der trang økonomi og arbeidskonflikter påvirket Norge og det Nordre Land, skulle jentene med tiden bli kjent som fenomenale skihoppere. Bygda som lå på Øvre Nordsinni ved Dokka – var et utpreget skogs- og landbruksbygd. I de vanskelige tjueårene hadde prisen på tømmer gått kraftig ned, mange skogsarbeidere slet med å holde følge med utgiftene sine som i verste tilfelle kunne føre til tvangsauksjoner. De ulike fløterlagene konkurrerte om de laveste anbudene, mens skogseieren arbeidet imot arbeidernes organisasjoner og organisasjonsrett. Det var derfor normalt at hele familien måtte være med å jobbe, om ikke for penger så for

⁶⁵ Goksøy, *Historien Om Norsk Idrett* (Oslo: Abstrakt Forl, 2008), 94

⁶⁶ *Store norske leksikon*, s.v. «svømmesport (kongepokalvinnere)». av Rolf Bryhn. 05.11.22

https://snl.no/sv%C3%B8mmesport_-_kongepokalvinnere

⁶⁷ Goksøy, *Historien Om Norsk Idrett* (Oslo: Abstrakt Forl, 2008), 102

metta. Ungdommen på Dokka fikk ofte i oppgave å plukke bær, finne brensel og fiske, de eldste fikk også lov til å jakte. Familiene var tallrike og få unge hadde råd til å flytte hjemmefra eller ta videreutdanning et annet sted. Da ungdommen ikke gikk på skolen, drev de som regel med idrett. Om vinteren var det stor aktivitet i bakker og på jordene rundt om i bygda, der det fantes lange skitradisjoner og ypperlige treningsforhold.⁶⁸

Johanne Kolstad som ble født 25. februar 1913 på Øvre Nordsinni ved Dokka, var nummer fem i rekken av en søskenflokk på åtte. Gjennom oppveksten tilbrakte hun mange vintre i hoppbakken, sammen med brødrene sine. Hun var en av gutta, og gjemte ofte det lange håret under lua da de lekte storhoppere i hoppbakken.⁶⁹ En stor kontrast til hvordan landets beste kvinnelige skihopper ble behandlet, som gjemte håret under lua og ikke ble tildelt mye oppmerksomhet på denne tiden, finner man ved å se på datidens mannlige skihoppere. Den største storhopperen på denne tiden var nemlig Jacob Tullin Thams, som hadde blitt tidenes første gullvinner i skihopp under historiens første Olympiske vinterleker i Chamonix i 1924. Thams deltok også under de olympiske leker i 1928 i håp om å forsvare tittelen sin, men lekene fikk en kontroversiell slutt, da det oppstod en krangel mellom de sveitsiske vertene og den norske leiren. Nordmennene påstod at det høye startpunktet i tilløpet ville gi en urettferdig fordel til middelmådige hoppere, som ikke hadde klart å hoppe like langt hvis starten hadde vært lenger nede. Dette ville være en ulempe for de dyktige deltakerne, hevdet den norske leiren. De sveitsiske vertene svarte med å anklage nordmennene for å være «feige», noe som provoserte Thams i høyeste grad. Da Thams befant seg på en delt femteplass etter det første hoppet, ville han bevise sitt poeng og hoppet helt ned til det flate området utenfor landingssonen i sitt andre forsøk. Selve hoppet var på 73 m, noe som hadde gjort det til det lengste hoppet som noen gang var registret på den tiden, men Thams falt da han traff bakken og mistet alt for mange stilpoeng og endte på en 28.plass. Thams returnerte til De Olympiske leker atter en gang i 1936, men da i sommer-OL som et medlem av det norske mannskapet i 8 meter yacht. Mannskapet tok sølv, noe som gjorde Thamsen til en av fire personer i historien som har vunnet medalje i både sommer og vinter-OL.⁷⁰

⁶⁸ Berg, *Hopp, jenter – hopp!* (Oslo: Schibsteds, 1998), 10

⁶⁹ Berg, *Hopp, jenter – hopp!* (Oslo: Schibsteds, 1998), 7

⁷⁰ Olympics, «Jacob Tullin Thams»

2.5 HOPPJENTENE FRA NORDRE LAND

Johanne Kolstad som var en ivrig hopper, om ikke lands- og verdenskjent som Thams. Kolstad dokumenterte hoppene og fremgangen sin, med å plassere en grenkvist i snøen der hun landet. Litt etter litt kunne hun flytte grenkvisten lenger og lenger frem i snøen, men fremgangen kom ikke uten knall og fall. Faren, Kristian Haraldsen Kolstad, var snekker og måtte stadig snekre nye ski til henne. Etter hvert som årene gikk hadde Kolstad tenkt å fortsette videre med skolegang, men forsto at det betydde å måtte gi opp hoppporten. «Skal jeg gå på skole, kan jeg ikke få hoppet på ski».⁷¹ Foreldrene som ikke hadde noe å si på Kolstads satsing, så at hun gav seg ut på flere renn på Åsen og ved Vangsjøen. Kolstad var ikke den eneste hoppglade jenta på Dokka. Den 29. august 1916 kom Hilda Braskerud til verden. Braskerud og Kolstad skulle bli mellomkrigstidens mest omtalte kvinnelige skihopper. Braskerud som ble omtalt som Nusse, hadde vært like ivrig som Kolstad til å følge etter sine brødre i hoppbakken.

Både Kolstad og Braskerud hadde fått beskjed om at de ikke fikk lov til å hoppe i de større bakkene, men en dag hadde seks år gamle Braskerud sneket seg opp i den store Dokkabakken, mens guttene tråkket i unnarennet. «Er i farta» kunne man høre fra toppen av overrennet før hun kom flaksende ned bakken. Kolstad og Braskerud var to unge jenter som gjerne ville holde følge med guttene. Drømmen til de to unge jentene var å hoppe i Flubergbakken, også kalt Odneshakken, som var den største bakken i landet. I 1931 fikk jentene muligheten til å oppfylle drømmen. Kolstad var første kvinne ut, og skulle få hoppe sammen med guttene. Hun har i ettertid fortalt at hun var ganske nervøs der hun gikk oppover mot startstedet med brorens ski på nakken, og tanken om å trekke seg var nokså sterk. Det var kjøpmannen Syversen sine ord som forandret det hele: «Jaså, du er på vei til å trekke deg, ser jeg?».⁷² Noe så frekt og provoserende hadde hun aldri hørt før, og ordene banet henne målbevisst til toppen av bakken og utenfor hoppet. Braskerud fikk ikke delta sammen med guttene denne gangen, da hun ifølge rennledelsen var for ung, men hun skulle få åpne rennet sammen med Kolstad søndagen etter.

Odneshakken virket også skremmende for Braskerud, og det måtte mye overtalelse til for å få henne til å hoppe, fortalte Kolstad. «Bare slepp deg utfor, så går det greit. Til slutt kom a, og

⁷¹ Berg, *Hopp, jenter – hopp!* (Oslo: Schibsteds, 1998), 8

⁷² Berg, *Hopp, jenter – hopp!* (Oslo: Schibsteds, 1998), 8

da var alt i orden. Siden den dagen begynte vi å hoppe i storbakker».⁷³ 17 år gamle Johanne Kolstad hoppet 46,5 meter i Odneshakken den 18. januar 1931, og var herved en verdensmester. 14 år gamle Hilda Braskerud hoppet 33 meter. Etter hoppene i Odneshakken gikk jentene videre til å hoppe i Granerbakken, Tranbergbakken på Gjøvik, Lønnbergbakken på Raufoss og Hannibalbakken på Kongsberg. Jentene tok mange premier, men siden de ikke fikk lov å delta i de ordinære rennene sammen med guttene, bestod premiene av erindringspremier eller minnebeger, som var et lyspunkt i en hverdag som var preget av nedgangstider. Samtidig hadde jentene begynt å bli en publikumsfavoritt som mottok stående applaus og ros for sin kroppsbalanse, armføring og nedslag.⁷⁴ Etter hvert kom også publikum med kravet om at jentene burde kunne hoppe i Holmenkollen. Noe skiforeningen bestemt avviste. Frykten var at bakkens inntrykk, som stor og krevende, ville bli ødelagt hvis jentene skulle slippe til. Noen mente også at det stred med skiforeningens egne lover, spesielt §1 som sa at «Foreningens øyemed er å virke til utbredelse av skiidretten, navnlig ved avholdelse av årlige premieskiirenn ved Oslo».⁷⁵ Finn Quale som var formann i Skiforeningen, skal ha uttalt at de ikke ville bære kvinnelik ut av bakken.⁷⁶ Til sammenligning var det lengste stående hopp i A klassen under Holmenkoll dagen i 1931 på 48,5 meter hoppet av John Snersrud og 45,5 meter i B klassen. Johanne hoppet 36,5 m i sin debut i Odneshakken. Samtidig må det nevnes at hoppbakker ikke kan sammenlignes, da bakkene er forskjellige og hoppene ble gjort under ulike forhold, men 17 år gamle Kolstad var likevel ikke så langt bak guttene.⁷⁷

Både Skiforeningen og Norges Skiforbund hadde en konservativ holdning når det kom til kvinneidrett, og skiidrett generelt. Norgesmesterskapet i langrenn ble ikke arrangert før i 1938 for menn, og 1954 for kvinner. På denne tiden hadde det allerede blitt arrangert fire vinter-OL for herrene. I ettertid uttalte Kolstad at «Sånn var det bare».⁷⁸ Hun så med andre ord ikke på avslaget som diskriminerende eller nedverdiggende fordi hun var kvinne, men noe hun måtte godta som en kvinne innfor sporten. Da jentene begynte å kvalifisere seg i store renn i Norge, og i Skandinavia, møtte de derimot på flere utfordringer. Arrangørene for rennene var fast bestemt på at jentene måtte stille utenfor konkurranse, de kunne ikke hoppe sammen med herrene. Kolstad og Braskerud fikk dermed rollen som prøvehoppere,

⁷³ Ibid, 9

⁷⁴ Ibid, 22

⁷⁵ Foreningens til ski idrættens fremme, *Årbok 1931* (Oslo: i kommisjon hos Grøndahl & søn), s 5

⁷⁶ Berg, *Hopp, jenter – hopp!* (Oslo: Schibsteds, 1998), 24

⁷⁷ Foreningens til ski idrættens fremme, *Årbok 1931* (Oslo: i kommisjon hos Grøndahl & søn), s 65

⁷⁸ Berg, *Hopp, jenter – hopp!* (Oslo: Schibsteds, 1998), 25

pauseunderholdning eller som to som fikk æren av å åpne rennet. De ble gjerne fremstilt som to søte jenter fra Nordre Land som turte å hoppe i de samme bakkene som herrene, noe som også gjorde jentene til en stor publikumsfavoritt. Dermed ble de to hopptalentene, Kolstad og Braskerud, fremstilt som maskoter og pauseunderholdere. Siden Kolstad og Braskerud var godt kjent, fungerte de også som trekkplastre utenfor hopparenaen. Jentene ble for eksempel invitert til Chat Noir etter rennet i Midtstubakken, der de ble dratt frem på scenen for å hilse på den svenske skuespilleren Ernst Rolf og andre revystjerner.⁷⁹ Samtidig så de mer ut som unge menn enn kvinner noen ganger. Kolstad var fra starten av en kvinne som foretrakk bukser framfor kjoler, da hun mente bukser var langt mer praktiske og varmere. På nesten alle fotografier av Kolstad er hun ikledd kort jakke, bukser, beksømstøvler med raggsokker brettet over kanten og lue. Hun hadde kort hår og brukte av og til slips, det gjennomgående inntrykket av Kolstad var at hun var maskulin. Og fordi det var unormalt på denne tiden, ble det lagt godt merke til.⁸⁰ Det som kan diskuteres er om det var Kolstad selv som foretrakk den maskuline framtoningen eller om dette var en fremtoning hun ble tildelt eller følte seg tvungen til å ta. Skihopp var blitt et maskulint dominert miljø, der kvinner ofte møtte på motstand, det vil ikke være så unaturlig å tenke at Kolstad skilte seg mindre ut i bukser, kort jakke, raggsokker og kort hår, enn i kjole, strømpebukse og lange lokker.

2.6 TIL USA FOR Å HOPPE PÅ SKI

Da tusenvis av nordmenn valgte å emigrere til Amerika, tok mange også med seg skiene sine, eller kunnskapen om å lage ski. Etter hvert dukket flere skifabrikker opp og skihopp ble en populær aktivitet ettersom flere og flere skiklubber ble stiftet. I Amerika fantes det seriøse konkurranser arrangert av lokale arrangører, samt stor sirkuslignende skishow. Alt dette bidro til å øke populariteten til idretten i landet. De sirkuslignende skishowene ble kalt iskarneval og den første skiklubben som arrangerte et slikt karneval var Den norske Turn- og Skiforening i St. Paul i 1885, i staten Minnesota. Det ble bygget et palass av over 20 000 isblokker, som skulle ligne en gammel ridderborg med tårn og spir som var over 30 meter høye. Ulike lys og lamper skulle plasseres rundt borgen, for å skape et spektakulært fargeshow. Det var under dette iskarnevalet at de norske skiløperne Mikkel Hemmestveit og Ånund Strand for første gang fikk vise frem sine skiferdigheter for amerikanerne. Showet ble

⁷⁹ Ibid, 34-35

⁸⁰ Berg, *Hopp, jenter – hopp!* (Oslo: Schibsteds, 1998), 54

en publikumssuksess, og banet vei for mange andre skikarneval og oppvisningsrenn, da amerikaneren allerede hadde fått en appetitt for idretten og showet som fulgte med.⁸¹ Det var nettopp Amerika, rettere sagt Norge Ski Club i Chicago, Illinois, som skulle splitte opp duoen fra Nordre Land og friste Johanne Kolstad over dammen.

Klubben var den største og mest betydningsfulle skiklubben i Amerika, og ble stiftet i 1905. Kvinnene ble i 1933 invitert til å delta i et oppvisningsrenn av klubben, men Braskerud fikk et klart nei fra sine foreldre. De var redde for at den hvite slavehandelen skulle få tak på datteren deres. Under masseutvandringen til Amerika, England og Europa mellom 1880 og 1914 ble mange norske jenter offer for kvinnehandel. Kombinasjonen av utstrakt internasjonalisering, liberalisert økonomisk politikk og en kraftig ekspansjon i verdenshandelen, samt en masse migrasjon på grunn av fattigdom og overbefolkning, hadde lagt godt til rette for organisert salg av kvinner over landegrensene. Hvor mange norske jenter som forsvant er uvisst, men det skal være snakk om flere tusen. Det gikk rykter om at brodellagenter stod klar på kaia i New York for å lokke med seg innvandrerjentene. Norske jenter skal også ha blitt innestengt på bordeller i New York, før de ble solgt videre.⁸² Så frykten til Braskerud sine foreldre var ikke urasjonell. Braskerud skal ha tatt beskjeden tungt og flyttet til Oslo for å ta seg arbeid og stå på egne bein. Hun deltok i flere hopprenn, og ble kjent som en omreisende hopper som stadig dukket opp nye steder. Men på slutten av 1930-årene pådro hun seg en ryggskade som satt en stopper for den videre karrieren hennes, og tiden som kvinnelig skihopper var over. Igjen stod Kolstad som skulle prøve lykken alene, men helt alene var hun ikke.

Karl Thomlevold, som lenge hadde vært bosatt i Amerika hadde kontaktet foreldrene til Kolstad og spurt om han kunne bli manageren hennes mens hun var i USA, noe de gledelig hadde godkjent. Karl Stuve Martinsen Thomlevold som var født i 1895, kom fra en storgårdsfamilie som siden 1799 hadde drevet hotell og skystasjon 10 km vest for Dokka. Her kunne familien tilby alt fra engelske jernsenger, champagne, telegrafforbindelse og en betjening som snakket både tysk og engelsk. Familiebedriften ble et viktig knutepunkt for dem som skulle reise over til Vestlandet. Thomlevold var yngst av fire søsken, og var verken odelsgutt eller hadde noen form for interesse i familiebedriften. Han reiste til Amerika for å

⁸¹ Ibid, 38

⁸² Rynning, *Den hvite slavehandelen* (Oslo: Cappelen Damm, 2016), 11-12

søke lykken allerede i 1914, og klarte i løpet av årene å bygge seg opp et større nettverk som kom Johanne Kolstad til nytte. Thomlevold la tidlig merke til den dyktige hoppjenta fra Norge, og hadde vært med som observatør på en hoppturne i Nord-Norge. Foreldrene til Kolstad så på det som en ære at Thomlevold ville være manageren til deres datter, da han var fra en så fin familie.⁸³

Det var i begynnelsen av januar i 1933 at Kolstad og Thomlevold satt på båten «Venus» fra Bergen over til England, før de dro videre fra Southampton med «Aquitania» til New York. Den amerikanske pressen hadde allerede skrevet om Kolstads ankomst, så hun ble møtt av et helt pressekorps på kaien. Engelsk kunne hun ikke, så alt måtte oversettes.⁸⁴ Kolstad skulle skaffe både seg selv og Thomlevold heder og ære. Han brukte nettverket sitt til å arrangere en rundreise i samarbeid med de norsk-amerikanske skiklubbene. Karl Thomlevold sin strategi som manager var litt utenom det vanlige, da han opererte mest og best i kulissene. Økonomien ble den viktigste oppgaven for Thomlevold. Han forhandlet frem avtaler med hver skiklubb og arrangør slik at Kolstad mottok en viss sum hver gang hun hoppet. Thomlevold hadde nok trodd at den økonomiske gevinsten skulle vært større, men siden Kolstad konkurrerte som amatør tjente hun lite. Hadde hun bosatt seg i Amerika, ville hun kunnet konkurrert som profesjonell, og mottatt prosenter fra billettsalgene, men det ville hun ikke. Det Kolstad tjente var derfor ikke mer enn at det rakk til reise og opphold.

Uansett økonomi, tittel eller bosted skulle kvinnen fra Nordre Land som aldri hadde fått lov til å hoppe i Holmenkollen i Norge få delta i «Det amerikanske Holmenkollrenn» i Fox River Grove den 15. januar 1933. Rennet kunne ha opp mot 25 000 tilskuere, som møtte opp uansett vær. Til slutt var det 20 000 tilskuere som møtte opp for å se *Johanna* hoppe, det var slikt de uttalte, og skrev navnet hennes. Den amerikanske pressen hadde snakket stort om skivindunderet som skulle ankomme fra Norge, og hvor heldig Norge var som hadde prinsesse Sonja Henie, selv om hun ikke var en ekte prinsesse. Norge hadde en prinsesse på isen, og en prinsesse i hoppbakken. Det gikk ikke lang tid før prinsesetittelen ble omgjort til «Queen of Skis». Kolstad beviste at hun kunne hoppe i bakken og ble møtt med stor applaus, bukking og mennesker som ville løfte henne i luften.⁸⁵ Etter rennet i Fox River Grove gikk

⁸³ Berg, *Hopp, jenter – hopp!* (Oslo: Schibsteds, 1998), 55

⁸⁴ *Ibid.*, 42

⁸⁵ Berg, *Hopp, jenter – hopp!* (Oslo: Schibsteds, 1998), 46

turen videre til New York der Kolstad skulle konkurrere i det årlige rennet i Cary. Avisen *The Urbana Daily Courter* gledet seg til løpet og skrev:

Miss Johanna Kolstad, of Norway, world's champion ski-jumper, is shown as she arrived at New York. She will compete in the annual meet of the Norge Ski Club, in Cary. And is probably the first woman ever to participate in the dangerous sport in America.⁸⁶

Kolstad ble raskt en suksess i USA. Det var ikke bare *The Urbana Daily Courter* som hadde sansen for henne. Avisen *The Daily Illinoi* beskrev Miss Johanna Kolstad of Norway som «the only outstanding woman ski jumper».⁸⁷ Turneen i Amerika ble starten på en ny livsstil for Kolstad, og hun ble besatt av å hoppe. Noen ganger var det så lite snø at unnarennen kun bestod av en smal stripe med snø, omgitt av stein, grus og sand. Her måtte det ekstra konsentrasjon til for å lande på snøen, noe hun alltid klarte. Den 16. mai 1934 returnerte Kolstad til Norge. I løpet av sitt opphold på 16 måneder hadde hun deltatt i 25 renn og besøkt 36 stater. Manageren Karl Thomlevold ble igjen i Amerika der han skulle planlegge den neste turnéen hennes. Det skulle ta neste 7 måneder før Thomlevold gav lyd fra seg, i form av et telegram som beordret Kolstad tilbake til Amerika, på en dags varsel. Den 6. desember 1934 var 21-åringen igjen på vei til USA og slik fortsatte det utover 1930-årene.⁸⁸

2.7 «THE QUEEN OF SKIS»

Forholdet mellom Thomlevold og Kolstad utviklet seg også. De ble stadig sett sammen, ofte observert da de sjekket inn på dobbeltrom på hotellet. I 1936 måtte Kolstad reise hjem til en avsidesliggende sæter i Norge, hun og Thomlevold hadde en hemmelighet. Kolstad var gravid. Høsten 1936 fødte hun en datter, som hennes bror og kone skulle passe på, slik at Kolstad kunne fortsette hoppkarrieren i Amerika. Hun returnerte til USA med en stor popularitet og hadde etablert seg som en meget konkurransedyktig skihopper. Avisen *The Brooklyn Daily Eagle* skrev om Miss Johanna Kolstad, «The Queen of the Ski» og hvordan hun var like dyktig som mennene som deltok i rennet. Videre skriver journalisten: «Miss

⁸⁶ The Urbana Daily Courter, «Lady Ski Champ»

⁸⁷ Daily Illini, «35,000 spectators expected at Cary Hill ski carnival»

⁸⁸ Berg, *Hopp, jenter – hopp!* (Oslo: Schibsteds, 1998), 47

Kolstad has gained world fame by her remarkable standing flights». ⁸⁹ *The Waterbury Democrat* skrev også om Kolstad skiferdigheter og sammenlignet dem med herrenes:

Miss Johanne Kolstad, «Queen of the Skiis» will also be seen in action. Johanne has the most expert skiing form exhibited in tournaments throughout the east, according to many ski experts. Were ski in actual competition with men jumpers ski would undoubtedly come in for a major share of the prizes. ⁹⁰

Kolstad hadde oppnådd en ny stjernestatus, blant amerikanere og norskamerikanere i USA, og ble av de fleste anerkjent som en meget dyktig idrettsutøver. En stund etter Kolstads retur til Amerika valgte hun og Thomlevold å leve sammen i full offentlighet, og et giftemål skulle skje. Den lille familie skulle flytte til USA for godt, og leve livet sammen der. Dette skjedde aldri, da Karl Thomlevold druknet den 27. april 1939 i Port Jefferson, Long Island. Det hele endte med at Kolstad reiste fra USA den 15. september 1938, med et håp om å returnere, noe som aldri skjedde etter Thomlevolds død. ⁹¹

Kolstad hadde til sammen fire perioder i Amerika, med korte opphold i Norge mellom hver periode. Oppholdene i Amerika bestod av trening, løp og hopp. På sommeren stod utøverne på halm, som skulle være et utmerket materiale å hoppe på, bortsett fra at den kunne stikke og skjære seg inn i huden hvis man falt. Utøverne hadde derfor på seg tykke, nesten polstrede klær, selv om hoppene foregikk om sommeren. Hun avsluttet hoppkarrieren i statene med et hopp på 72 meter i New Hampshire, et hopp som gikk inn i historiebøkene. Etter et lite stopp i Norge reiser Johanne videre til «The Winter Cavalcade» i Earls Court, London. Arrangementet i London ble en enorm reklameplakat for Kolstad og Norge som vintersportland. Fra 6. desember 1938 til 25. januar 1939 deltok Kolstad og mange andre norske utøvere i skihoppvisningen i «The Winter Cavalcade». Oppvisningen skjedde innendørs i London, der de hadde laget en oppbygget bakke, som et fjell, med en fargelagt lerrettsduk bak. Noe lignende hadde aldri blitt sett i Europa og på kveldsforestillingene kunne det komme 10 000 tilskuere. Programmet bestod av individuelle hopp- og slalåmkonkurranser, parhopp og trippelhopp. ⁹²

⁸⁹ The Brooklyn Daily Eagle, «Big Names of Sports»

⁹⁰ The Waterbury Democrat, «Added distance made by jumpers on new ski hill»

⁹¹ Berg, *Hopp, jenter – hopp!* (Oslo: Schibsteds, 1998), 55-58

⁹² Ibid, 64

I 1939 kom Kolstad hjem for godt, hun hadde levd livet som internasjonal stjerne i 6 år og hadde gått fra å være en sjenert guttejente til en dame med sminke, permanent-hår og skidress i silke. Hun begynte å jobbe som skiinstruktør og privatsjåfør på Løken Hotell. Her kjørte hun turister på lange bilturer og lærte dem ulike skiteknikker som å pløge og fiskebein. Kolstad ville spre skigleden mest mulig. Returen og livet i Norge var derimot ikke en drøm for Kolstad. Etter Karl Thomlevolds død, slet hun med mye sorg. Hun var en 26 år gammel dame, med et barn som var satt bort. Hva skulle hun gjøre videre og hva skulle hun leve av? Hun lekte med tanken om å reise tilbake til Amerika, og ble sterkt oppmuntret av sine venner over dammen. Til slutt endte Kolstad opp med å bli i Norge, der hun slo seg ned i Valdres og stiftet familie. Hun fikk aldri en ny utfordring, hun levde på gamle minner som hun gladelig delte med dem rundt seg. Hun hadde blitt Norges glemte hoppdronning⁹³.

Kolstad var en suksess i Amerika fra øyeblikket hun gikk på land i New York. Hun ble mottatt med åpne armer og invitert til store renn og oppvisning show, og pressen lovpriste «The Queen of Skis». Amerikanerne hyllet også Norge for utøverens talent, og landets evne til å produsere et slikt talent som Kolstad var. Hvorfor var det slik at Kolstad ble hyllet i Amerika og ekskludert i hjemlandet Norge? Det er kanskje ikke så underlig at Kolstad søkte lykken i ett annet land enn Norge? Hennes hjemland, tross den nasjonale identiteten som ble bygget i Norge på 1900 tallet, ble også preget av sportifiseringens innmarsj, Nansens uttalelser og medias negative syn på kvinnehopprenn. Skiforeningene og andre store aktører sto også frem og mente at skihopp, tilhørte mennene. Det var ikke skapt rom til en utøver som Kolstad i den norske idretten. Amerika var heller ikke et hvilket som helst land i denne sammenhengen, da Amerika var mer åpent for kvinner. Normene og mulighetene knyttet til kjønn var helt annerledes i Amerika enn i Norge. I Norge hadde kvinnene fått stemmerett og begynte å kreve en større del av det sosiale rommet, men den norske identiteten og kulturen hadde ikke forandret seg så mye de siste 100 årene. Kvinner ble fremdeles sitt på som det svake kjønn. Kvinnens plass var i hjemmet, de måtte beskyttes, og skjermes fra det som var farlig og skummelt. Showene og rennene som Kolstad og de andre nordmennene deltok i, var heller ikke en del av den internasjonale sportifiseringen, da de ikke ble ansett som målbare konkurranser i samme grad som andre arrangementer. Det samme gjaldt oppvisningsshowene hun var med på i London, der det hele var konstruert som en attraksjon for publikum. Ser

⁹³ Ibid, 67

man på Braskerud som måtte bli igjen i Norge, blir det tydelig hvorfor hun aldri fikk sin mulighet til å bryte igjennom, og dermed aldri oppnådde den samme statusen som Kolstad. Sett fra dette perspektivet hadde ikke Kolstad noen muligheter til å bryte igjennom som en dyktig skihopper hjemme i Norge, og hun hadde ikke noe annet valg enn å reise til utlandet i jakten på rekorder, heder og ære.

2.8 KONKLUSJON

I 1863 fungerte skihopp mer som en oppvisning og en folkefest, som ofte tiltrakk seg store antall tilskuere. Idretten domineres for det meste av menn, men det er flere kvinnelige utøvere som begir seg utfor hoppet, som for eksempel Ingrid Olsdatter Vestby, Gunnhild Bjaaland, og alle de 50 jentene som deltok i damelandsrennet. Vestby, Kolstad og Braskerud ble alle møtt med strålende applaus fra publikum da de hoppet, og det ble flere ganger spekulert i pressen om jentene kunne utkonkurrere guttene: «let og sikkert stod hun der, hvor saa mangen spræk gut før havde tabt balancen».⁹⁴ Bygdene jentene vokste opp i som Trysil, Dokka og Søndre Land gjorde det også lettere for jentene å hoppe på ski, da klimaet og miljøet i bygda var hoppvennlige. Hoppporten lå an til å bli en populær idrett for kvinner.

Man ser derimot at dette skulle endre seg i slutten av 1800-tallet og spesielt utover 1900-tallet. Sportifiseringens innmarsj i den norske idretten og skisportens forsterkede plass i det nasjonale identitetsprosjektet fikk store konsekvenser for kvinneidretten på alle plan. Sportifiseringen endret betydningen av hva idrett var. Idrett skulle ikke lenger være underholdning eller framvisninger, det skulle være konkurranser der prestasjon og seier var rangert øverst. For å oppnå dette måtte det skje en fysisk og mental endring hos idrettsutøverne. Disiplinering, hard trening, rasjonell og saklig tankegang måtte være hovedegenskapen til en toppidrettsutøver. Egenskaper som ble ansett naturlige for mannen, ikke kvinnen. At idretten gikk fra å være en aktivitet til en konkurranse betydde ikke at idretten ble mindre, den ble bare større og større med dannelsen av nye idrettsorganisasjoner og idrettsgrener som turn, volleyball og langrenn. Sportifiseringen gjorde derimot at skille mellom toppidretten og bredde idretten ble tydeligere, der toppidretten skulle legge vekt på spesialisering og prestasjon, mens breddeidretten skulle fungere som en fritidsbeskjeftigelse, og forbedre folkehelsen.

⁹⁴ Umtst, «22dn Januar»

Hvem var egnet til å drive toppidrett, og hvem tilhørte breddeidretten? Dette dilemmaet utløste en ny samfunnsdebatt om kvinner og idrett, da spesielt i skisport. Ski hadde erstattet skøyter som folkeaktivitet, og ble markedsført som et spesielt *norsk* fenomen, der skiene var «Norges gave til verden».⁹⁵ Ski og skihopp var også tett knyttet opp til det nye monarkiet i Norge, den norske nasjonen og demokratiet. Skisportens opphevede posisjon i samfunnet, samt sportifiseringen som fokuserte på samtlige maskuline egenskaper gjorde det vanskeligere for kvinner å få innpass i idretten. At sterke samfunnsfigurer som Finn Quale og Fritjof Nansen fritt talte om sin skepsis til kvinner, ski og skihopp, gjorde det ikke lettere for kvinnene som drømte om å gjøre hopp til en toppidrett for kvinner. Ei heller det medisinske synet på «femininitet», der kvinner ble ansett som det svakere kjønn som ble lettere skadet enn menn, var heller ikke til stor hjelp for den kvinnelige utøveren. Det hjalp heller ikke med myter som sirkulerte i samfunnet, om at hoppidretten og dens trykk i nedslaget kunne ødelegge kvinners reproduktive organer. Frykten for kvinners deltakelse i toppidretten ble tydeligere og tydeligere utover 1920-tallet, og flere mente at kvinneidretten hadde kommet ut av kontroll i Norge. Skihopp ble ansett som en uanstendig idrett for kvinner, og Landsforbundet for Idrett oppfattet skihopp for kvinner som provoserende. At kvinner skulle trenge seg frem i områder som tidligere var enerådende for menn, var for mange en uønsket utvikling i toppidretten. Arbeidernes Idrettsforbunds ønske om en bedre folkehelse, var på 1930-tallet med på å fremme kvinneidretten. Kvinneidretten fikk til slutt sine egne arenaer, der kvinner kunne blomstre innen idretter som ble ansett som passende for kvinner, som for eksempel turn, tennis og svømming. Skihopp ble derimot fremdeles ansett som en for avansert idrett for kvinner å konkurrere i, på et høyere nivå.

Sportifiseringen av den norske idretten satte ikke i seg selv en stopper for at de kvinnelige skihopperne kunne delta i toppidretten, da kvinnene ikke hadde hatt en plass i den konkurrerende idretten til å begynne med. Ja, man hadde ulike konkurranser som premierenn på Skaugum eller damelandsrettet i Asker, men kvinnene stod ikke i de samme bakkene som herrene. Kvinnene hadde heller ikke den samme statusen i samfunnet enda. Sportifiseringen var derimot med på å sette en stopper for hva skihopp for kvinner kunne utviklet seg til å bli, da idretten var meget populær blant publikum på slutten av 1800- tidlig 1900-tallet. Sammen

⁹⁵ Vaage, *Skienes verden* (Oslo: Hjemmenes Forlag I Samarbeid Med Foreningen Til Ski-idrettens Fremme, 1979), 92

med kravene sportifiseringer stilte til utøverne, det nasjonale identitetsprosjektet og biologiske myter, ble skihopp ansett som en toppidrett som ikke egnet seg for kvinner. Om det var frykten for at kvinnene faktisk skulle bli skadet, eller om det var frykten for at kvinner kunne utkonkurrere herre i en sport som ble ansett som farlig og krevende er uvisst. Det som er sikkert, er at mulighetene for kvinner til å hoppe på ski endret seg vesentlig.

Selv ikke Johanne Kolstad og Hilda Braskerud sine hoppferdigheter og popularitet kunne omforme skihopp for kvinner til en toppidrett. Kvinnene i Norge hadde fremdeles muligheten til å hopp på ski, noe Kolstad og Braskerud også i stor grad gjorde. Forskjellen var at kvinnene deltok i hopprenn som en underholdning og ikke som konkurrerende idrettsutøvere, det var ikke mulig for kvinner i Norge. På den andre siden gav skisporten og dens popularitet kvinnene mulighet til å reise utenlands for å konkurrere der. At en hadde mulighet til å reise utenlands, brakte med seg store gleder for Johanne Kolstad. Kolstad klarte både å bli verdensmester og en kjent profil i det Amerikanske skihoppmiljøet. Men selv i Amerika fungerte mange av Kolstads hopp som underholdning, fremfor konkurranse i toppidrett. Da det verken eksisterte internasjonale eller store nasjonale konkurranser for kvinner. Muligheten for kvinner til å hoppe på ski hadde ikke endret seg i så stor grad fra Ingrid Olsdatter Vestby første hopp i 1863, til Johanne Kolstads siste hopp i London i 1939, da begge kvinner selv måtte reise til hoppbakken, der de fungerte som underholdning. At mulighetene for kvinner til å hoppe på ski ble vesentlig større utenfor Norges grenser er ingen hemmelighet, men det fantes også muligheter i Norge. Noe Hilda Braskerud utnyttet seg av da hun ble en omreisende skihopper, mens Kolstad var i Amerika. Det var den konkurrerende idretten som ble utilgjengelig for de kvinnelige skihopperne, både hjemme i Norge og i utlandet, da det verken ble arrangert VM eller OL for kvinner i skihopp. Skifte fra å *delta* til å *konkurrere* kom aldri for de kvinnelige skihopperne, og de ble til slutt sittende igjen i et ingenmannsland. Der det fantes mange muligheter til å hoppe på ski, men få muligheter til å konkurrere på ski.

3 KAPITTEL 3: «DEN SOM HAR GJORT SIN PLIKT, KAN OGSÅ KREVE SIN RETT»

Fra 1860 og frem til mellomkrigstiden hadde idrett i Norge gått fra å være en aktivitet og ren underholdning, til å bli konkurransedrevet med en betydelig plass i norsk identitetsdanning. I tiden under, og etter andre verdenskrig skulle dette tilta ytterligere. Idrett og sportsutøvelse forsterket sin rolle som maskulinitetsmarkør i det norske samfunnet. Spesielt idrettsstreiken mot nazistene under andre verdenskrig, ble i tiden etter freden fremstilt som et stort offer, og innsats for landet som fortjente kompensasjon. Som sosialminister Sven Oftedals uttalte på Stortinget i 1946: «Den som har gjort sin plikt, kan også kreve sin rett».⁹⁶ Betydde det at det skulle bli færre eller flere kvinnelige skihoppere?

I dette kapittelet skal jeg diskutere mulighetene kvinner hadde til å hoppe på ski i tiden fra 1940 og fram til 1980-tallet. Igjen er det sportifiseringen av idretten som er hovedperspektivet, men jeg har også øye for hvordan krigens erfaringer og den videre utviklingen av sporten i tiårene etter, eventuelt bidro til å remaskulinisere hoppporten. Den franske sosiologen og antropologen Pierre Bourdieu skrev i sine studier om den maskuline dominansen og hvordan de biologiske fremtoningene i kjønnene har blitt sosialisert, og at inndelingen av kjønnene derfor virker som en konstruksjon fra naturen. Det mannlige er knyttet til det sterke, rakryggede og handlekraftige, mens kvinner er knyttet til det svake og treige. Maskuliniteten dominerer over femininiteten. Denne inndelingen og strukturen er ifølge Bourdieu så integrert i samfunnet at dominansen er ubevisst for borgerne. Dette gjør at den maskuline dominansen ikke behøver å forklare seg.⁹⁷ Som Bourdieu skrev var den kontinuerlige

(re)etablering av de objektive og subjektive strukturer i den maskuline dominans, en reetablering som har pågått uavbrutt så lenge menn og kvinner har eksistert, og som generasjoner etter generasjon kontinuerlig reproducerer den maskuline orden gjennom.⁹⁸

Var det slik at den maskuline dominansen i norsk hoppport ble forsterket på en måte som gjorde at den ikke ble lagt merke til, eller behøvde å forsvare seg i denne perioden? Hvordan

⁹⁶ Kroksæter, «Kommentar: Grådigheten truer norsk idrett»

⁹⁷ Bourdieu, *Den maskuline dominans* (Oslo:Pax,2000)

⁹⁸ Bourdieu, *Den maskuline dominans* (Oslo:Pax,2000), 91

påvirket den kontinuerlige reetableringen av den maskuline domansen kvinnelige idrettsutøvere generelt, og kvinner som hoppet på ski spesielt? Var det mulig å bryte den maskuline dominansen, og i så fall, når og hvem evnet å gjøre det?

3.1 HERRER SOM NORM, KVINNER SOM UNNTAK

Idretten var den første sivile sektoren som gikk til en form for organisert motstand mot Nazi-Tysklands okkupasjon under andre verdenskrig. Grunnlaget lå i tyskernes forsøk på å nazifisere den norske idretten, som ifølge historiker Matti Goksøyrr ble «et idrettslig skall uten særlig innhold».⁹⁹ Nazistene fikk ikke den store og entusiastiske oppslutningen rundt den «nye idretten», det var faktisk det motsatte som skjedde da idrettsstreiken ble innledet i november 1940, og varte krigen ut. Streiken innebar at medlemmer i Landsforbundet og Arbeidernes idrettsforbund (AIF) stanset all organisert idrettsdeltakelse. Etter okkupasjonen forble Idretts-Norge samlet, og en ny stiftelse av Norges Idrettsforbund ble etablert 10.-12. februar 1946, med Olaf Helset og Rolf Hofmo i ledelsen. Helset og Hofmo var ikke en duo bestående av hvem som helst. Rolf Hofmo var en norsk idrettsmann og politiker, som hadde vært med på å danne Arbeidernes idrettsforbund i 1924, hvor han også hadde vært sekretær og formann. Hofmo ble under krigen arrestert og sendt til Sachsenhausen for sin motstand mot nazistene. Helset var en fremtredende offiser som hadde kjempet som soldat under annen verdenskrig, og som lenge hadde vært aktiv i idrettspolitikken, blant annet i Ski-Idrettens Fremme og Landsforbundet. Sammen fikk de to mye av æren for at idrettsstreiken hadde blitt så vellykket under okkupasjonen, og idretten kom ut av krigen med et sterkt og positivt omdømme, skriver Goksøyrr.¹⁰⁰

Goksøyrr har også skrevet om hvordan idretten ble løftet frem som en motstandsdyktig og engasjert motstandsbevegelse, der idrettsungdommens innsats i den væpnede motstandskampen mot slutten av krigen hadde vært avgjørende for den norske frigjøringen.¹⁰¹ Den norske idrettsbevegelsen ble derimot nesten utelukkende fremstilt som en bevegelse bestående av menn. Det var de mannlige bryterne som innførte idrettsstreiken. Det var skihopperen Birger Ruud som satte hoppkarrieren på vent for å delta i streiken, det var de

⁹⁹ Goksøyrr, *Historien Om Norsk Idrett* (Oslo: Abstrakt Forl, 2008), 112

¹⁰⁰ Ibid, 116

¹⁰¹ Goksøyrr, *Historien Om Norsk Idrett* (Oslo: Abstrakt Forl, 2008), 117

mannlige ungdommene som ble med i den væpnede motstandskampen. De kvinnelige idrettsutøverne og deres motstand ble den gang, som i den senere historieskrivningen, ikke løftet frem på samme måte som mennene ble under krigen. Dette resulterte i en enda større remaskulinisering av idretten under krigsårene der kvinnene havnet på utsiden av historien, og den offentlige oppmerksomheten. Det var mennene som «hadde gjort sin plikt». Det var mennene som fortjente belønning, og det var mennene som fikk en plass i historien.

Selv om idrettsstreiken teknisk sett skulle sette en stopper for skihopp under krigen, holdt en i Norge fremdeles på med skihopping selv om en avvirket konkurranser. Det ble i flere bakker rundt om i landet, spesielt på Østlandet, kjørt opp spor og tråkket unnarenn for at både unge og eldre menn skulle få trent. For det måtte jo være lov å trene.¹⁰² En unggutt fra det illegale idrettsmiljøet skrev i Skiforeningens årbok i 1945 om «Oslo- og Akerhopperne i okkupasjonsårene» under navnet «En snøball». I artikkelen skrev han blant annet:

Det har vært liv i alle våre hoppentre under krigen. På Kongsberg, Lillehammer, Løkken og i de fleste hoppbakkene har det vært drevet til dels intens trening og instruksjon med treningsrenn, når det har vært høve til det.¹⁰³

Videre skrev han om hvor viktig hopp var for folket, hvordan folket samlet seg sammen for å se på, og hvordan dette gav en pause i den ellers vanskelige hverdagen. Det meste av det som er dokumentert i aviser og litteratur, bekrefter at det var de mannlige skihopperne og idrettsutøverne som holdt frem med å hoppe og trene på ski i krigsårene. I krigens siste år synes nemlig «jøsningidretten» å ha blomstret opp, den såkalte illegale idretten som ble praktisert utenom de nazistiske idrettsklubbene, og for det meste kjennskap.¹⁰⁴

I *Stavanger Aftenblad* sto det i en artikkel publisert 25. mai 1945 at jøsningidretten også hadde kvinnelige medlemmer.

Vi i Byhaugens idrettslag begynte straks etter at nazistene hadde overtatt idretten, å drive det videre for oss sjøl. Vi hadde ungdomshuset på Tasta til vår disposisjon, og

¹⁰² Gotaas, *Før og etter Wirkola* (Oslo: Gyllendal, 2017), 17

¹⁰³ Skiforeningen, *Ski og snø 1945* (Oslo: Grøndahl, 1945), 39-40

¹⁰⁴ Goksøy, *Historien Om Norsk Idrett* (Oslo: Abstrakt Forl, 2008), 123

der drev vi på med gymnastikk og kondisjonstrening. Det ble snart kjent blant jøssingene, og tilslutningen var stor både av damer og herrer.¹⁰⁵

Videre i artikkelen har den anonyme mannlige lederen for jøssingidretten beskrevet hvordan de etter hvert organiserte boksetrening før de gikk videre til fotballkamper. Da han beskrev fotballkampene som ble holdt, illustrere det at det var forskjell på kvinner og menn likevel. I 1940-årene var fotball fremdeles en sport kun for menn, mens skøyter kunne både kvinner og menn stå på. Da Byhaugens idrettslag organiserte foreningens skøytestevne vinteren 1943 med flere tusen tilskuere, ble det delt ut pokaler i klassene senior, junior - og dame. Her kan man tydelig se Bourdieus teori om hvordan inndelingen og strukturen av kjønnene har blitt så integrert i samfunnet, at den maskuline dominansen ikke kommer til syne lenger. Det er en selvfølge at klassene senior og junior er herrer. Men mest viser det at kvinner var en idrettsklasse for seg. Under skøyteløpet var det klasser senior, junior – for menn – og kvinneklassen for kvinner. At herreklassene ikke ble definert eller forklart som det, viser det som senere ble Bourdieus poeng – at den mannlige dominans er «naturlig» og behøver ikke å forklare seg.

Slik var det også med jøssingidretten, det vil si de foreningene, og den idrettsaktiviteten som ble organisert utenfor det nazifiserte forbundet. Det fantes i tillegg et skille mellom hvilke idretter som ble ansett som kvinnelige – mens de mannlige idrettsgrenene som fotball og boksing var for menn. Det var bare det at det kun var de kvinnelige grenene som trengte forklaring. I 1946 kunne kvinner ifølge Gerd Von der Lippe delta i alt tolv ulike idretter i Norge.¹⁰⁶ Dette var volleyball, tennis, svømming, skøyteløp, alpint, orientering, håndball, gymnastikk, turn, gang, friidrett, fekting og badminton. De mannlige utøverne kunne derimot velge mellom dobbelt så mange. I tillegg til allerede nevnte fotball, boksing, langrenn og sykling – inkluderte skihopp. Det vil si at skihopp, og 11 andre idretter, ikke var noe som kvinner drev med. Det var en herreidrett, men likevel ikke presentert som annet en naturlig for menn.

¹⁰⁵ Stavanger Aftenblad, «Jøssingidrett under okkupasjonstiden»

¹⁰⁶ Lippe, «Likeverd, likestilling og idrett», 123

3.2 KVINNER I «KVINNELIGE» SPORTSGRENER

I den tidlige etterkrigstiden dreide statens politikk i regi av Hofmo, i retning gjenoppbygging, og prioritering av midler til idretten. Arbeiderpartiet satt nesten uavbrutt med makten i de to første etterkrigstiårene, der breddeidrett og bygging av idrettsanlegg for folk flest var en viktig prioritering. Idretten møtte derimot på en nedgangsperiode på 1950-tallet, der de mistet mange medlemmer og slet med å skaffe nye. Ser man til NIFs medlemstall snudde ikke nedgangen før på midten av 1960-tallet. Da ble trening, og mosjon populært, og kom på den politiske agendaen.¹⁰⁷ Hvilke idretter som var såkalte kvinneidretter, ble imidlertid hyppig diskutert i hele denne perioden. Og det var i hovedsak menn som bestemte hvor grensen skulle gå. I 1939 ble det gjort kjent at Landsforbundet, originalt Centralforeningen for Udbredelse af Idræt (1893), også kjent som idrettsforbundet for de borgerlige, hadde strøket sykling fra kvinnelisten. Var dette et resultat av at det mannlige styret fant at kvinner ikke egnet seg fysisk eller estetisk for denne idretten? Hvordan kvinner tok seg ut, fikk derfor vel så stor betydning, som om hvorvidt de hadde den fysiske styrken som trengtes for å utøve sporten, skrev historiker Stein Tønnesson.¹⁰⁸ Samtidig er det skrevet overraskende lite om denne kjønningen av norsk idrett.

I verken Goksøyr eller Tønnessons fremstillinger av norsk idrett fra okkupasjonstiden til den senere etterkrigstiden, finnes det særlige mye om den gresedragningen som altså fant sted mellom hva som ble ansett som passende kvinneidretter, og ikke. Goksøyr har i sin *Historie om norsk idrett* kun ett avsnitt om «kvinnene» i bestemt form flertall, på 1950-tallet, før han kommer inn på kvinnes kår i norsk idrett under den såkalte husmorperioden. Først etter 1965 kommer kvinnene tilbake i hans fortolkning, da som en egen del med undertittelen «Kjønnsdimensjon og kvinneidrett».¹⁰⁹ Det samme gjelder Tønnesson som har skrevet litt mer i sin *Norske idrettshistorie*, om hvilke idretter som ble tildelt kvinnene, og hvilke utfordringer de møtte på angående rekruttering før 1960-tallet, enn Goksøyr.¹¹⁰ Samtidig er det ikke før på 1980-tallet at han gir dem en egen undertittel: «Manns- og kvinneidretter». Det illustrer på en relativt klar måte at kvinner har blitt utelatt fra norsk idrettshistorie fordi dette er en historie som ikke handler om dem, men om menn. Dette understrekes også av

¹⁰⁸ Tønnesson, *Norsk idrettshistorie* (Oslo: Aschehoug, 1986), 138

¹⁰⁹ Goksøyr, *Historien Om Norsk Idrett* (Oslo: Abstrakt Forl, 2008), 159

¹¹⁰ Tønnesson, *Norsk idrettshistorie* (Oslo: Aschehoug, 1986), 335

Bourdieu, at den maskuline dominans er en form for symbolsk vold, med rot i storsamfunnets inndeling i det feminine og det maskuline. Det betyr at kjønnene får ulike arenaer de kan bevege seg på. Der mennene får dominere i det offentlig rom, mens kvinnene må oppholde seg i det private rom, «*sosialt påtvunget agorafobi*». Inndelingen mellom mannlige og kvinnelige idrettsutøvere, fremstilles også som så naturlig at kvinnene etter hvert frivillig utelukker seg selv fra *agora*.¹¹¹ Denne fordelingen forekom også i norsk etterkrigstid, som i den historieskrivingen som omhandler dette. Det er mennene og herrene som løftes opp og fremstilles som idrettens egentlige subjekter og helter. De kvinnelige utøverne ble tildelt en plass i sine kvinnelige idretter, og måtte konkurrere i egne klasser, under «kvinner», mens menn deles inn i «junior» og «senior»-klasser. Slik er det også med de fremstillingene som tar mål av seg å dekke norsk hoppспорт.

Etnologen Thor Gotaas har skrevet boken *Før og etter Wirkola*, nesten utelukkende om mannlige skihoppere fra 1940 frem til 1990.¹¹² Dette medfører et narrativ av at hoppidrettens utvikling ikke inkluderer kvinner, men heller har fremstilt og forsterket det maskuline og den mannlige dominansen. Denne perioden, også kjent som hoppSPORTS «gullalder», begynte da Norges Skiforbund høsten 1945 bestemte seg for å gjenoppbygge idretten og tiltrekke seg publikum. Strategien materialiserte seg i form av en propagandaturne som startet i Saga kino i Oslo den 28. oktober 1945. Der flere foredrag ble holdt om skisporten og utøverne og deres bragder. Alt for å tiltrekke idretten oppmerksomhet, og publikum. Turneen, som hadde med seg alt fra erfarne skiløpere til instruktører, besøkte til sammen 121 steder og omtrent 40 000 mennesker fikk med seg foredrag og filmer. Fremstøtet kom til å gi resultater. Vinteren 1946 ble skisportens store høydepunkt etter krigen. Da var konkurransene og rennene i gang for fult, der både gamle og nye utøvere skulle få prøve seg.¹¹³

Under Gråkallrennet i Trondheim i 1946 var det påmeldt over 1000 utøvere, nesten 400 bare i hopprenn og 30 000 tilskuere. I Holmenkollen hvor antallet deltakere var noe lavere (250) var det i alt 100 000 tilskuere som med spenning ventet på de unge karene som kastet seg over hoppkanten. Flere renn som Ryggebakken i Aust-Agder og Trønderrennet i Viggja i Skaun, opplevde også store tilskuertall. Skisporten virket å være tilbake for fult.¹¹⁴ At det kun var

¹¹¹ Bourdieu, *Den maskuline dominans* (Oslo:Pax,2000), 50

¹¹² Gotaas, *Før og etter Wirkola* (Oslo: Gyllendal, 2017)

¹¹³ Ibid, 32

¹¹⁴ Gotaas, *Før og etter Wirkola* (Oslo: Gyllendal, 2017), 33-40

menn som fikk hoppe, var det ingen som diskuterte. Etter Johanne Kolstads storhetstid på 1930-tallet ble det stille rundt de kvinnelige skihopperne. Det finnes heller ikke mye informasjon om kvinnene som eventuelt hoppet på ski etter krigen. Gotaas nevner for eksempel ingen kvinner i sin bok, før Anita Wold som i 1970 årene utførte skihopp. Jeg kommer tilbake til Anita Wold, mot slutten av kapitlet. Men enn så lenge var det de mannlige hopperne som skulle dominere. Den såkalte «gullalderen», hvor remaskulinisering ble mer og mer dominerende, som følge av en økende sportifisering av idretten.

3.3 SPORTIFISERING AV HOPPSPORTEN SOM DEMASKULINISERING

Etterkigstiden skulle ikke bare bringe med seg en ny popularitet til skisporten og de mannlige skihopperne, den brakte også med seg nye regler og målinger. Skihopp har siden starten av sporten, hatt mange normer å forholde seg til. Det hadde så langt vært normalt at klubbene, eller skistedene hadde sine egne måter å regne ut karakterene og vinnerne på. Stil var ett av punktene hopperne alltid har fått karakter på, og det er den mest synlige teknikken å dømme på. Stil var også den kategorien de kvinnelige skihopperne fikk mest kritikk for å bryte, før krigen. Selv om det teknisk sett, ikke skulle være noe vanskeligere for en kvinne å utføre de ulike stilkravene i hoppporten.

Stilen til skihopperne har vært under stadig utvikling siden 1800-tallet. Fram til 1895 var det opptrekks-stilen som dominerte, der hopperne trakk skiene opp i luften under svevet. Fra 1900-tallet skulle man være rak i kroppen og tilte skiene ned, populært kalt telemarkstilen. Utover 1920-tallet kom det som skulle bli kjent som Kongsberg-knekken, der Birger Ruud dominerte med nesten 90 graders knekk. Trikset var å lene kroppen over skiene, med mest mulig knekk i hofteladdet. Da skulle man ha god kontroll, og hoppe lenger enn det man hadde gjort tidligere.¹¹⁵ Avisen *Buskerud og Vestfold* skrev om «knekken» under et guttekretsrenn i 1931: «Mange av dem hadde også bra stil, med den riktige «knekken». Kraftig sats, og lett nedslag».¹¹⁶

Norges Skiforbund kom i 1946 til å vedta en ny nasjonal norm. Denne nye nasjonale normen, skulle få en ny betydning for de mannlige skihoppernes tilløp og sats. Den fikk også

¹¹⁵ Ibid, 41

¹¹⁶ Buskerud og Vestfold, «Guttekretsrennet i går»

betydning for hvordan de beveget skiene, kroppen i svevet, armføring og nedslag. Aktive skihoppere og dommere hadde gjennom krigen diskutert hoppporten og dens normer. Hva kunne endres? Hva fungerte best? Hvordan skal den fremtidige hoppporten se ut? Krigen var nå forbi, og alle diskusjonene skulle settes ut i livet. Telemarknedslaget var derimot urørlig, og ble stående som nedslagsstil. Det nye var at dommerne skulle trekke fra 1 til 5 poeng i stilkarakterer med tanke på tilløp, sats, armføring og nedslag. Falt man i unnarennet var det 10 poengs trekk. En del av poenget var å gjøre det vanskeligere å få et feilfritt hopp. Kun en liten glipp hvor som helst i hoppet, ville automatisk gi trekk fra karakteren.¹¹⁷

Holmenkollen, som siden 1913 hadde operert med et system som gav opp til 20 i stilkarakter, var omfattet av endringen. Fra 1913 til 1918 hadde i alt 27 hoppere fått 20 i stil i Holmenkollen, og misnøyen bredte seg. Det hadde gått inflasjon i et feilfritt hopp, og innstramminger ble gjort, inkludert endringene i 1946. Mellom 1919 - 1951, var det kun Reidar Andersen som fikk karakteren 20 i Holmenkollen, det var i året 1937.¹¹⁸ Andersen fikk karakteren 19,5 av alle tre dommerne på det første hoppet og 19-20-20 på det andre.¹¹⁹ Så et helt plettfritt hopp var det ikke, ifølge alle tre dommerne. Men, det var det nærmeste noen kom på 32 år. En meter var heller ikke alltid en meter i hoppporten, og det ble ofte trikset med målebåndet for å få flere meter på hoppet. Noe Nydalsbakken for eksempel gjorde frem til 1947, da de brukte et metermål på 75 centimeter. Bedre resultater i form av lange hopp gav hoppbakken mer prestisje.¹²⁰

Endringene som ble gjort i hoppporten i etterkrigstiden var med på å forsterke sportifiseringen av idretten, og samtidig gjøre den mer lik landet rundt. Det ble veldig viktig å prestere på de gitte kravene, noe som hadde blitt vanskeligere enn noen gang. Sportifiseringen gjorde at etterkrigstidens utøver, igjen måtte vise nye evner og vilje, til å slite, svette, trene og konkurrere hardt på. Det skulle ikke være mulig å «jukse på meteren» eller oppnå den perfekte poengskåringen uten at prestasjonen utøveren leverte var feilfritt. Det ble flere og strengere dommere, og selve sporten skulle løftes til en ny vanskelighetsgrad. Noe som igjen økte prestisjen som lå i idretten. Nå var det virkelig de dyktigste, og tøffeste mennene som kunne gjøre det godt i skihopp.

¹¹⁷ Gotaas, *Før og etter Wirkola* (Oslo: Gyllendal, 2017), 41

¹¹⁸ Ibid, 42

¹¹⁹ Morgenbladet, «Kongepokalen til Sv. Brodahl»

¹²⁰ Gotaas, *Før og etter Wirkola* (Oslo: Gyllendal, 2017), 45

3.4 BREDDE VERSUS SPISS: KONFLIKTLINJENE I DET HOFMOSKE SYSTEM

Hoppporten hadde alltid vært stor på steder utenfor Oslo, der hvor det var snø om vinteren, og bakkene var store nok til å lage hopp og unnarenn. Ifølge «VERDENS GANGS rangliste over Norges Skihoppere» i 1949, var hopperne fra Kongsberg fremdeles sterkt representert i norsk hoppport. Men, steder og idrettslag som Heming i Vestre Aker, Søndre land og Byåsen som lå i Trondheim, hadde også mange sterke hoppere.¹²¹ Skulle en lykkes med å rekruttere flere, måtte det bygges nye anlegg. Under det som Goksøyr refererer til som «Hofmo-epoken» finner man et sterkt fokus på offentlig engasjement i idretten. Utbygging av idrettsanlegg, og evnen til å skaffe idretten mest mulig økonomisk kapital til utbygging, ble viktige fokusområder. Det var også et stort fokus på folkehelse og breddeidrett.¹²² «Hofmo-epoken» bidro derfor til at skisporten og idretten generelt ble mer geografisk utbredt i Norge.

Etter innføringen av tippeloven i 1946 ble de økonomiske rammene for norsk idrett bedre. Det var fordi overskuddet fra tippingen på engelske seriekamper skulle fordeles mellom idrett og vitenskap ut fra en tippenøkkel som sa at idretten skulle få alt av de første overskuddsmillionene. Deretter skulle fordelingen mellom idrett og vitenskap være 80% til idretten for den andre overskuddsmillionen, så 60% for den tredje, 40% den fjerde, og så videre. Fra den femte overskuddsmillionen og utover skulle idretten få 20% av overskuddet. Nordmennes tippelyst kom derimot til å overstige alles forventinger. 1948 ble det første året idretten mottok millionoverskudd. Med et overskudd på 5 millioner det første året, og 3 millioner det neste året, skulle tippelyst og inflasjon føre til at overskuddene idretten mottok ble mindre etter hvert å som gikk. Vitenskapen skulle også ha en del av millionoverskuddet, og idretten mottok derfor færre prosentandeler av overskuddet.¹²³

Det var Statens Idrettskontor fra 1950, senere omdøpt til Statens ungdoms- og idrettskontor (STUI), som sto for fordelingen av millionoverskuddet av tippemidlene, under ledelse av Hofmo, selvsagt. Han mente at *alle* hadde rett til å drive idrett i et «teknisk riktig» idrettsanlegg i sitt nærmiljø.¹²⁴ I det Hofmoske perspektivet, ville en idrett som ble drevet

¹²¹ VG, «VERDENS GANG rangliste over Norges Skihoppere»

¹²² Goksøyr, *Historien Om Norsk Idrett* (Oslo: Abstrakt Forl, 2008), 119

¹²³ Ibid, 119

¹²⁴ Ibid, 120

under sunne tilstander, og i riktige idrettsanlegg, ha en positiv påvirkning på den norske folkehelsen og kulturelle tilstanden. Hofmos store innsalgsvinkel var at idretten var en «god kapitalinvestering». Gjennom idrett og fysisk bevegelse, ville levealderen og «arbeidsalderen» bli forlenget. På denne måten ville folk lære seg riktige teknikker og forebygge belastningsskader, som igjen vil komme den nasjonale økonomiske produksjonen til gode. En «åndelig og fysisk høyreist ungdom» var målet.¹²⁵ Hofmo og STUI tok derimot avstand fra toppidretten i tildelingen av tippemidlene. Det var fordi pengene etter deres syn skulle brukes på idrettsanlegg, den allsidige idrettsmannen og breddeidretten.

Denne tankegangen var ikke alltid i tråd med Norges Idrettsforbunds (NIF) ønsker. NIF ønsket en større satsing på toppidretten. Fra 1948 brukte Hofmo makten sin til å bygge storstilte anleggsbygg i hele landet, da spesielt i distrikts-Norge. Hofmos maktposisjon og tankegang gjorde at han ble liggende i en kontinuerlig konflikt med ledelsen. Idrettsforbundet ville ha en annen form for satsing, og større kontroll over hva tippemidlene skulle brukes til. Rolf Hofmo var derfor ofte uenig med NIF om prioriteringen og pengebruken i idretten. Han uttalte seg krast flere ganger, som for eksempel i et intervju med *Halden Arbeiderblad* i 1952:

Studie- og opplysningsarbeidet og andre kulturelle oppgaver må komme i høysetet. Og i opplysningsarbeidet er det ikke kunnskapen om millimeter og sekunder og idrettsstjerne som skal dominere. Hele det store mangfoldige samfunnet må legges åpent for den ungdommen som sokner til idrettsorganisasjonene.¹²⁶

Videre understreket han hvordan ungdommen måtte lære å avsky millimetersporten og tribunementaliteten, og komme seg ut i naturen og drive idrett for kropp og tanke.

Hofmo hadde allerede i 1933 gitt ut boken *Idrett og politikk* der han blant annet skrev at «en idrettsorganisasjons viktigste oppgave var: å få flest mulig til å dyrke idrett».¹²⁷ Idretten skulle med andre ord utvikle menneskets legeme og spre folkesunnhet. Forutsetningen for dette, slik Hofmo så det, var å spre idretten mest mulig gjennom å satse bredt. 1950-årene viste seg derimot til å bli en dragkamp mellom de ulike aktørene som påstod å ivareta «idrettens beste». I 1952 trakk Hofmo seg fra NIFs styre. Begrunnelsen lå i uenigheter om bruk av tippemidler. Hofmos ståsted var til syvende og sist at tippemidlene utelukkende

¹²⁵ Goksøyr mlf., *Kropp, kultur og tippeskamp* (Oslo: Universitetsforl, 1996), 120

¹²⁶ Halden Arbeiderblad, «Norsk idrett»

¹²⁷ Hofmo, *Idrett og politikk* (Oslo: Det norske arbeiderpartis forlag, 1933), 60

skulle brukes til idrettsanlegg, og at NIFs administrasjon burde finansiere seg selv, noe NIF selvfølgelig var uenig i. I 1957 ble Statens Idrettsråd opprettet og fikk det endelige ordet i fordelingen av tippemidlene. Som et resultat mistet Hofmo og STUI mye av sin makt, og tippeoverskuddet ble etter hvert en stor del av NIFs finansiering. Hofmo og STUI hadde under sin periode gjort mye for oppbygningen av idretts-Norge, samtidig som de hadde bygget videre på forståelsen av at idretten var myntet på menn. Der kvinnene, eller husmødrene som de gjerne ble kalt, fungerte som det historiker Finn Olstad har kalt, «heiagjeng og kaffekokere».¹²⁸

3.5 «HEIAGJENG OG KAFFEKOKERE»

Under STUIs storhetstid, de første tiårene etter krigen, ble det bygget nye idrettsanlegg over hele landet. Anleggene bestod av fotballbaner med løpebaner rundt, svømmehaller og hoppbakker. Svømmehallene og hoppbakkene ble dessuten bygget der klimaet ikke nødvendigvis tilsa at idretten kunne utøves. Det ble for eksempel bygget svømmehaller der sjøtemperaturen ikke var gunstig for svømming og hoppbakker på Vestlandet. Målet var å få flest mulig inn i idrettsmiljøet uansett hvor i landet en bodde.¹²⁹ Hofmos visjon om breddeidrett fungerte likevel ikke som en døråpner for den kvinnelige idrettsutøveren. Medlemstallene fra Norges Idrettsforbund på 1950-tallet viser at det fremdeles var mennene som dominerte idrettslivet.¹³⁰

1950-årene er gjerne fremstilt som kulmineringen av husmorperioden. Ifølge historiker Gro Hagemann representerer 1950-årene «den gode husmortida» i norsk historie.¹³¹ Hagemann har skrevet om den sosialdemokratiske visjonen om det gode samfunn, der mannen jobbet ute og tjente penger til familien, og kvinnen sto for det reproduktive arbeidet i hjemmet. Aldri før hadde en så stor andel av den voksne, gifte kvinnelige befolkningen vært husmødre. Kvinnens rolle som husmor hadde heller aldri blitt tematisert så sterkt i offentligheten. Skattepolitikk, lønnspolitikk, trygdepolitikk og arbeidsmarkedspolitikken, var ifølge Hagemann alle knyttet til et felles «familiebilde». «Familiebildet» bestod ifølge Hagemann

¹²⁸ Gotaas, *Før og etter Wirkola* (Oslo: Gyllendal, 2017), 125

¹²⁹ Ibid, 120

¹³⁰ Statistisk sentralbyrå, «Lag og medlemmer i Norges idrettsforbund. 1954-1998»

¹³¹ Hagemann, *Feminisme og historieforskning* (Oslo: Universitetsforl 2003), 148

av barn, mannlig forsørger og hjemmearbeidende husmor. Oppnådde man dette familielivet, ville man oppnå «det gode liv».¹³²

Denne oppbygningen der kvinnene tok seg av hjemmet og mennene tok seg av inntekten, gjorde at de arbeidende mennene fikk mer fritid der de kunne drive idrett.¹³³ Derfor var det også den idrettsinteresserte mannen som dominerte idretten på 1950-tallet. Skihopp var ikke noen unntak. I tiårene etter andre verdenskrig, skulle flere mannlige skihoppere stige frem i norsk offentlighet, og bli til store idrettshelter. Birger Ruud hadde allerede før krigen blitt en olympisk- og verdensmester, samt folkehelt for sine prestasjoner i hoppbakken. Under krigen ble han utestengt fra idretten av tyskerne, noe han ble hyllet for i ettertid. I 1948 tok Ruud sølv under vinter-OL i St. Moritz i 1948, der han også var flaggbærer for Norge.¹³⁴

Brødrene Asbjørn og Sigmund Ruud var også aktive hoppere i tiden etter krigen og utover på 1950-tallet, begge deltok under OL i 1948. Sammen med stjernen Arnfinn Bergmann fra Trondheim, skulle Asbjørn og Sigmund Ruud sikre at det kom nytt blod inn i norsk hoppport. Riktignok hadde Bergmann ikke vært noen soleklar favoritt i ungdomsårene, men han skal ifølge Gotaas ha hatt en egen evne til å terpe på detaljer.¹³⁵ Dette skulle lønne seg, i 1952 ble Bergmann olympisk mester i Holmenkollbakken foran nordmannen Torbjørn Falkanger og svensken Karl Homström.¹³⁶ Mannen som skulle overgå alle i popularitet ble likevel Bjørn Wirkola. Wirkola med sine usedvanlige hoppferdigheter skulle sette et varig avtrykk i norsk språk. «Å hoppe etter Wirkola» ble med han et uttrykk for å beskrive at det er meget vanskelig å følge etter en usedvanlig begavet forgjenger eller prestasjon.¹³⁷ Wirkola var født og oppvokst i Alta, og vokste opp til å bli en dyktig fotballspiller og skihopper. Gjennombruddet i hoppbakken kom i 1962, da han deltok i hovedrennet for Nord-Norge i Mo i Rana og tok en andre plass, bak verdensmesteren Toralf Engang. Skireportereren Bjørge Lillelien uttalte seg slikt til *Finnmark Dagblad* etter hoppet: «Den 18 år gamle Bjørn Wirkola fra Alta er ett av de fineste skiemner jeg noen gang kan huske å ha sett».¹³⁸

¹³² Hagemann, *Feminisme og historieforskning* (Oslo: Universitetsforl 2003), 149

¹³³ Goksøyr, *Historien Om Norsk Idrett* (Oslo: Abstrakt Forl, 2008), 124

¹³⁴ Gotaas, *Før og etter Wirkola* (Oslo: Gyllendal, 2017), 16-56

¹³⁵ *Ibid*, 71

¹³⁶ Olympics, «Oslo 1952». Bergmann er også den eneste hoppøveren noensinne som har vunnet VM, OL, NM og Holmenkollrennet, samt mottatt Holmenkollmedaljen

¹³⁷ Gotaas, *Før og etter Wirkola* (Oslo: Gyllendal, 2017), 237

¹³⁸ Finnmark Dagblad, «Bjørge Lillelien til FD»

Wirkola tok sitt første NM-gull for seniorer i 1965, det første av totalt 8 gullmedaljer, han mottok også 5 kongepokaler i sin karriere som skihopper. Han ble historisk under sin første deltakelse i VM i 1966, da han først satte bakkerekord i liten bakke i Midtstubakken i Oslo med 79,5 meter. Før han tok seieren med 215,3 poeng i storbakken i Holmenkollen 8 dager senere, til stor jubel fra et folkehav som inneholdt både kvinner og menn. Skihopp som publikumsport kjente ingen kjønnsgrenser, det var det den organiserte idretten som gjorde.¹³⁹

Den norske idretten som mistet mange medlemmer på 50-tallet, hadde langt flere mannlige medlemmer enn kvinnelige medlemmer. I 1951 var 70 000 kvinner organisert i Norges idrettsforbund, noe som utgjorde 23% av medlemmene. Tre år senere var antallet nesten det samme.¹⁴⁰ Av de 288 278 medlemmene som var fordelt på 2704 lag i 1954, var 65 421 av dem gutter under 18 år, 155 944 menn over 18 år. Antallet jenter under 18 år var 32 528, mens antallet kvinner over 18 år var 34 385, og først i 1966 oversteg antallet 40 000. Disse sosiale rammene var med på å ekskludere kvinnene fra idretten både som utøvere, og medlemmer av idrettsforeninger. 1950-årene brakte allikevel med seg en form for utvikling i den kvinnelige skisporten, da langrenn for kvinner kom på OL-programmet i Oslo i 1952. Det var imidlertid ikke som resultat av at Norge hadde gått foran som ett godt eksempel med inkludering av kvinner i skisporten.

3.6 UNNTAKENE SOM BEKREFTET HOVEDREGELEN: OL I OSLO I 1952

I perioden 14. - 25. februar 1952 samlet 30 nasjoner, 22 øvelser og 694 deltakere, hvorav 109 av disse var kvinner, seg til de olympiske vinterleker i Oslo. Norge som hadde 85 deltakere totalt, hvorav 12 var kvinner, tok 7 gull, 3 sølv og 6 bronse totalt. 10 kilometer langrenn for kvinner som altså ble arrangert for første gang, hadde opprinnelig få norske støttespillere. De norske representantene i det internasjonale skiforbundet hadde stemt imot innføringen av grenen, men flertallet hadde stemt for.¹⁴¹ Totalt 20 kvinner deltok og det var Finland som tok

¹³⁹ Lillelien, *Bjørn Wirkola* (Oslo: Cappelen, 1969). Wirkola deltok i tre olympiske leker i henholdsvis 1964, 1968 og 1972, men havnet aldri på pallen. Han vant derimot den tysk-østerrikske hoppuka 3 år på rad, 1967, 1968 og 1969. Han er den eneste hittil som har klart dette, og han ble aldri dårligere enn nummer tre mellom 1965 og 1970. Bjørn Wirkola ble raskt en norsk folkehelt og verdensmester, og hans navn skulle forbli i folketungen.

¹⁴⁰ Statistisk sentralbyrå, «Lag og medlemmer i Norges idrettsforbund. 1954-1998»

¹⁴¹ Norges Olympiske museum, «Oslo 1952»

gull, sølv og bronse. Første norske kvinne, Rakel Wahl, kom på 6 plass. Avisen *Drammens Tidene* skrev i etterkant at det var «mer enn vi hadde turt å håpe».¹⁴²

Om aviscommentaren var positivt ment er vanskelig å si. Flere norske aviser hadde imidlertid skrevet varmt om de finske jentenes langrenns talenter, men hadde ikke dekket de norske kvinnene i like stor grad. Det illustrer at oppmerksomheten mot de norske kvinnelige utøverne ikke var storveis før lekene kom i gang. Langrennsløperen Ingrid Wigærnes som skulle gå videre å delta under vinter- OL i Cortina i 1956, forteller for eksempel om et møte med en eldre hyggelig herre som snakket til henne under en løpetur i Frognerparken i 1954:

«Så koselig å se damer som løper her! Hva trener De til da?» «E trenar lite te væte,» sa jeg brydd. «Å jaaa. De står slalåm! Ja det er sikkert en krevende og morsom sport.» «Neeei, e gjere ikkje det.» «Men hva er det De gjør om vinteren da, da?» «E ha tenkt å gå langrenn.» «Nei fytterakker'n da,» sa den koselige mannen og løftet den vesle hunden etter halsbandet så fire bein sprella i lufta da han rusla fra meg.¹⁴³

I tillegg til langrenn kom de norske kvinnelige OL-deltakerne til å delta i utfor, storslalåm, slalåm og kunstløp.¹⁴⁴ Spesielt kunstløp var en idrettsform som forente tradisjonelle forestillinger om kvinnelighet med konkurranse. Sonja Henie er kanskje Norges største kunstløper og har blitt hyllet av mange for sine idrettsprestasjoner. Henie var, ifølge historiker Bodil Stenseth, en innovatør i kunstløpsporten, og på andre samfunnsområder. Henie tok til sammen tre OL gull og ti VM gull på rad, før hun ble skuespiller i Hollywood.¹⁴⁵ Langrenn var derimot å anse som noe mer ukvinnelige, mens utfor og slalåm var midt imellom. Det kan virke litt merkelig, men kan kanskje best forstås med at idrett og konkurranse også handlet om sosial klasse. Slalåm og tilhørende grener var for dem som bodde i byene og hadde penger. Langrenn var for dem som bodde på landet, og hadde langt mindre penger. Etterkrigsårenes store norske langrennsløpere, som Hallgeir Brenden og Magnar Estenstad var skogens menn, og jobbet som tømmerhoggere i tillegg til å gå på ski. I et slikt perspektiv var det å være kvinne å løpe på ski det minst kvinnelige som fantes.

¹⁴² Drammens Tidene, «Vi begynte og avsluttet med gull»

¹⁴³ Wigærnes, *Mot mål med juntutn* (Oslo: Aschehoug, 1976), 28

¹⁴⁴ Olympics, «Oslo 1952»

¹⁴⁵ Stenseth, *Sonja Heine. Kvinne på is* (Oslo:Pax Forlag, 2002), 7

Etter hvert fikk de kvinnelige vintersportutøverne imidlertid mer oppmerksomhet. I 1960, da vinter-OL ble holdt i USA, skrev VG under overskriften ««Gærne» jenter på ski- og våre olympiapiker» følgende:

Vår lille kvinnelige olympiske skitropp vakte oppsikt ved ankomsten til Squaw Vally, leser vi – de ble beundret for sin naturlige Charme og ynde (i motsetning til flere andre lands mer maskuline idrettskvinner).¹⁴⁶

Journalisten skrev videre at kvinner hadde blitt «tatt opp i idrettsorganisasjonene på like fot med menn» etter andre verdenskrig, bare ikke i norsk hoppport. Her ser man at så lenge de kvinnelige langrensløperne ble oppfattet som små og søte kvinner, med en viss sjarm og utstråling, fikk de også oppmerksomhet av media og publikum. Estetikken måtte passe med det feminine. I 1970-årene skulle denne holdningen bli utfordret av unge kvinner som ikke lenger så noen grunn til at de skulle forbli på sidelinjen under idrettsarrangementer

3.7 SPORTSUTØVELSE SOM KVINNEFRIGJØRING

I 1965 var 38 686 av Norges Idrettsforbunds 354 508 medlemmer kvinner over 18 år, i 1970 hadde dette tallet steget til 106 895.¹⁴⁷ I siste halvdel av 1960-tallet begynte kvinner for alvor å røske i forhenget, som historiker Goksøyr kaller det.¹⁴⁸ Selv om det fremdeles ble ansett som provoserende å se andpustne kvinner, skjedde det en gradvis akseptering av kvinnelig idrettsdeltakelse. Innen 1963 kunne kvinner delta i både 5 og 10 km langrenn under NM, og i 1966 åpnet stafetten for kvinnelig deltakelse.¹⁴⁹

Det var ikke bare langrennskvinnene som kjempet for deltakelse i idretten. I 1972 stilte Gerd von der Lippe og Ingrid Ellingsen opp i Holmenkollstafetten på et lag med merkene «Ja til kvinner i H-stafetten» og «Nei til kjønntest i H-stafetten» på løpedrakten. Kvinner fikk nemlig ikke delta på Holmenkollstafetten, og kvinnene fikk et kort startsforbud i konkurranser fra NIF. I *Kvinnenes årbok* fra 1972 skriver Gerd von der Lippe om hvordan de mannlige lederne for stafetten ble sjokkert over frektheten til jentene, da de mente at de hadde laget gode muligheter for kvinneidretten med passende treningsoppskrifter og

¹⁴⁶ VG, ««Gærne» jenter på ski- og våre olympiapiker»

¹⁴⁷ Statistisk sentralbyrå, «Lag og medlemmer i Norges idrettsforbund. 1954-1998»

¹⁴⁸ Gotaas, *Før og etter Wirkola* (Oslo: Gyllendal, 2017), 126

¹⁴⁹ Skihistorie, «50 år siden den første NM-stafetten for kvinner»

konkurranser.¹⁵⁰ 1972 var bare starten på kvinnenenes kamp for å delta i Holmenkollstafetten, og det skulle også bli starten på en større revolusjon innenfor kvinneidretten.

Von der Lippe og flere kvinnelige utøvere fra Friidrettsforbundet, Orienteringsforbundet og Skiforbundet dannet i 1973 en aksjonskomite som skulle kjempe for kvinners deltakelse i Holmenkollstafetten. Komiteen hadde også fått med seg flere mannlige idrettsutøvere, som var til stor drahjelp for protestene. Det ble arrangert en underskriftkampanje som mottok flere hunder underskrifter, fra både kvinner og menn. Formannen av arrangørskomiteen lot seg likevel ikke overbevise. I november 1973 gjorde hans sitt svar til kjenne i *Aftenposten*:

Jeg kan imidlertid med en gang si at det ikke kan bli snakk om kvinnelig deltagelse i Holmenkollstafetten. Det er teknisk umulig. Alt måtte i så fall legges om, og det har vi ikke folk til. Vi ønsker heller ikke å risikere at et arrangement som nu glir godt og seiler i medvind, skal bli redusert eller ødelagt.¹⁵¹

Flere og flere kvinner og menn, samt idrettskretser, stilte seg i løpet av de neste årene bak kvinnelig deltagelse i Holmenkollstafetten. I løpet av høsten 1974 hadde presset mot arrangøren blitt for stort. Fra og med 1975 fikk kvinner lov til å delta, selv om arrangøren var skeptisk:

Vi er ikke overbevist om at de damelagene som er anmeldt til søndagens løp fullt og helt er klar over hvilken oppgave de går til.¹⁵²

Aftenposten skrev derimot at deltakelsen av 30 kvinnelag viste stort pågangsmot, dristighet og optimisme. Momentet fra protestene mot Holmenkollstafetten, samt det generelle presset fra kvinnekampen i storsamfunnet gjorde at kvinnene fikk delta i Birkebeinerrennet i 1976.¹⁵³ I tillegg spilte mediene en rolle, da de i økende grad stod på kvinnenenes side, og krevde endring.

Kvinnefotballen fikk også sitt store offisielle gjennombrudd på 1970-tallet, da Norges Fotballforbund godtok kvinnefotball som en formell idrett. Da hadde allerede mange

¹⁵⁰ Lippe, *Det er ittno som kjem ta sæ sjøl* (Oslo: Pax, 1975), 135

¹⁵¹ *Aftenposten*, «Ikke snakk om kvinner i Holmenkollstafetten»

¹⁵² *Aftenposten*, «Disse dristige damer...»

¹⁵³ Lippe, *Det er ittno som kjem ta sæ sjøl* (Oslo: Pax, 1975), 137

kvinnelige fotballspillere, idrettskretser og andre skikkelser rundt kvinnefotballen, kjempet en kamp for å gjøre kvinnefotball til en offisiell idrett i Norge. Kvinnefotball var også et internasjonalt spørsmål på 1970-tallet, da flere og flere land gjorde kvinnefotball til en formell idrett.¹⁵⁴ Kvinnen som ifølge Matti Goksøyr skulle bli selve symbolet for kvinnenes innmarsj i idretten var likevel ikke hun som løp etter ballen, men Grete Waitz. Grete Waitz ble Norges nye løpedronning. Hun hadde satt sine øyne på maraton, en øvelse som var forbeholdt menn, hun måtte derfor starte sin karriere som mellomdistanseløper. Alle løp over 1500 meter, ble ansett som uegnet for kvinner. Hun deltok derfor på mange gateløp, og vant New York maraton flere år på rad, før hun i 1983 fikk lov til å delta i maraton i Norge. Waitz var med på å gjøre langdistanseløping for kvinner til en vane, noe som også gav kvinner større innpass i den store jogge og løpebølgen i Norge på 1970-tallet.¹⁵⁵

1970-tallet var begynnelsen på en kvinnebevegelse, både nasjonalt og internasjonalt. Hvor kvinner ikke nødvendigvis søkte likestilling i samfunnet, men frigjøring på egne premisser. Tiåret var preget av store protester både politisk og sosialt, dette påvirket også idretten. Flere kvinnelige utøvere og idretter ville bort fra den maskuline dominansen, de ønsket å sette en ny norm for idretten, der kvinner og menn hadde likere muligheter. De kvinnelige langrennsløperne fikk stor internasjonal drahjelp i 1952 da langrenn for kvinner ble en olympisk gren, og de kvinnelige deltakerne i Holmenkollstafetten og Birkebeineren klarte å samle seg i store grupper, samtidig som de fikk hjelp fra mannlige utøvere og idrettskretser. Dette gjorde det også enklere å gripe storsamfunnets oppmerksomhet og utvide de kvinnelige idrettsutøvernes muligheter innenfor en rekke idretter, men ikke i hoppporten. Kun en enslig kvinnelig skihopper kom til å markere seg i Norge på 1970-tallet, Anita Wold.

3.8 ANITA WOLD – ENESTE JENTE I EN MANNSDOMINERT HOPPSPORT

Siden Johanne Kolstad avsluttet sin karriere i 1939 hadde det lenge vært stille i norsk hoppport på kvinnesiden. Dette endret seg med Anita Wold, født 21. september 1956 i Trondheim, som i løpet av 1970- årene satte verdensrekord flere ganger. Skihoppkarrieren hennes hadde egentlig startet med en utfordring fra faren Oddvar under en skitur i Bymarka i

¹⁵⁴ Lippe, «Likestilling i idretten»

¹⁵⁵ Goksøyr, *Historien Om Norsk Idrett* (Oslo: Abstrakt Forl, 2008), 128

Trondheim. Om hun turte å hoppe i Kårebakken, skulle hun få en Cola. Og da hoppet var vellykket, og hun viste interesse for å fortsette med hopp, gikk faren til innkjøp av hoppski. Wold vant det første rennet hun deltok i for barn under 11 år, hvor hun også var den eneste jenta som deltok. Å være eneste jente som deltok ble fort en vane for Anita Wold, sett bort fra den noe eldre Liv Setsaas som drev med hopp frem til tenårene. Faren Oddvar hadde selv vært en aktiv skihopper, og konkurrert mot skihelter som Torbjørn Falkanger og Arnfinn Bergmann. Oddvar hadde derfor god greie på teknikk og hva som var nødvendig av trening for å bli god til å hoppe på ski, noe datteren nøt godt av.¹⁵⁶

Namdal Arbeiderblad hadde i april 1971 et stort oppslag om Anita Wold, 14 år, som allerede hadde rukket å bli en klubbmester og siktet mot den uoffisielle verdensrekorden for kvinner. I avisreportasjen sto det at Wold som «siden hun gjorde sine første hopp i konkurranse som sjuåring [har slått] ikke så få gutter [...] i hoppbakken».¹⁵⁷ Håpet var å slå Kolstads rekord på 62 meter fra USA i 1932. Her tok journalisten derimot feil. Kolstads verdensrekord fra Amerika var på 72 meter. De uoffisielle verdensrekordene for kvinner synes derimot å ha vært vanskelige å fastslå med absolutt sikkerhet, da flere kilder siterte ulike lengder.¹⁵⁸ Det var allikevel ikke umulig for den unge Wold å slå Kolstads rekord, skrev journalisten, da hun allerede hadde hoppet 57 meter i Bjørkbakken i Stjørdal.

Wold skulle i 1972 få drømmen oppfylt da hun hoppet 72,5 meter, en halv meter lenger enn Kolstad. Hun var også første kvinne til å hoppe i flere bakker. I 1972 hoppet hun blant annet i Flågenbakken.¹⁵⁹ En bakke hun derimot ikke fikk prøve seg i, verken som prøvehopper eller konkurrerende utøver var bakken i Holmenkollen. *Porsgrunns Dagblad* skrev i mars 1972:

Arrangørene av Holmenkollrenna tør ikke ta sjansen på å slippe den 15årige trønderjenta Anita Wold utfor på selve dagen. Det skal tas ut en del som prøvehoppere, men en tør ikke ta sjansen ved å slippe Anita utfor. Man er redd for henne i tilfellet det skulle gå galt med henne i bakken.¹⁶⁰

¹⁵⁶ Gotaas, *Før og etter Wirkola* (Oslo: Gyllendal, 2017), 320-321

¹⁵⁷ *Namdal Arbeiderblad*, «Sikter mot verdens-rekord!»

¹⁵⁸ Hofmann & Nybelius, *Licence to Jump!* (Falun: Beijbom, 2015), 80

¹⁵⁹ Hadeland, «Fint SÅS-arrangement»

¹⁶⁰ *Porsgrunns Dagblad*, «ANITA WOLD får ikke hoppe i Holmenkollen»

Da hun mottok avslaget, hadde hun allerede satt den nye verdensrekorden. Anita Wold satte året etter en ny uoffisiell verdensrekord på 73 meter i Kløvsteinbakken i Meldal. Her var det flere aviser som også skrev feil på lengden, da de meldte at Wold hadde ny verdensrekord på 62 meter. Wold slo sin egen rekord i 1974 da hun hoppet 82,5 meter.¹⁶¹

Samme år, i 1974, skulle Holmenkollen likevel få sin første kvinnelige hopper, da Wold endelig fikk hoppet i bakken som prøvehopper. Hoppet i Holmenkollen satte virkelig Wold på kartet. *Porsgrunn Dagblad*, hadde blant annet overskriften: «Anita Wold holder på å bli verdensberømt».¹⁶² Journalisten påpekte at mange hadde irritert seg over skiforeningen da de nektet Wold å hoppe i bakken.¹⁶³ Wold og far Oddvar påpekte derimot at det var avisene som presset frem et hopp i Holmenkollen, ikke dem selv. Anita Wold gav også sin forklaring på hvorfor det ikke fantes flere jenter som hoppet på ski:

Vanskelig å si. Det er faktisk flere jenter med i de yngre årsklassene. Men de gir seg når bakkene blir større. Det er mange som spør meg om det ikke er hardt for jenter å hoppe på ski. Men jenter går da langrenn, og det er jammen både hardere og tyngre. Jeg kunne aldri tenke meg å gå langrenn. Så hvis en skal se det slik, at gutter er sterkere enn jenter, passer ikke dette inn i hoppспорт.

Videre sa hun:

Jeg tror det er mye vanetenkning ute og går blant folk. Skihopping er fra gammelt av en gutteidrett. Det er vanskelig å få folk ut av disse tankebanene.

Wold gikk videre til å sette ny verdensrekord i Strbske Pleso i Tsjekkoslovakia under et hopprenn i 1974 med et hopp på 94 meter, før hun nok en gang satte en ny verdensrekord året etter i Sapporo, Japan, med 97,5 meter. Anita la opp i 1976 som 20-åring. Etter hun la opp, gikk hun videre til banesykling hvor hun senere tok flere NM-medaljer.

¹⁶¹ Minnesotaposten, «Norske jenter hopper lengst, Hilda i 1912 og Anita i 1974»

¹⁶² Helgeland Arbeiderblad, «Anita Wold holder på å bli verdensberømt»

¹⁶³ *Lillehammer Tilskuer* hadde 15. januar 1973 overskriften «ny «verdensmester» der journalisten skrev at Wold har blitt nektet å hoppe i Holmenkollbakken i 2 år, selv om hun var mer en nok kvalifisert til å hoppe i bakken. *Porsgrunns Dagblad* stiller samme år spørsmål til hvorfor Anita ikke får hoppe i Holmenkollen, under overskriften «Ny verdensrekord av Anita Wold».

3.9 KONKLUSJON

Fra Johanne Kolstad tok sin første verdensrekord i 1931 til finnen Tiina Lehtola hoppet 110 meter i 1981, var det kun én norsk kvinne som utmerket seg i norsk og internasjonal hoppSPORT – i kvinneklassen. Anita Wold var derimot unntaket som langt på vei bekreftet den mannlige dominansen i norsk hoppSPORT etter andre verdenskrig. Det var med andre ord den mannlige idrettsutøveren som hadde «gjort sin plikt» og kunne kreve sin rett i toppidretten.¹⁶⁴ Dette etterlot lite plass til den kvinnelige utøveren i de fleste idretter, for der menn hadde alle muligheter til å konkurrere, måtte kvinnelige utøvere nøye seg med såkalte «kvinneidretter». Hopp var ikke blant «kvinneidretter». I mange idretter, da spesielt hopp, var det kun snakk om deltakere, og ikke herre- og kvinneklasser. Det var en selvfølge at alle deltakerne var menn.

HoppSPORTEN opplevde en ytterligere sportifisering i tiårene etter andre verdenskrig. Den ytterlige sportifiseringen ble preget av strengere krav til stil, teknikk og trening. Det var ingen tvil om at det var den mannlige utøveren som skulle drive med hopp som konkurransesport. Leder i NIF, Rolf Hofmo gav sin støtte til at det ble bygget idrettsanlegg for breddeidrett, der menn ble favorisert fremfor kvinner. Resultatet ble at den maskuline dominansen, som Hofmo satte i system, fikk fortsette uten å måtte forsvare seg. Ingen ble heller stilt til ansvar for å tenke mest på mennenes idrettsbehov.

1950-tallet brakte derimot med seg små endringer, men, 1970-tallet skulle bli synlig innenfor en rekke idretter og på bred front. Flere og flere idretter begynte å belyse de ulike vilkårene som fantes for mannlige og kvinnelige idrettsutøvere i Norge. Langrenn fikk derimot internasjonal drahjelp, før Skiforbundet omfavnet kvinner som langrenns utøvere. Fotballkvinnene og langdistanseløperne fikk støtte fra idrettskretser, samt fra publikum og mannlige utøvere, til å bringe den maskuline dominansen frem i lyset og kreve endring. I tillegg kom media til å bli en stadig viktigere medspiller i laget som ønsket endring i norsk idrett. Samtidig var det kvinnene selv som utgjorde den viktigste faktoren for at idretts-Norge i 1970-årene begynte å endre praksis og inkludere kvinnelige utøvere på lik linje med mannlige utøvere. Unntaket var hoppSPORTEN. HoppSPORTEN opplevde derfor aldri den samme

¹⁶⁴ Kroksæter, «Kommentar: Grådigheten truer norsk idrett»

kvinnerevolusjonen som andre idretter gjorde i de siste etterkrigstiårene, og spesielt fra 1970-årene og framover. Det var heller ikke mange nok kvinner som hoppet på ski til å danne komiteer og protester innad i hoppporten. De få kvinnene som hoppet på ski evnet, eller ønsket heller ikke å bryte med den maskuline dominansen før langt inn på 1990-tallet.

4 KAPITTEL 4: INGEN STILLE KVINNEREVOLUSJON

Fra slutten av 1980- og utover 1990-tallet fortsatte hoppporten å bli dominert av menn, der nye teknikker ble perfektionert for å sprengte gamle rekorder. Hoppport som konkurranseidrett, ble generelt også mer kommersielt. I 1990 åpnet Norges Idrettsforbund (NIF) dørene for den profesjonelle idretten. Det gjorde at idretten ble til en vare som kunne omsettes og selges, «brandes» og merkevarebygges, mens NIF på sin side satt på alle rettigheter til direktesendinger på TV og reklameinntekter.¹⁶⁵ Som resultat ble det å hoppe på ski til en yrkeskarriere på linje med annen toppidrett, finansiert gjennom sponsoravtaler og støtte fra offentlige kilder for den *mann* som var så god – og lett nok – til å komme inn på hopplandslaget. Hva fikk dette å si for kvinnes muligheter til å hoppe på ski?

På kort sikt var ikke kommersialiseringen av idretten til stor hjelp for de kvinnelige skihopperne. På lengre sikt ble det annerledes. Spesielt medieoppmerksomheten som fulgte i den kommersialiserte idrettens kjølvann, ble avgjørende for de kvinnelige skihopperne i kampen mot den maskuline dominansen i sporten. På slutten av 1990-tallet, kom det flere aktører på banen med støtte til det økende antall kvinner som viste interesse for hoppporten. Samtidig som media skiftet narrativ, og dekning av kvinnelige skihoppere, skulle en tro det lå duket for at kvinner endelige kunne ta steget videre, og bli anerkjent på lik linje med menn innfor hoppporten. Fullt så enkelt var det likevel ikke, og endringene skulle ta tid.

Selv om flere begynte å stille spørsmål til hvorfor kvinnelige skihoppere ikke fikk delta i offisielle hopprenn, skulle endringene være avhengig av at noen av de kvinnelige hopperne turte å ta opp kampen i offentligheten. Hvem var disse aktørene og forkjemperne? Hvilken rolle spilte media, og arbeidet de la ned for å få kvinnelige skihoppere anerkjent? Og hva gjorde at den olympiske komiteen snudde, og bestemte seg for å åpne OL for kvinnelige skihoppere fra og med 2014?

I dette kapitlet skal jeg fortsette analysen av norsk hoppport i lys av profesjonaliseringen, og kommersialiseringen på den ene siden, og den voksende medieoppmerksomheten på den andre siden. Jeg skal spesielt se på mediedynamikken som kvinners krav om inkludering i hoppporten, og offentlige mesterskap ble en del av. Sentrale forkjempere som norske Anette

¹⁶⁵ Olstad, «Fra amatøriddrett til pengemaskin»

Sagen, amerikanske Karla Keck og østeriske Eva Ganster, tok bevisst i bruk massemediene for å kjøre sine egne kampanjer langt utover hoppporten, med mål om støtte, og endring av folks oppfatning av kvinnelige skihoppere. Mens kvinnerevolusjonen i andre idretter begynte på 1970- og fortsatte videre utover 1980-tallet, var det ikke før på 2000-tallet at folkeopinionen vippet i de kvinnelige hoppernes favør.

4.1 IDRETT + MASSEMEDIER = SANT

Utover 1980-tallet, hadde idretten blitt det historiker Matti Goksøyr kaller landets største folkebevegelse, samtidig som NIF var blitt landets største organisasjon.¹⁶⁶ Folk ville være i bevegelse gjennom trim, turgåing og trening. Det skulle komme en endring i toppidretten fra midten av 1980-tallet, og spesielt utover 1990-tallet. Det var nettopp da den profesjonelle toppidretten vokste frem. Norges Idrettsforbund vraket amatør idretten i 1990, og åpnet dørene for den profesjonelle idretten, der pengepremier ofte var i fokus. Skillet mellom bredde- og toppidrett skulle også bli større.¹⁶⁷

En annen viktig faktor i denne omdanningen av toppidretten var media, som støttet opp og forsterket idrettens underholdningsverdi. Samtidig som det stadig var flere som ville bli assosiert med idrett og trening, og på den måten fremstå som folkelige. Gro Harlem Brundtland brukte for eksempel fotball som en metafor, i sin nyttårstale som statsminister i 1992, og hun var med i NRK tv-studio under Norges første VM kamp i 1994.¹⁶⁸

Frem til 1980-tallet var det kun én tv-kanal i Norge, statskanalen Norsk Rikskringkasting – det vil si NRK. Kanalen hadde hatt kringkastingsmonopol siden opprettelsen i 1933, noe som hadde gitt dem enerett på radio- eller fjernsynssendinger. I 1981 falt monopollet, og stortingsflertallet gikk inn for å åpne opp for kommersielle utenlandske aktører gjennom satellitt-fjernsyn, og en egen norsk, reklamefinansiert rikskanal.¹⁶⁹

¹⁶⁶ Goksøyr, *Historien Om Norsk Idrett* (Oslo: Abstrakt Forl, 2008), 145

¹⁶⁷ *Ibid*, 150

¹⁶⁸ Regjeringen, «Nyttårstale 1.1.1992»; Goksøyr, *Historien Om Norsk Idrett* (Oslo: Abstrakt Forl, 2008), 145

¹⁶⁹ Halse & Østbye, *Norsk kringkastingshistorie* (Oslo: Samlaget, 2003), 7

I 1992 sendte TV2 sine første fjernsynssendinger fra Bergen. Opphevingen av NRKs TV-monopol førte til at flere kommersielle tv-kanaler serverte sport, som var det seerne ville ha. Dette var en scene NIF utnyttet med mål om å øke inntekten til idretten og idrettsutøvere. Å selge idretten som en hvilken som helst vare, førte derimot til at skille mellom de ulike idrettene i Norge økte.¹⁷⁰ Ifølge idéhistoriker Rune Slagstad var det fotballen som var mest attraktiv på begynnelsen av 1990-tallet, og NRK betalte i 1990 3,075 millioner kroner for sin kontrakt med Norges Fotballforbund (NFF). På kun fire år hadde prisen blitt mer enn tredoblet, og i 1994 sto kontraktsummen mellom NRK og NIF på 10 millioner kroner. I 1998 måtte NRK ty til den kommersielle kanalen TV2, og kanalene gikk sammen for å kjøpe fotballpakken til NIF, for 32 millioner kroner.¹⁷¹

Media skulle også få en viktigere rolle i hoppporten utover 1990- og 2000-tallet. Avismediet hadde riktignok alltid vært en del av hoppporten, da hoppporten var en utpreget publikumsport. Media hadde oppdateringer av hoppresultater, kommende renn og hvilke hoppere som dominerte sporten. Da idretten begynte å bli mer kommersialisert skulle massemedia derimot få en viktigere rolle i finansieringen av idretten. I tillegg ble partipressen erstattet av den kritiske journalistikken, et skifte som fant sted i løpet av 1980- og 1990-årene, som på sikt skulle forsterke kvinners muligheter til å hoppe på ski. Med den kritiske journalistikken ble media også en scene for dem som gikk imot idretts-Norges bestemmelser om at kvinner ikke kunne konkurrere på ski, noe som gjorde at de kvinnelige utøverne ble viet stadig mer selvstendig plass i mediebildet. Endelig spilte det inn at bestemmelser som holdt kvinner fra å være ordinære sportsutøvere, sto i stadig sterkere kontrast til samfunnet ellers, hvor kvinner ikke bare var statsministre og partileder, men hevdet seg sterkt innen andre idrettsgrener. Samtidig tok det tid før mediadiskursen om de kvinnelige hopperne snudde. I 1980-årene var kvinnelige skihoppere fremdeles fremstilt som en begivenhet i seg selv.

4.2 «HELE 55,5 METER TØYDE DENNE ‘FRISKUSSA»’ SEG»

Merete Kristiansen var en av de få kvinnene som hoppet på ski på 1980-tallet. Men selv om hun skulle bringe med seg en ny uoffisiell verdensrekord for kvinner, ga riksmediene henne

¹⁷⁰ Goksøy, *Historien Om Norsk Idrett* (Oslo: Abstrakt Forl, 2008), 151

¹⁷¹ Slagstad, *(sporten): en idéhistorisk studie* (Oslo: Pax, 2015), 704

liten oppmerksomhet. Kristiansen som var født i 1968, gjorde sitt første hopp i 4. klasse i den midterste Lauvåsbakken på Sorbørge skole i Klæbu. Sammen med en venninne og to kompiser tok hun med seg søsterens langrennsski og hev seg utfor hoppkanten. Hoppet endte med fall og brekte ski, noe søsteren senere skal ha uttalt at hun ble glad for, da det betydde at hun fikk nye ski. Hoppet førte også til at Kristiansen fikk hopp ski. Lauvåsbakken som lå 200 meter fra, familiehjemmet ble som en utvidet lekegrind for Kristiansen. 2 år etter det første hoppet deltok hun i et renn i Hovin i Melhus hvor hun satt en ny personlig rekord på 42 meter.¹⁷²

Siden det ikke fantes egne jenteklasser måtte Kristiansen konkurrere med guttene, men hun hadde ikke problemer med å holde følge med dem. Etter en 2. plass i 13-årsklassen i en hopp-cup i Byåsbakken skrev *Adresseavisen* følgende om resultatene:

Anita Wold vakte stor og berettiget oppsikt da hun i sin tid trengte seg inn på guttenes enemarker i hoppbakken, og beviste at man ikke må være av hankjønn for å kunne hoppe på ski. Nå har hun fått en arvtager [i Merete Kristiansen], og det en verdig sådan.¹⁷³

Den eneste som lå foran Kristiansen var Robert Dahl, gutten hun hadde slått under et renn i Brustukollen året før.¹⁷⁴

I 1983 vant 14 år gamle Kristiansen kretsmesterskapet i Sør-Trøndelag i Grandlundbakken i Øverbygda i Selbu, der første hopp på 55,5 meter ble avgjørende. Bakkerekorden på 57,5 meter tilhørte selveste Bjørn Wirkola, selv om rekorden skulle bli slått av Torbjørn Korsvold fra Heimdalen i 15-årsklassen. Etter bragden til Kristiansen skrev avisen *Selbyggen*: «Og i 14-årsklassen slo Merete Kristiansen, Klæbu, knock-out på «hankjønnnet». Hele 55,5 meter tøyde denne «friskussa» seg til i sitt lengste hopp, med upåklagelige stilkarakterer».¹⁷⁵ Kristiansen hadde dermed bevist at hun kunne hamle opp med sine mannlige konkurrenter. At lokalavisa beskrev henne som «friskussa», tyder likevel på at kvinnelige skihoppere ikke var å anse som hverdagskost. Kristiansen var, med andre ord, fremdeles unntaket som bekreftet regelen om at hoppporten var myntet på menn.

¹⁷² Gotaas, *Før og etter Wirkola* (Oslo: Gyllendal, 2017), 350

¹⁷³ *Adresseavisen*, «13-årige Merete nesten like god som guttene i hoppbakken»

¹⁷⁴ *Adresseavisen*, «Revansje og bakkerekord»

¹⁷⁵ *Selbyggen*, «ØIL med sikkert grep på KM»

I 1980-årene måtte man bli tatt ut til Hovedlandsrennet hvis man ville konkurrere nasjonalt, da det var overflod av utøvere. Kristiansen som ble tatt ut til å representere Sør-Trøndelag sammen med guttene, hadde som mål å slå rekorden til Anita Wold på 97 meter fra 1975. I januar 1985 hoppet hun 95 meter i storbakken på Rena. Under Norgescup for junior i Skuibakken utenfor Oslo sen vinteren samme år, stilte Kristiansen en sjelden gang i egen klasse og landet på 102 meter under prøvehoppet, og to meter kortere når det gjaldt.¹⁷⁶ Merete Kristiansen ble dermed første kvinne til å bryte 100-metersgrensen i Norge.¹⁷⁷

Hoppet til «friskussa» fra Klæbu fikk stor oppmerksomhet, og flere lokale og regionale aviser som blant annet *Asker og Bærums Budstikke*, *Rana Blad*, *Melhusbladet* og *Arbeider-Avisa* skrev om den nye norske rekorden. *Arbeider-Avisa* hadde for eksempel overskriften: «På topp i Hopp», før de skrev om hvordan hopperne Merete Kristiansen og Torbjørn Korsvold fra skigymnaset i Heimdal fikk mye oppmerksomhet under Norgescup-finalen, og at Merete var første jente over 100 meter¹⁷⁸. *Rana Blad* hadde overskriften «Hopperekord» og skrev videre at «Merete Kristiansen fra Klæbu satte ny norsk lengderecord i hopp for kvinner da hun landet på 100 meter under et junior-renn i Skibakken søndag».¹⁷⁹ *Melhusbladet* fra hjemtraktene skrev om hvordan «Merete hoppet hundre», mens *Asker og Bærums Budstikke* hadde overskriften «Merete fra Klæbu hoppet 100 i Skui».¹⁸⁰

Felles for alle avisenes omtale av den kvinnelige skihopperen, var at rekorden til Kristiansen ble nevnt i forbifarten, og i form av små notiser plassert i et hjørne inne i avisen, eller nederst på siden. Noen av omtalene var lengre enn andre, men samtlige nevnte alle de mannlige hopperne. Selv om bragden og oppmerksomheten var stor, betydde ikke det at Kristiansen ble viet mye spalteplass i media. Det ble fremstilt som tilleggsinformasjon til hovedoppslag som alle handlet om de mannlige hopperne. Derfor var det i grunn vanskelig å finne noe mer om Kristiansen, og hennes sportslige liv. Lite er blitt skrevet om hennes karriere, og prestasjoner i hoppbakken. Gjør man et google-søk på «Merete Kristiansen» og «hopp» får man så vidt opp en wikipedia-side. Etnolog Thor Gotaas er derimot en av få som har omtalt henne, men

¹⁷⁶ Gotaas, *Før og etter Wirkola* (Oslo: Gyllendal, 2017), 352

¹⁷⁷ Adresseavisen, «Jente hoppet 100 m»

¹⁷⁸ Arbeider-Avisa, «På topp i hopp»

¹⁷⁹ Rena Blad, «Hopprenn»

¹⁸⁰ Melhusbladet, «Merete hoppet hundre» og Asker og Bærums Budstikke, «Merete fra Klæbu hoppet 100 i Skui»

også han understreker at Kristiansen støtte på problemer da guttene hun konkurrerte mot nådde puberteten og rykket fra henne i bakken.¹⁸¹ Det betyr at det var fysikken så ble ansett som en stopper for de kvinnelige skihopperne, ikke lysten til å hoppe. Dette er interessant å notere seg, ikke minst fordi Kristiansen utkonkurrerte mange av sine mannlige konkurrenter i hoppet hun gjennomførte i 1989, 21 år gammel.¹⁸²

4.3 NY STIL OG NYE REKORDER FOR GUTTA

Siden hoppSPORTS begynnelsen hadde utøverne til stadighet prøvd ut nye hoppeteknikker for å finne ut hva som brakte dem lengst, ble betegnet som riktig eller penest, og hva dommerne premierte mest. Tidlig på 1960-tallet var det nordmannen Toralf Engang som briljerte med å hoppe med skiene nesten helt tett sammen. Utover 1960-tallet kom finske Veikko Kankkonen med flere hopp der han hadde skiene litt bredere. Dette ble en stil dommerne også honorerte så lenge skiene var samlet i svevet, noe som gjorde Kankkonen til en storfavoritt i flere år.¹⁸³ I 1982 begynte derimot en annen finne, Matti Nyänen, å hoppe med skiene enda bredere enn Kanokkonen hadde gjort 10 år tidligere. Større avstand mellom skiene ga bedre løft, større bæreflate i lufta og lengre svev, noe flere og flere utøvere la merke til. Det fantes fremdeles mange toppvarianter på tidlig 1980-tallet før svensken Jan Boköv skulle komme til å forandre det hele.¹⁸⁴

Jan Boklöv som med dette introduserte V-stilen for en hel hoppverden, ble født 14. april 1966 i Koskullskulle i Gällivare kommune i Norrland. Han begynte å hoppe på ski som fireåring, selv om skihopp ikke var en stor gren i Sverige den gang. Boklöv var heller ingen forhåndsfavoritt da han deltok på et renn i Falun sommeren 1985. Bakken var preget av mye vind som gav en kraftig oppdrift. Boklöv kom feil ut på hoppkanten som gjorde at han fikk liten høyde, som igjen gjorde at han spriket med beina. Selv om hoppet i seg selv var mislykket seilte han allikevel 20 meter lenger enn de andre. Han gjentok samme feil i neste hopp, og fikk det samme resultatet. Hvordan kunne han komme feil ut av hoppkanten, miste all oppdrift, men allikevel sveve så langt? Boklöv forstod at han var inne på noe og fortsatte å utvikle hoppeteknikken, selv om konkurrentene nesten lo av han.¹⁸⁵

¹⁸¹ Gotaas, *Før og etter Wirkola* (Oslo: Gyllendal, 2017), 352

¹⁸² Ringsaker Blad, «Kurt Arne vant i Odneshakken»

¹⁸³ Porsgrunns Dagblad, «Toralf Engan klarte det hele Norge håpet han skulle klare»

¹⁸⁴ Gotaas, *Før og etter Wirkola* (Oslo: Gyllendal, 2017), 373

¹⁸⁵ *Ibid*, 379

Stilen var meget omdiskutert både på og utenfor hoppbakken. Avisen *Nær Kontakt* gjenga i 1989 et intervju gjort med en anonym tilskuer om hva han mente om Boklöv stilen:

Nå har han derre boomerang liknende svensken fått like mange spaltemillimeter på sin mangel på stil, som Wirkola og Engen fikk for sine 20-hopp. Går det ikke an å få stoppa han derre Boklöven, da?¹⁸⁶

Dommerne var også misfornøyd med stilen til Boklöv, men han fikk flere og flere lengdepoeng. Det gjorde at han ble en sterkere og sterkere konkurrent som før eller siden måtte bli tatt seriøst.

V-stilen og Jan Boklöv fikk ifølge *NRK* journalist Arve Lote sin virkelige annerkjennelse den 26. mars 1989 under sesongavslutningen i Planica, Slovenia. Boklöv kom på 10.plass i rennet, og tok sammenlagt seieren i Verdenscup sesong 1988/89. «V-stilen hadde seiret», skrev Lote.¹⁸⁷ Boklöv klarte imidlertid ikke å beholde forspranget og ledelsen særlig lenge, og deltok ikke under VM i Italia i 1991. I dette mesterskapet deltok også flere nordmenn. Kent Johanssen som tok sølv i normalbakken, understreket til pressen før rennet at han ikke kom til å bruke V-stilen da dette ikke lønte seg.¹⁸⁸ Boklöv ble nummer 47 i normalbakke under vinter-OL i Frankrike, før han la opp i 1993. Det var ikke før midten av 1990-tallet at V-stilen virkelig hadde blitt adoptert av de fleste hopperne. Dette skulle endre kvinnes mulighet for å hevde seg i sporten. Som Gootas skriver, V-stilens tidsalder ble også kvinnes tidsalder i hoppporten.¹⁸⁹

4.4 V-STILENS TIDSALDER BLIR OGSÅ KVINNES

I 1987 da Boklöv var på vei opp i internasjonal hoppport, var det mange norske jenter under 11 år som drev med skihopp, og det var flere jenter som gikk på hoppkoler. Problemet med tanke på videre rekruttering og endring av hoppporten, var at samtlige falt av innen de var fylt 12 år. Sør-Trøndelag skikrets vurderte av den grunn om en burde innføre egne

¹⁸⁶ *Nær Kontakt*, «Boklöv»

¹⁸⁷ Lote, «Da hoppporten skiftet stil»

¹⁸⁸ *Sport*, «Norge dropper Boklöv-stilen»

¹⁸⁹ Gootas, *Før og etter Wirkola* (Oslo: Gyllendal, 2017), 387

jenteklasser med tilpasset fart for å gjøre skihopp mer attraktivt for jentene. Kristiansen som var den eneste kvinnelige, norske junioren som konkurrerte på slutten av 1980-tallet, hadde ikke mange etter seg.¹⁹⁰ Avisen *Ryfylke* hadde for eksempel et innlegg i februar 1987 der de reklamerte for «Ny runde med hoppeskole i Myrabakken», der både unge gutter og jenter, kunne komme og lære seg å hoppe på ski. Hoppgruppen i SIL ønsket også å arrangere ulike avslutningsrenn der det ble delt ut diplomer til de som deltok. Arrangøren Finn Bugge Kjeldsen understreket til avisen, at ungdommene ikke hadde trengt å være med på noen av hopp skolene som var arrangert tidligere, alle var velkomne.¹⁹¹ Hensikten med hopp skolen var å rekruttere unge til hopp sporten, samt spre glede.

Vindbjarts hopp gruppe i Vennesla opprettet også en hopp skole for unge gutter og jenter fra 7-8 år og oppover, som strakk seg over 5 kvelder. Også her var ønske å rekruttere unge til hopp sporten.¹⁹² Den tidligere skihopperen Nils Eriksen, startet sin egen hopp skole i Sandes i 1986, der gutter og jenter hadde innendørs trening gjennom våren og høsten, før de fikk prøve seg i hopp bakkene i nærmiljøet på vinteren. Eriksen fortalte til avisen *Sporten* at han ønsket å blåse liv i hopp miljøet i Sandnes igjen.¹⁹³ Avisen brukte også et stort bilde av både gutter og jenter som har på seg hopp ski. Dette kan tyde på at skikretser, og folk i hopp miljøet begynte å bli mer bevisste på å gi jentene plass i hopp miljøet, og bedre muligheter til å bedrive en sport som i all hovedsak var myntet på menn.

Under skiflygnings-VM i Kulm 1996 uttalte formann i (FIS) Torbjørn Yggeseth seg positivt til jenter og skiflygning:

Tidligere var skihoppingen forbundet med kraft og styrke. Nå er det viktigste med teknikk og følelse. På de områdene ligger ikke jentene noe etter gutta. For å få opp interessen, må vi begynne i det små og opprette egne jenteklasser.¹⁹⁴

Yggeseth skulle åtte år senere, ta en helomvending og nekte kvinner å delta i skiflygning. På midten av 1990-tallet var han derimot positiv til å åpne sporten for de kvinnelige utøverne, og det var nettopp i dette tiåret at det kom endringer i kvinners mulighet til å hoppe på ski.

¹⁹⁰ Ibid, 352

¹⁹¹ Ryfylke, «Ny runde med hopp skole i Myrabakken»

¹⁹² Venneslaposten, «Hopp skole»

¹⁹³ Isaksen, «Nils lærer ungene å hoppe i bakken»

¹⁹⁴ Thoresen, « Yggeseths Kuvending»

Den svenske skiforeningen arrangert en egen treningssamling for kvinner i skihopp, allerede i 1991. Forbundets argument var at flere kvinner i hoppmiljøet ville kunne bringe mer oppmerksomhet til selve sporten.¹⁹⁵ Publikumsinteressen for sporten var altså dalende, nye virkemidler måtte til. Under-VM i Falun i 1993 ble derfor det første uoffisielle demonstrasjonsrennet for kvinner arrangert. Under OL på Lillehammer i 1994, fikk amerikanske Karla Keck være prøvehopper. Keck var også første kvinne til å hoppe i storbakken på Rena i 1999, med et lengste hopp på 105 meter.¹⁹⁶ Østerrikske Eva Ganster hadde sammen med Keck fungert som prøvehopper for mennene. Ganster satte en ny uoffisiell verdensrekord på 167 meter i skiflygingsbakken Kulm i Bad Mitterndorf i Østerrike i 1997, da hun var prøvehopper for herrenes verdenscup.¹⁹⁷

Utover 1990-tallet begynte det å bli en større og større interesse rundt kvinneskihopp, spesielt internasjonalt. Idrettshistoriker Marit Stub Nybelius og Anette Hofmann skriver i sin bok, *License to Jump!* om hvordan det i USA ble utviklet en 7-årsplan for perioden 1995-2002, der målet var å gjøre kvinneskihopp til en olympisk gren innen OL i Salt Lake City i Utah, i 2002. Hva som nøyaktig inngikk i planen, kommer derimot ikke frem.¹⁹⁸ I 1996 utnevnte også FIS en komite som skulle jobbe mot kvinnelig deltakelse i hopp. Det skulle derimot vise seg å ikke være den enkleste jobben. Selv om det hadde samlet seg en stor støtte og interesse for kvinnelig skihopp blant foreldre, utøvere, trenere og ulike aktører lokalt og rundt om i verden, manglet det fortsatt støtte fra nasjonale skiforbund. Dette gjorde det vanskelig å finne sponsorer til å arrangere renn. En av hovedstrategiene til komiteen ble å fortsette med demonstrasjonsrenn under internasjonale mesterskap, med mål om å tiltrekke seg oppmerksomhet og støtte, og få flere kvinner interessert i idretten. Da Trondheim arrangerte ski-VM i februar 1997, påstod derimot arrangørene at de ikke hadde mulighet til å arrangere et demonstrasjonsrenn for kvinnene. Heller ikke under junior-VM i Calgary, Canada, ble det arrangert noe renn for jentene. Slik fortsatte det de neste årene.¹⁹⁹

Dagbladet skrev i sin reportasje om østerrikske Eva Ganster den 8. februar 1997, nesten to uker før ski-VM i Trondheim, at Ganster hadde et håp om å være prøvehopper under VM. I

¹⁹⁵ Hofmann & Nybelius, *License to Jump!* (Falun: Beijbom, 2015), 80

¹⁹⁶ Fridtun, «Karla første jenta i storbakken!»

¹⁹⁷ Hofmann & Nybelius, *License to Jump!* (Falun: Beijbom, 2015), 80-81

¹⁹⁸ Ibid, 81

¹⁹⁹ Ibid, 83

samme reportasje uttrykte journalist Arne Thoresen, at utsiktene derimot så mørke ut for kvinnelig prøvehopper i ski- VM i Trondheim

Verken FIS (Det internasjonale skiforbundet) eller NSF (Norges Skiforbund) har planer om å satse på jentehopping. – Fordi det er så få jenter som hopper på ski, har vi ingen planer om å lage egne jentmesterskap. Når de eventuelt skal komme, avhenger av interessen. Det er opp til jentene selv, sier Walter Hofer i FIS til Dagbladet.²⁰⁰

Det hele endte derfor i en uendelig sirkel der arrangøren mente det var for liten interesse til å arrangere egne kvinneklasser og -renn, mens idretten var avhengig av å kunne arrangere renn for å bringe inntekter og medieoppmerksomhet. Man ble med andre ord stående på stedet hvil. I 1999 hadde fedrene til skihoppere Eva Ganster og Michaela Schmidt, Dr. Edgar Ganster og Hans-Georg Schmidt, derimot bestemt seg for å arrangere Ladies Grand Prix som en motpart til Four Hills Tournament, i Norge mest kjent som hoppuka i Østerrike. Eva Ganster hadde flere ganger vært tydelig i norske medier, om at hun ønsket å delta på lik linje med herrene, og at hun ønsket å hoppe i Holmenkollen, samt reklamere for kvinner og skihopp.²⁰¹ Eva Gansters far som selv var lege, fant det spesielt provoserende med de tidligere påstandene om at kvinner kunne bli sterile av å hoppe på ski fordi de manglet fysikken og styrken som måtte til.²⁰²

Ladies Grand Prix ble første gang holdt i 1999 i Ramsau. Utøverne var fra ni nasjoner: USA, Østerrike, Tyskland, Finland, Slovenia, Japan, Sverige, Canada og Norge. Amerikanske Karla Keck hoppet 68,5 meter, og gikk av med seieren, etterfulgt av østeriske Sandra Kaiser og Eva Ganster. Norge hadde to navn på deltakerlisten: 15-årgamle Line Jahr og 19-år gamle Monika Sørensen. Sørensen hadde et hopp på 50 meter, og Jahr et hopp på 40,5 meter. De to endte med hoppene sine på en 20 og en 29 plass.²⁰³ Det var få aviser som skrev om resultatene fra Ramsau, derimot ble kvinnene skrevet om før de hoppet. Journalisten i *Nationen* skrev blant annet om kvinnene dager før rennet gikk av stabelen – at det hadde tatt over hundre år for kvinner å komme så langt i hoppporten som dette. Grunnen var at det ikke var ansett som passende for kvinner, skrev journalisten, før han fortsatte:

²⁰⁰ Thoresen, «Verdensrekord hver dag»

²⁰¹ VG, «Eva hopper i kollen»

²⁰² Rempel, «Women`s ski jumping takes aim at the winter Olympics»

²⁰³ Thoresen, *Lengst gjennom lufta* (Oslo: Versal, 2007), 259

Når Det internasjonale skiforbundet, FIS, nå har latt Ladies Grande-Tournee gå av stabelen under hopp-VM i Østerrike, er dette et tegn på at de kvinnelige hopperne er sluppet inn i varmen.²⁰⁴

Hadde de kvinnelige hopperne endelig blitt tatt inn i varmen?

4.5 INN I VARMEN?

Ladies Grande-Tournee eller Ladies Grand Prix fikk i 2004 status som Continental Cup, og ble dermed den første offisielle internasjonale konkurransen for kvinner i hoppporten.²⁰⁵ Samme år ble det også arrangert et uoffisielt junior verdensmesterskap i Stryn for jenter, der jentene kunne hoppe ved siden av guttene. De internasjonale dommerne som var leid inn til å dømme guttene, fikk derimot ikke dømme jentenes hopp, siden det ikke var et offisielt mesterskap. Det ble derfor hentet inn nasjonale dommere til å dømme jentene. Nybelius og Hofmann refererer i sin bok til et intervju der FIS dommer Sigbjørn Norman, innrømmet at flere av de internasjonale dommerne ble sinte over avgjørelsen, da samtlige dommere var villige til å dømme jentene.²⁰⁶ Norges skiforbund holdt igjen utviklingen. Til tross for det kom Anette Sagen til å dominere kvinnesiden etter at Continental Cupen ble åpnet for kvinner.

Anette Sagen fra Mosjøen, født 10. januar 1985, vant sesongene mellom 2004/2005 og 2008/2009 Continental Cupen. Sagen kom til å representere en ny generasjon kvinnelige skihoppere i Norge. Sagen skulle utmerke seg som en forkjemper, for kvinners rett til å hoppe på ski, på lik linje som menn.²⁰⁷ Trykket begynte alt da Vikersund arrangerte kontinentalcupen for herrene i mars 2004. Diskusjonen oppstod da kvinnene med Sagen i spiss, ønsket å stille som prøvehoppere for herrene. FIS hadde opprinnelig godkjent dette, i januar 2004, men avgjørelsen ble endret under junior-VM i februar av formannen Torbjørn Yggeseeth.²⁰⁸ Han mente at det var farlig for kvinner å hoppe i Vikersundbakken, da dette var en skiflygingsbakke hvor hopperne kunne hoppe opp til 200 meter.

²⁰⁴ Beer, «Det store jentespranget»

²⁰⁵ Hofmann & Nybelius, *Licence to Jump!* (Falun: Beijbom, 2015), 84

²⁰⁶ Ibid, 84

²⁰⁷ Raen, *Kort og godt 2*, 36

²⁰⁸ Hofmann & Nybelius, *Licence to Jump!* (Falun: Beijbom, 2015), 84

«Jeg mener det er uforsiktig å slippe jetene utfor. Jeg er mer opptatt av sikkerheten, mens de (Skiforbundet) skal være populære», uttalte Yggeseth til VG 04. mars 2004.²⁰⁹ Norges skiforbund hadde nemlig gitt sin støtte til hoppjentene, og mente de burde få lov til å hoppe i Vikersund. Dette betydde derimot ikke at Yggeseth hadde endret mening, og han jobbet fremdeles aktivt for å holde jentene utenfor Vikersundbakken. I samme artikkel, med overskriften «Gir seg ikke», informer Yggeseth journalistene om at han har tatt kontakt med FIS-president Gian Franco Kasper, for å høre hvilke råd presidenten har å komme med. Yggeseth virket optimistisk på at FIS-presidenten skulle være enig med Yggeseth i hans sak. Kaspers svar kan derfor ha overrasket Yggeseth siden han tok parti med skiforbundet, samtidig som han understreket at kjønn ikke var en faktor i skihoppsporten. Dette var også noe Karsper var interessert i å få ut i de norske mediene.

VG hadde den 12. mars 2004 en stor reportasje med Karsper, der journalisten Trygve Sundbø selv understreket at Kasper tok seg tid til et møte med avisen. Kasper uttaler seg følgende om saken:

Jeg kan ikke skjønne hva Torbjørn har drevet med her? Reglene er klare. Kjønn er borte i regelverket. Juryen bestemmer hvem som er kvalifisert for prøvehopping. Det er fullstendig uinteressant om det er gutter eller jenter.²¹⁰

Uttalelsen til Kaspers er interessant. Den viser at han ikke nødvendigvis var en forkjemper for de kvinnelige hopperne. Samtidig synes han ikke å ha jobbet aktivt imot å få kvinner inn i hoppsporten slik Yggeseth gjorde. I samme avisutgave stilte Yggeseth seg derimot uforstående til Kaspers uttalelser. Ifølge hans egen uttalelse delte han og Kaspers ståsted, og ønsket kvinnene velkommen inn i skiflygningen. Inntrykket av at de var uenige, var produsert av pressen. Yggeseth uttalte:

At jeg skal ha jobbet for regler mot kvinnehopping, er en presseprodusert sak. Jeg vil ikke forby noen ting, men fortsette å presisere reglene. Skal vi ha prøvehoppere, må

²⁰⁹ Vinding & Hoen, «Gir seg ikke»

²¹⁰ Sundbø, «Jeg kan ikke fatte hva Torbjørn har drevet med her»

de kunne hoppe med noenlunde lik fart. Kanskje Kasper ikke vet at jentene i noen tilfeller hoppet med svy meter lengre fart enn guttene?²¹¹

Yggeseth mente derfor at verken han eller Kasper var imot kvinnelig deltakelse, men at kvinner ennå ikke var flinke nok til å hoppe i skiflygingsbakkene, og måtte ha mer fart for å komme ned i bakken.

Diskusjonen om kvinnenes deltakelse i skiflygning ble også en demonstrasjon av mediens nye rolle i hoppporten, og spørsmålet om kvinners rett til å delta. Både Yggeseth og Sagen, samt andre aktører, gikk hyppig ut i media for å diskutere saken offentlig. Rennleder Ole Gunnar Fidjestøl, en tidligere hopper, gikk også ut i media og truet med å trekke seg fra rollen hvis kvinnene ikke fikk hoppe.²¹² Etter hvert kom også lensmannen i Modum, Halvor Hartz ut i media og sa han ville stoppe arrangementet hvis kvinnene ikke fikk hoppe. «Jeg regner med at arrangørene forholder seg til likestillingsloven. Og det gjør de ikke, hvis de nekter jenter som er skikket til det, å hoppe», uttalte Hertz til VG.²¹³ Videre understreket han at politiet ikke krevde at FIS godkjente egne jenteklasser, men at arrangøren ikke kunne ekskludere kvinnene bare fordi de var kvinner. Skipresident Sverre K. Seeberg var derimot enig med Yggeseth, og mente at kvinnene ikke burde få stille som prøvehoppere. Til NRK uttalte Seeberg:

Hvis man er litt teknisk på dette så er prøvehopperens viktigste oppgave å sette farten for de andre hopperne i konkurransen. Ergo må man teste ut den farten. Derfor bør prøvehopperen normalt ha samme fart (samme avsats) som gutta, og være omtrent like god som de som konkurrerer. Det er jo ikke tilfelle med jenter i dag.²¹⁴

Uttalelsen fra Seeberg, og tidligere uttalelser fra Yggeseth, understreket nye argumenter i kampen mot kvinnelig-offisiell deltakelse i hoppporten. Det var ikke fysiske, medisinske og mentale grunner til at kvinnene ikke kunne delta, det dreide seg om at kvinnene ennå ikke evnet å hoppe like langt som de mannlige hopperne. De var med andre ord ikke modne og erfarne nok til å bli sluppet utfor. Likestilling krevde like ferdigheter og evner, uten det, ingen

²¹¹ Odiin, «Yggeseth: - Vil ikke forby noen»

²¹² Langholm, «Vurderer å trekke seg»

²¹³ Johannessen & Mikalsen, «Vil stoppe Vikersundrennet»

²¹⁴ NRK, «Likestillingsombudet Krever hopp-svar»

åpning for kvinnelige prøvehoppere. Den store mediediskusjonen i 2004 skulle ende med at FIS la ansvaret over på juryen i Kontinentalcupen. Det ble da juryen sitt ansvar å avgjøre om de godtok kvinnelige prøvehoppere. Kvelden før kvinnene var satt opp til å hoppe, godkjente juryen 4 kvinnelige prøvehoppere ut fra kvaliteter de hadde vist i tidligere renn: De 4 kvinnene var, amerikanske Lindsay Van, norske Anette Sagen og Line Jahr, og svenske Helena Olsson. Sagen endte med det lengste hoppet blant prøvehopperne. 171 meter i Vikersundbakken og ny rekord for kvinner. Da journalist Jon Hagebø og Thomas Egner i nettavisen i etterkant spurte hoppsjef Jan Erik Aalbu om jentene hadde «bevist noe nå overfor gubbene i FIS?», svarte han:

Ja, det tror jeg. Jentene har nå hoppet like godt som gutta fra samme fart. En annen ting man må være klar over, er at det er en mental påkjenning å hoppe skiflygning. Det så jeg på Sigurd Pettersen og Roar Ljøkelsøy også. Det er veldig godt gjort av jentene å hoppe så bra når de ikke fikk beskjed før i går kveld at de kunne hoppe.²¹⁵

Nordmannen Olav Magne Bønnem hoppet 214 meter under rennet og satte ny bakkerekord, men Sagen, og de andre jentene hadde allikevel imponert hopp Norge.²¹⁶ Mediediskursen om kvinner i hoppporten hadde snudd.

4.6 GUBBENE I FIS

Diskusjonen rundt Anette Sagen, og spørsmålet om kvinner skulle få delta eller ikke som prøvehoppere i skiflygning, satte i gang en ny bevegelse, og interesse for det gamle spørsmålet om kvinners rolle i hoppporten. Mediene hadde for alvor fått øynene opp for kvinneskihopp, og idretten begynte å få øynene opp for endring, noe den hadde manglet tidligere. Det kom flere og flere kvinnelige skihoppere, de fikk støtte fra publikum, media, idrettsprofiler og ulike forbund. Støtten andre idretter hadde fått under kvinnerevolusjonen på 1970- og 1980-tallet begynte sakte å bygge seg opp. Kvinnehopp spørsmålet begynte for alvor å bli tatt opp i storsamfunnet etter alle kranglene for åpen scene. Mennene i FIS, ble betegnet som «gubber» i media, med narrative om at det var menn som holdt utviklingen igjen.

²¹⁵ Hagebø & Enger, «Anette fløy 171 meter»

²¹⁶ Tidens Krav, «Dønnem slo til med bakkerekord»

Fra årtusenskiftet skulle aviser, og andre medier slutte å skrive om, og snakke med leger som mente det var farlig for kvinner å hoppe på ski, eller at kvinnene ikke evnet å hoppe på ski. Ser man for eksempel på tidligere artikler fra avisen *Hageland Arbeidsblad* i 1999 finner vi overskrifter som «Lita jente i bakken», med en mye mindre underskrift som lyder «...men med masse erfaring og høye mål».²¹⁷ Journalisten Kristian Sollie Skårdalsmo omtalte i denne saken Sagen utelukkende med fornavn, og fremstilte henne som en ung jente som hoppet litt i hoppbakkene fordi hun synes det er morsomt. 13. mars 2000 skrev *Aftenposten* derimot om «Jentene tok stas i Kollen», der 15 år gamle Anette Sagen og 16 år gamle Line Jahr debuterte i Holmenkollen dagen før.²¹⁸ Journalisten skrev om hvor nervøse og spente jentene var, hvordan trenerne egentlig ikke ville at de skulle delta, og hvor naturlig jentene inntok hoppstårnet. Det blir nesten fremstilt som overraskende. Artikkelen inneholdt også en uttalelse fra den østeriske skihopperen Andreas Goldberger der han uttalte seg om jentene: «Jenter i hoppbakken gjør sporten mer morsom», skal Goldberger ha sagt med et lurt smil. Sitatet oppsummerer også inntrykket man satt igjen med etter man hadde lest artikkelen. Det var noen unge søte jenter, som hadde så lyst til å hoppe i Holmenkollen, så de fikk lov denne gangen. For moro.

Utover 2000-tallet begynte Sagen mer og mer å bli omtalt som en kvinneforkjemper i norsk presse. «Vil føre kvinnekampen til bunnen av bakken», skrev avisen *Vårt Land* på kvinnedagen 8. mars 2003.²¹⁹ *Avisa Nordland* hadde overskriften «Ungjenta som taler ski-pampene imot». I denne saken kom journalist Bjørn Lund til å løfte frem modige Sagen som turte å stå opp mot pampene i FIS.²²⁰ Det ble derimot ikke stilt spørsmål til hvorfor kvinnene ikke fikk hoppe, så langt hadde ikke mediadiskursen beveget seg. Men som Lund, rapporterte de i økende grad om Sagen. Den unge, spedbyggede kvinnen som mente at det var urettferdig at kvinner fremdeles ble holdt utenfor mesterskap. Det vil si at journalister og media ikke selv tok et standpunkt til saken, men lot kilden tale selv. Men utover 2000-tallet skulle det endre seg.

²¹⁷ Skårdalsmo, «Lita jente i bakken...men med masse erfaring og høye mål»

²¹⁸ Ask, «Jentene tok stas i Kollen»

²¹⁹ *Vårt Land*, «8. mars»

²²⁰ Lund, «Ung-jenta som taler ski-pampen imot»

Det var flere kvinner som hoppet på ski, både nasjonalt og internasjonalt, i disse årene. Noe som selvsagt var til stor hjelp for de kvinnelige skihopperne fra Norge, som ønsket mer likestilling i hoppporten. Dette gav idretten internasjonal drahjelp, da flere og flere nasjoner valgt å stille med hopplandslag for kvinner, og satset på hopp som en kvinneidrett. Andre aktører i markedet og publikum, gav også oppmerksomhet til de kvinnelige skihopperne. Et eksempel på dette, er da Anette Sagen mottok et stipend på 100 000 kr fra næringslivet i Mosjøen kommune, ulike lag og foreninger, samt privatpersoner. Stipendet ble kalt et «folkestipend» og skulle hjelpe Sagen videre i skihoppkarrieren sin, og i kampen om kvinners deltakelse i idretten på lik linje som menn.²²¹ Hoppuka i Vikersund kan derfor ses på som en av de avgjørende faktorene for at kvinneskihopp virkelig kom opp på agendaen i storsamfunnet, og i idrettsverden. Kvinnene hadde seiret, og hoppet godt i bakken. De hadde bevist at kvinner også mestret å hoppe på ski, og den maskuline dominansen hadde fått et nytt søkelys på seg. Likevel hadde de ennå ikke fått muligheter til å konkurrere, bare prøvehoppe. Hva skulle til?

4.7 PRESSEN GÅR FRA POLITISK STØTTESPILLER TIL VAKTBIKKJE

I diskusjonen rundt medias rolle innenfor idretten, og da spesielt deres rolle i den kvinnelige revolusjonen i hoppporten, er det viktig å forstå mediernes egen historiske utvikling. Media og journalistikk har ikke alltid handlet om «Vær Varsom-Plakaten» med strenge etiske retningslinjer, og en bevissthet rundt makten som ligger i ord og bilder. I følge *Store norske leksikon* handler journalistikk om:

Å hente inn, bearbeide og formidle nyheter og opplysninger til publikum gjennom ulike medier som aviser, magasiner, radio, fjernsyn og internett. Journalistikk er informasjon om noe som faktisk finnes eller har hendt.²²²

Journalistikken har derfor mange ulike roller i det norske samfunnet. Den skal informere borgerne, om blant annet folks rettigheter, den skal avdekke ulovligheter, og beskytte folk fra korrupsjon. Den skal fungere som en såkalt «vaktbikkje», som varsler når skurken nærmer

²²¹ Vikan, «Hundrevis kom for å hedre Anette Sagen»

²²² *Store norske leksikon*, s.v. «Journalistikk». av Kristin Skare Orgeret. 06.03.2023 <https://snl.no/journalistikk>

seg. Den skal også fungere som en toveis kanal mellom de folkevalgte og folket. Den siste funksjonen er spesielt viktig, og har ikke alltid vært like gjeldene.

Før man hadde den frie pressen, uavhengig av politiske og kommersielle bindinger, hadde man partipressen. Samtidig som de politiske partiene ble etablert i Norge på 1880-tallet, ble partipressa etablert sammen med dem. De eldre avisene ble ansett som de konservative og støttet partiet Høyre, mens de yngre ble ansett som liberale og støttet partiet Venstre. Avisene fungerte derfor som et politisk organ for hvert enkelt parti. I perioden mellom 1880- og 1920-tallet opplevde Norge en enorm vekst i partiaviser, der målet til partipressa var å påvirke flest mulig lesere til å støtte et bestemt politisk parti. Partipressa begynte derimot å miste sin posisjon fra 1970-tallet og ble helt oppløst på 1990-tallet, da den redaksjonelt uavhengige pressen tok over.²²³

Med den redaksjonelle uavhengigheten kom også den kritiske journalistikken. Den kritiske journalistikken er en underkategori av den undersøkende journalistikken, som skal brukes til å avdekke og avsløre maktmisbruk i samfunnets institusjoner, politisk korrupsjon, økonomisk kriminalitet, overgrep fra næringsinteresser, eller andre temaer som har stor betydning for storsamfunnet.²²⁴ Det er denne mediapressen og journalistikken som ble viktig i diskusjonen rundt kvinner og skihopp. Pressen og journalister kom i økende grad til å innta sin posisjon som «vaktbikkje» og bjefet på det de anså som maktmisbruk, og brudd på loven. Som jeg påpekte i diskusjonen over, rundt prøvehoppingen i Vikersund og Holmenkollen, der noen journalister, anså det som pressens ansvar å løfte saken om kvinners mulighet til å konkurrere i skihopp på lik linje som menn, opp og frem.

Selv om pressen var med på å belyse den maskuline dominansen i hoppporten, og hadde blitt et viktig verktøy for de kvinnelige hopperne, fikk de også tildelt en viss rolle av den redaksjonelle media. Spesielt Anette Sagen som hadde blitt løftet frem som en viktig forkjemper for reell likestilling i norsk hoppport. Sagen måtte spille sin rolle i media, og ble løftet frem da det var gunstig for mediene selv. Gjennom Sagen kunne mediene tiltrekke seg oppmerksomhet og lesere. Hun kunne også brukes til å fremme de ideologiske tankene pressen ville fremme. Det er derfor viktig å være bevisst på at de kvinnelige utøverne, og

²²³ *Store norske leksikon*, s.v. «Partipresse». av Kristin Skare Orgeret. 06.03.2023 <https://snl.no/partipresse>

²²⁴ Uib, «Senter for undersøkende journalistikk»

media tjente på hverandre, og at Sagen som likestillingsforkjemper delvis var medieskapt. Det betyr derimot ikke at mediens rolle som «vaktbikkje», og en belysende part i samfunnet ikke har spilt en avgjørende rolle i hoppkvinnenes kamp mot den maskuline dominansen.

Pierre Bourdieu peker til fire ulike sosiale og politiske felt som må utfordres om den maskuline dominansen ikke lenger «påtvinges som en selvfølgelighet, noe som gir seg selv».²²⁵ Disse er kirken, staten, skolen og familien. Alle disse instansene har en innvirkning på den ubevisste strukturen som finnes i samfunnet, der familien står for hovedrollen i reproduksjonen av den maskuline dominansen, og det maskuline syn. Det er i familien man får erfaringer og lærer hvordan samfunnet rundt seg fungerer. Hva som bestemmes og utøves gjennom kirken, staten og skolen har også en stor påvirkning i familien. For at den maskuline dominansen skal belyses og oppleves som unaturlig, må det ifølge Bourdieu derfor gjøres endringer i disse fire instansene. Flere kvinner må få tilgang til videregående skoler, høyere utdanning og lønnet arbeid. På denne måten vil flere kvinner få tilgang til den offentlige sfære, da den maskuline dominansen ofte henviser kvinnene til det private rom. Dette vil også føre til en omforming av familiestrukturen og den gitte kjønnsfordeling, da flere kvinner er ute i arbeid og blir økonomisk uavhengig. Som en konsekvens må familiestrukturen, og oppgavefordelingen i familien endres, da mor ikke lenger er hjemmeværende. Dette påvirker også det byråkratiske univers, som Bourdieu kaller det, med tanke på lovverk og goder i samfunnet.²²⁶ Disse endringene er med på å avdekke den maskuline dominansen, og massemediene spiller sin rolle i denne avsløringen. Både med å endre eget syn på kvinner, fra å være svake søte kvinner, til likestilte mennesker, og ved å være vaktbikkje der det er nødvendig.

4.8 OPPMERKSOMHET JA, SENDETID NEI

Selv om mediene inntok en mer delaktig rolle i belysningen av den maskuline dominansen i norsk hoppспорт fra 2000-tallet av, var det fremdeles en betydelig skeivfordeling mellom sendetiden viet til mann- og kvinneidrett i Norge. Kvinneidretten utgjorde i 2001 for eksempel 4% av sporten som ble vist på TV2 og 6% av sporten i NRK. Kun 10% av artiklene i *Aftenposten* og *VG* som handlet om idrett, omtalte kvinneidretten i 2002, mens herrene lå på

²²⁵ Bourdieu, *Den maskuline dominansen*, 97

²²⁶ Bourdieu, *Den maskuline dominans* (Oslo:Pax,2000), 111

66%. De resterende 24% omhandlet begge kjønnene. Ifølge sosiologen Gerd von der Lippe fokuserte nasjonale og internasjonale medier mest på profilerte mannlige idrettsutøvere. Mannlige idrettsutøvere var igjen med på å synliggjøre menn i det offentlige rommet fremfor kvinner.²²⁷ Ved å gi de kvinnelige utøverne betraktelig mindre sendetid eller spalteplass, var mediene også med på å forsterke den maskuline dominansen.

Etter at Nordisk Institutt for kvinne- og kjønnsforskning hadde sluppet en ny forskningsrapport om medias dekning av kvinneidretten, publiserte journalistene Reidun Duesund, Bjørn Asle Nord og Helle Aarnes i januar 2007, en artikkel i *Bergens tidende* der de intervjuet ulike idrett- og kjønnsforskere i Norge. Forskningsrapportens overskrift, «Kvinneidrett forsvinner i mediene» avslørte fort hva rapporten hadde kommet frem til. Ifølge rapporten utgjorde kvinneidretten 11% av sportsrapporteringen i mediene, selv om det hadde vært en stor økning av sport i mediene.²²⁸ Hovden som er idretts- og kjønnsforsker med doktorgrad i likestilling innen idretten, påstod i artikkelen at kvinneidretten i Norge var blitt neglisjert av mediene, selv om kvinneidretten i seg selv «har hatt en formidabel utvikling og fremgang». Ifølge professor ved Norges Idrettshøgskole Kari Fasting, og vitenskapelig assistent Trond Svela Sand sin tilstandsrapport om norsk idrett fra 2009, utgjorde kvinner 39,5% av NIFs medlemsbase i 2007. Dette inkluderte da både kvinner og jenter i alle aldre.²²⁹ Allikevel utgjorde bare kvinner og deres prestasjoner 11% av mediens sportsdekning. Hovden hevdet også at det ikke bare var i stoffmengden kvinnesporten ble uvesentliggjort. Kvinnelige sportsutøvere inntok sjeldent de mest synlige plassene i mediene, som for eksempel førsteside artikler eller på fronten av sportsbilagene.²³⁰ Dette var noe som også var tydelig i medias dekning av blant annet Anette Sagen. Det var da det ble kranglet og diskutert, Anette Sagen fikk spalteplass i media med bilde og intervju, ikke ellers.

Hovden trekker også frem et annet trekk ved medias dekning av kvinnelige sportsutøvere, som passet godt til hvordan de kvinnelige skihopperne ble omtalt på tidlig 2000-tallet: At de kvinnelige fremdeles ble redusert til «jenter», mens de mannlige var «menn». Dette ble også tydelig da Anette Sagen kom inn i hoppporten. Samtidig er det mest alvorlige, ifølge Hovden, usynliggjøringen og neglisjeringen. Hun fortsatte:

²²⁷ Lippe, «Konstruksjon av kjønn og seksualitet i en dramaturgisk idretts kontekst», 3

²²⁸ Duesund, Nord & Aarnes, «Kvinneidrett forsvinner i mediene»

²²⁹ Fasting & Sand, «Kjønn I endring- en tilstandsrapport om norsk idrett»

²³⁰ Duesund, Nord & Aarnes, «Kvinneidrett forsvinner i mediene»

Signalet om at kvinner er mindre verd enn menn er den verste formen for undertrykking. Det er kvinnelige idrettsutøvere må kle av seg for å komme i mediene, sier imidlertid mye om den ulikestilte situasjonen de er i. Medieeksponering er nødvendig for å få sponsorstøtte.²³¹

Dette viser at selv om mediene var til økende hjelp for kvinner som ønsket å hoppe på ski som Sagen og andre, fantes det fremdeles en stor skeivfordeling i mediernes dekning av kvinnelige og mannlige idrettsutøvere generelt, og kvinner og menn i hoppporten spesielt. Kvinnene var underrepresentert, og i mye større grad seksualisert, i forhold til den mannlige utøveren. Poenget til Hovden om medieeksponering og sporsnorstøtte er også viktig. Da toppidretten kan være en dyr karrierevei. Som nevnt tidligere mottok Anette Sagen et forholdsvis beskjedent folkestipend, der også privatpersoner bidro, slik at det skulle være enklere å fortsette idrettskarrieren. Hun vant folkets støtte på hjemmebane, men ikke hele TV-ruta og mediebildet.

Det er for det meste den mannlige idrettsutøveren som dominerer mediebildet. Det er ifølge Matti Goksøyr kun en idrett, og ett kvinnelag som har klart «kunststykke av å sette sine mannlige kolleger i skyggen».²³² Nemlig det norske kvinnelandslaget i håndball, som har vært en av få idretter der kvinnene har mottatt en større mediedekning enn herrene. Dette gjelder derimot ikke skihopp, men for hver offentlig krangel, søksmål eller diskusjon, skjedde det en liten endring i diskursen, både i storsamfunnet og i media. Vinteren 2009, skulle føre med seg en ny endring, og nye framstøt for de kvinnelige hopperne i kampen om å slippes løs over hoppkanten.

4.9 «KUNSTSTYKKET AV Å SETTE SINE MANNLIGE KOLLEGAER I SKYGGEN»

20. februar 2009 ble det for første gang arrangert et offisielt VM-renn for kvinnelige skihoppere. Verdensmesterrennet ble arrangert i normalbakken i Liberec i Tsjekia, der amerikanske Lindsey Van gikk av med seieren, etterfulgt av tyske Ulrike Gräßler og norske Anette Sagen.²³³ Det historiske mesterskapet, og Anette Sagen fikk mye oppmerksomhet i de

²³¹ Ibid

²³² Goksøyr, *Historien Om Norsk Idrett* (Oslo: Abstrakt Forl, 2008), 160

²³³ Anb, «Bronse god som gull»

norske mediene. *Nettavisen* skrev om hvordan Anette Sagen, Maren Lundby, Line Jahr og Helena Olsson Smeby hadde «blitt selve symbolet på kvinnehoppernes kamp for likestilling».²³⁴ *VG* gav også Anette Sagen store deler av æren for at kvinner fikk delta i mesterskapet, samtidig som Anette Sagen holdt seg ydmyk i all æren hun fikk tildelt.²³⁵ Hoppernes sportssjef, Clas Brede Bråthen var derimot uenig med avisene. Selv om han tildelte Sagen deler av æren, mente han også at Norges Skiforbund og Torbjørn Yggeseth måtte få sin del av æren. «De skal begge ha æren for at de satte dette på dagsorden. Uten dem hadde ikke skiforbundet blitt så oppmerksomt på produktet», uttalte Bråthen til *VG* og refererte til diskusjonen Sagen og Yggeseth hadde vinteren 2004 om skiflygning for kvinner.²³⁶

Nesten en måned etter det historiske mesterskapet, utspilte det seg nok en diskusjon om kvinnelige prøvehoppere i media, også denne gangen hadde Thorbjørn Yggeseth og Anette Sagen hovedrollen. I mars 2009 skulle Vikersund arrangere verdenscuprenn for herrer, der de kvinnelige utøverne nok en gang skulle få muligheten til å være prøvehoppere. 30 hoppere skulle vise hva de var gode for. 15 prøvehoppere skulle tas ut som testere til verdenscuprennet, lørdagen og søndagen uken etter. Den 12. mars 2009 stod den amerikanske verdensmesteren Lindsey Van på toppen av Vikersundbakken sammen med Anette Sagen og ett knippe andre norske hoppjenter, samt de mannlige prøvehopperne. Til jentens store overraskelse ble alle beordret ned igjen, både kvinner og menn, da 10 av de mannlige prøvehopperne hadde hoppet. Rennjuryen hadde bestemt at de kvinnelige hopperne ikke fikk delta som prøvehoppere likevel, etter at Børge Blikeng hadde hoppet 220,5 meter, det lengste hoppet i Norge, noensinne. «Jentene kan ikke ha den samme farten, og det er hovedårsaken», uttalte teknisk delegert Marko Malkar til *VG*.²³⁷ Rennleder Ole Gunnar Fidjestøl hadde derimot vært villig til å gi jentene en sjanse, men måtte ifølge *VG* gi etter for Malkar og flertallet. Dagen etter kom det kontrabeskjed, og jentene skulle allikevel få slippe utfor bakken i Vikersund. «Vi er blitt enige om at kvalitet er det viktigste, og ikke kjønn», uttalte Fidjestøl til *Aftenposten*.²³⁸

²³⁴ Skjerdingsstad, «Noe å fortelle barnebarna om»

²³⁵ *VG*, «Sagen vil ikke ta æren for kvinnehopp i VM»

²³⁶ Skjerdingsstad, «Noe å fortelle barnebarna om»

²³⁷ Moen, «Jentene ble nektet å hoppe i Vikersund»

²³⁸ Bugge, «Jentene får hoppe»

Kvinnenes hoppnekt i Vikersund fikk i likhet med diskusjonen i 2004 stor oppmerksomhet i norske medier, der narrative nok en gang var at de sure gubbene i FIS ikke likte de kvinnelige skihopperen. Eva Arnseth, leder av kvinneutvalget i Norges Idrettsforbund uttalte seg blant annet slikt til *Aftenposten*:

Har ikke jentene bevist nok at de kan hoppe? Nå må de gamle gubbene slutte med å sette kjepper i hjulene for de kvinnelige skihopperne. Sagen og Co må få lov til å utvikle sporten videre. De må bli anerkjent som hoppere.²³⁹

Det som skulle være gledens dag og en seier for de kvinnelige hoppøverne ble raskt omgjort til bekymring og diskusjon, da Anette Sagen falt på 177 meter under sitt hopp 13. mars 2009. Sagen klarte å lande på 177 meter, men skien skar ut i nedfallet som førte til fall. Sagen ble kjørt bort i ambulanse og pådro seg en mindre skade i venstre ben. «Hun har tatt to runder med røntgen. I leggbeinet er det ikke noe brudd. Og det var der hun hadde mest vondt.» Uttalte trener Frode Håre til *Dagbladet* etter fallet.²⁴⁰ Etter fallet kom også diskusjonen om dette kunne brukes imot de kvinnelige hopperne. Den norske hopperen Line Jahr uttalte seg til *VG* etter fallet, om frykten for at FIS skulle bruke fallet som et argument mot de kvinnelige hopperne. «Jeg er redd for at det brukes mot oss. Det kan fort bli punktum».²⁴¹ Jahrs bekymring ble fulgt av trener Håre som uttalte seg følgende til *Dagbladet*:

Det var et godt skihopp. Det er synd at skien skjærer ut. Jeg kan ikke skjønne hvorfor dette skulle hindre jentene fra å hoppe videre i Vikersund. Ja, hun var uheldig. Det er gutta også. Dette er ikke noe nytt. For halvannet år siden var det en hopper ved navnet Anders Jacobsen som ramlet i Trondheim.²⁴²

Journalist Tormod Brenna var også raskt ute med kronikken «Glem det, FIS», etter fallet til Sagen. Der han påsto at kvinnemotstanderne i FIS vil bruke fallet som ammunisjon i sin sak. Brenna forventet derimot at de mektige FIS-gutta, som for eksempel FIS president Gian Franco Kasper, evnet å se saken fra en annen side og at kvinnene hadde godt av denne erfaringen. Hele hoppporten trengte denne erfaringen for å videreutvikle idretten. Brenna

²³⁹ Ibid

²⁴⁰ Sæbø, «Sagens trener tror ikke på jentenekt»

²⁴¹ Moen, «Sagen slapp med skrekken etter Vikersund-fallet»

²⁴² Sæbø, «Sagens trener tror ikke på jentenekt»

understreket også at kvinnehoppingen hadde kommet så langt at det allerede var for seint å motarbeide dem.²⁴³ Journalisten fikk rett i sine påstander, for fallet fikk aldri noen store konsekvenser, verken for Anette Sagen eller de kvinnelige hopperne. Selv om bekymringen fra utøverne, trenere og journalisert viste hvor små marginer de kvinnelige utøverne hadde, og hvor mye de måtte utnytte hver eneste sjanse de fikk til å vise frem ferdighetene sine.

4.10 RETTSLIG TIL VERKS MOT VANOC

2009 var også året da den kvinnelige hoppporten gikk til rettslige midler for å delta i De olympiske leker. Etter det første offisielle junior verdensmesterskapet i 2006, ble skihopp for kvinner et demonstrasjons arrangement under vinter-OL i Torino 2006. IOC innførte en ny regel i 1991. Den nye regelen, slo fast at hver idrett som ble lagt til i de olympiske leker etter 1991, måtte inkludere både kvinne- og herre klasser. Dette gav de kvinnelige utøverne et håp om at skihopp for kvinner ville være en del av det offisielle olympiske programmet, under vinter-lekene i Vancouver i 2010.²⁴⁴ Selv om endringen fra 1991 viste at IOC begynte å jobbe mer aktivt med å få kvinnelige utøvere inn i de olympiske leker, var det lite til hjelp for de kvinnelige skihopperne, da herrene hadde deltatt i skihopp siden de første vinterlekene i 1924. IOC komiteen kunne derfor ekskludere skihopp for kvinner fra OL-programmet i 2010, uten å være i brudd med bestemmelsen fra 1991.

Avgjørelsen kom i januar 2008 og begrunnelsen for å ikke inkludere skihopp for kvinner var at idretten manglet internasjonal oppmerksomhet og spredning, samt den tekniske standeren man kan forvente av en OL-gren. Talspersonen for IOC Emmanuelle Moreau, uttalte at det ikke var nok kvinnelige utøvere som var teknisk gode nok. Og på det grunnlaget kunne en ikke innføre skihopp for kvinner som en ny OL-gren. Moreau understreket også at dette *ikke* var en avgjørelse gjort på kjønn, men på teknisk ferdighet. Kjønn hadde ingenting med saken å gjøre, ifølge IOC.²⁴⁵ Dette kan ifølge idrettshistoriker Marit Nybelius og Annette Hofmann bli tynne argumenter, da det fantes 135 profesjonelle kvinnelige skihoppere fra 16 land på tidspunktet IOC tok avgjørelsen. IOC hadde derimot ønsket velkommen til to nye idretter for kvinner. Snowboardcross og bob, der snowboardcross hadde 34 utøvere fordelt på 10 land og

²⁴³ Brenna, «Glem det, FIS»

²⁴⁴ Olympics, «Levelling the field»

²⁴⁵ CBC, «IOC defends exclusion of womans`ski jumping»

bob hadde 26 utøvere fordelt på 13 land.²⁴⁶ En annen som var nokså uenig i avgjørelsen og begrunnelsen til IOC var leder av IOCs kvinne- og idrettskommisjon som uttalte følgende til avisen *The Christian Science monitor*:

It's a textbook case of discrimination. This group of athletes is being told that they're not good enough, that there aren't enough women in the top level... That's never been an issue before.²⁴⁷

Om avgjørelsen var diskriminerende eller ikke kan diskuteres. Det en reagerte på, var at det ble brukt argumenter som omhandlet kvinners evne og tekniske ferdighet til å hoppe på ski. Og at en hadde brukt de samme argumentene til å ekskludere kvinner fra hoppporten, siden tidlig 2000-tallet. IOC krevde også at idretten hadde arrangert 2 verdensmesterskap, for å bli vurdert som en OL gren. Dette kravet hadde i likhet med kravet om internasjonal oppmerksomhet og spredning, blitt satt til side i andre idretter. Ett eksempel på dette er maraton, der det kun var avholdt et verdensmesterskap da idretten ble tatt opp som OL-gren i 1984. Det ble ikke arrangert et verdensmesterskap i langrenn før i 1954, selv om idretten ble en OL-gren 2 år tidligere. Et slik unntak ble derimot ikke brukt da det gjaldt de kvinnelige skihopperne. Flere IOC representanter, skulle ifølge Nybelius og Hofmann ha klandret de kvinnelige skihopperne, for ikke å ha presset på tidligere for å få organisert et verdensmesterskap. Det var med andre ord utøvernes feil at det kun var arrangert et verdensmesterskap og ikke flere.²⁴⁸

IOC president Jacques Rogge understrekte at avgjørelsen ikke var diskriminerende, ei handlet den om kjønn. President Rogge stod fast på IOC sin avgjørelse om at det ikke fantes nok kvinnelige skihoppere, og at idretten dermed ikke hadde nivået som krevdes for å kjempe om en OL medalje. Rogge skal ha uttalt følgende til journaliser:

There are 80 women ski jumping. In any other sport you are speaking about hundreds and thousands, if not tens of millions of athletes, at a very high level, competing for one single medal. We do not want the medals to be diluted and watered down.²⁴⁹

²⁴⁶ Hofmann & Nybelius, *Licence to Jump!* (Falun: Beijbom, 2015), 100

²⁴⁷ Bryant, «Why Women can't ski jump in the Winter Olympics»

²⁴⁸ Hofmann & Nybelius, *Licence to Jump!* (Falun: Beijbom, 2015), 100

²⁴⁹ Vanstone, «Women ski jumpers fight for inclusion»

Hvis de kvinnelige skihopperne skulle konkurrere om en olympisk medalje, kunne det sette verdien til medaljen i fare, ifølge Rogge. Flere utøvere og idrettsforeninger mente som nevnt at det fantes flere profesjonelle kvinnelige hoppere enn det Rogge siktet til, samt at idretter som bob, og snowboardcross hadde færre kvinnelige utøvere enn skihopp. Disse utøveren ble derimot ikke beskylt for å vanne ut de olympiske medaljene.

Etter at IOC hadde gjort det tydelig at skihopp for kvinner ikke ville være en del av de olympiske leker i Vancouver i 2010, begynte presset å øke på arrangøren av lekene. Leder av Vancouver olympiske organisasjons komité, Jack Poole, var i 2008 ute og sa at VANOC ikke hadde noen påvirkningskraft på IOC, og hvilke grener som skulle inkluderes i lekene, og at arrangørene ikke hadde mulighet til å endre på dette. Deede Corradini, president for kvinneski i USA, og ordfører i Salt Lake City under vinter-OL i 2002 var uenig med VANOC. Corradini mente arrangøren hadde en større påvirkningskraft enn de påstod. Corradini brukte oppmerksomheten rundt det nordamerikanske junior- og kanadiske hoppmesterskapet i Whistler olympiske park i Canada, til å argumentere for at det var mot føderale og provinsielle lover i Canada å bruke statlige penger på fasiliteter som diskriminerte. Corradini og andre støttespillere mente også at IOCs argumenter om hvem som fikk delta i de olympiske leker ikke var like enerådende. Arrangørlandet dekket nemlig mesteparten av de økonomiske utgiftene, da burde de også få være en større del av avgjørelsene mente de.²⁵⁰

I mai 2008 leverte 15 kvinnelige skihoppere fra 6 ulike land et søksmål mot VANCO i den britisk colombiske høyesteretten. De 15 utøverne inkluderte blant annet amerikanske Lindsey Van, norske Anette Sagen, østeriske Daniela Iraschko, tyske Ulrike Grassler, slovenske Monika Planinc og canadiske Marie-Pierre Morin. Alle kvinnene tilhørte land som hadde mannlige utøvere som skulle konkurrere i lekene. Kvinneskiadvokat, Ross Clark, argumenterte med at siden Canada hadde brukt 580 millioner dollar på fasiliteter som kun skulle brukes på menn, ville mangelen på kvinnelig konkurranse stride med Canadas likestillingslover.²⁵¹ Kvinnene hevdet også at ekskluderingen ikke var basert på tekniske ferdigheter og utbredelse i sporten, men på gammeldagse stereotyper om hvilke typer

²⁵⁰ Hofmann & Nybelius, *Licence to Jump!* (Falun: Beijbom, 2015), 101

²⁵¹ Rempel, «Women`s ski jumping takes aim at the winter Olympics»

aktiviteter som var egnet for kvinner. Kvinnene ville også at høyesterett skulle nekte de mannlige skihopperne i å delta i OL, hvis de kvinnelige ikke fikk delta. Dette som en del av likestillingsloven.²⁵²

4.11 STOR INTERNASJONAL MEDIEOPPMERKSOMHET

Søksmålet om kvinnenes rett til å hoppe på ski i OL, fikk stor internasjonal medieoppmerksomhet der flere store internasjonale aviser stilte spørsmålstegn til hvorfor kvinnene ikke fikk delta i de olympiske lekene. *New York Times* hadde overskriften «Why Can't Women Ski Jump?», der de stilte spørsmålstegn til hvorfor amerikanske Lindsey Van ikke fikk delta i OL.²⁵³ *Vancouver Sun* hadde utallige artikler om kvinner og skihopp, både før og etter søksmålet var et faktum. Narrative som ble brukt, kunne minne om de norske mediene, og hvordan de begynte å stille spørsmålstegn til FIS sine argumenter for å utelukke de kvinnelige skihopperne.²⁵⁴ Flere norske aviser skrev også om saken, blant annet *Aftenposten* som hadde flere intervjuer med Anette Sagen og ulike støttespillere, og hvordan «ildsjelene har ikke gitt opp kampen for OL-start neste år».²⁵⁵ I juli 2009 dømte dommeren i saken imot de kvinnelige utøverne. Selv om dommeren var enig i at ekskluderingen var diskriminerende, var det fremdeles IOC som hadde enevelde på hvilke idretter som fikk delta i OL. Selve arrangøren, VANOC, hadde ikke påvirkningskraft i denne saken, og ekskluderingen var derfor ikke i strid med de canadiske likestillingslovene. Kvinnene leverte inn en anke, men denne ble avvist av høyesterett vinteren 2009.²⁵⁶

Den amerikanske professoren i sosilologi Ann Travers gikk hardt ut mot IOCs utestengelse av de kvinnelige hopperne i sin artikkel «Women`s ski jumping, the 2010 Olympic Games, and the deafening silence of sex segregation, whiteness and wealth». I artikkeln skrev hun blant annet:

²⁵² Hofmann & Nybelius, *Licence to Jump!* (Falun: Beijbom, 2015), 102

²⁵³ New York Times, "Why Can't Women Ski Jump?"

²⁵⁴ Rempel, "Women`s ski jumping takes aim at the winter Olympics"

²⁵⁵ Bugge, «Sagen & co. Til domstolen»

²⁵⁶ Hofmann & Nybelius, *Licence to Jump!* (Falun: Beijbom, 2015), 103

The ski jumpers challenge to the IOC ruling and to VANOC`s role in doing the sexist dirty work of excluding women ski jumpers from the Games was a direct threat to the symbolic cultural power of the Olympic Games as a fair and level playing field.²⁵⁷

Ekskluderingen viste at idretten skihopp, fremdeles ikke var kjønnsnøytral. De kvinnelige skihopperne, og deres støttespillere måtte derfor komme med nye fremstøt hvis målet var å delta i De olympiske lekene. Hvilke fremstøt som skulle gjøres måtte derimot planlegges nøye, da flere i IOC var misfornøyd med søksmålet kvinnene hadde levert. Visepresident for Den internasjonale olympiske komité Dick Pound uttalte følgende etter rettsaken:

But if in the meantime, you`re making all kinds of allegations about the IOC and how it`s discriminating on the basis of gender and so on then the IOC, in a very human reaction, might say, Oh yeah, I remember the. They`re the ones that embarrassed us and caused us a lot of trouble in Vancouver. Maybe they should wait another four tears or eight years or whatever it may be.²⁵⁸

Uttalelsen ble tolket som en trussel, og flere mente at dette beviste at ekskluderingen av kvinnene var basert på kjønn, og ikke tekniske ferdigheter. IOC hadde også bevist, og fått stadfestet av en domstol, at det var de som hadde enevelde på hvilke idretter som skulle få være med i lekene.

Selv om søksmålet ikke fikk gjennomslag, og OL 2010 var tapt for de kvinnelige skihopperne, hadde rettsaken trukket seg mye medieoppmerksomhet, både nasjonalt og internasjonalt. Flere store aviser skrev om saken, og kvinnene opplevde mye støtte fra storsamfunnet. Den 3. mars 2010 skulle den nye Holmenkollbakken åpnes, og Oslo kommune hadde invitert publikum til å stemme fram en kandidat som skulle få åpne bakken. Publikum stemte fram Anette Sagen, dette var til stor glede for mange. Utvelgingen av Sagen, skulle markere starten på en ny tid forklarte hopplandslagets sportssjef Clas Brede Bråthen og uttalte følgende til avisen VG:

²⁵⁷ Travers, «Women`s ski jumping, the 2010 Olympic Games, and the deafening silence of sex segregation, whiteness and wealth»

²⁵⁸ Young, «the IOC made me do it»

Utviklingen i norsk hoppSPORT har vært enorm de siste årene, og særlig da blant kvinnene. Ved å velge Anette sender vi signaler, ikke bare til idretten i Norge, men også til resten av verden om at satsningen må økes på kvinnelig hoppSPORT.²⁵⁹

Var kampen snart ført til ende?

4.12 SNART I MÅL?

Det som skulle være en feiring av den nye tiden innen hoppSPORT, ble raskt en ny kontrovers om kvinner og hopp, da det ble avslørt at Anette Sagen ikke kom til å bli den første til å hoppe utfor den nye Holmenkollbakken likevel. Kvelden før, den 2. mars 2010, hoppet 12 utøvere fra skiklubben Kollenhopp i Oslo utfor hoppbakken i Holmenkollen. Det var den kjente skihopperen Bjørn Einar Romøren, som var første mann utenfor hoppkanten. Saken ble mye omtalt i media, der Bråthen understreket at bakken måtte testes før det offisielle hoppet av sikkerhetsmessige årsaker.²⁶⁰ Andre reagerte på at det var 12 mannlige utøvere, med den anerkjente Romøren i spissen, som skulle være prøvehoppere. Den tidligere hopperen Espen Bredesen understreket at det ikke var noen prøvehoppere før han åpnet Granåsen i Trondheim på 1990-tallet. Og uttalte følgende til VG:

Enten er man først, eller så er man ikke det. Hadde noen prøvehoppere hoppet før meg da, hadde jeg bare pakket sammen og gått. De hadde en gylden sjanse til å la en jente hoppe først, men lot likevel gutta hoppe først. Nå blir Anette Sagen bare én i rekken. Hele greia er jo kuppet.²⁶¹

Det hele endte med at Romøren beklaget ovenfor Sagen, samtidig ble han utestengt fra den offisielle åpningen av Holmenkollen. Sportsjef Bråthen hyllet Sagen for måten hun håndterte det hele på, ved å gå ut i mediene å si at hun ikke ønsket å bruke energi på alt oppstyret, og at hun kun ønsket å bruke energi på hoppet hun skulle gjennomføre.²⁶² Det som skulle være en feiring av en ny hoppbakke, en ny hoppidrett, og de kvinnelige hopp-utøverne, ble nok en gang overskygget av de mannlige hopp-utøverne. Sagen åpnet allikevel Holmenkollen som

²⁵⁹ Bøthun & Askeland, «Anette sagan får hoppe først I nye Holmenkollen»

²⁶⁰ Kvatningen & Langerød, «Sorry, Anette, du ble ikke først»

²⁶¹ Askeland & Bøthun, «Pappa Sagen: - Noen skikkelige drittsekker»

²⁶² Hjellen, «Bjørn Einar ba meg om unnskyldning»

første offisielle hopper onsdag 3. mars 2010 med et hopp på 103 meter, og uttalte til *VGTV* at det var «en meget spesiell opplevelse».²⁶³

Selv om de kvinnelige hoppøtøverne fikk ny oppmerksomhet i Norge, betydde ikke det at de fikk samme oppmerksomhet fra IOC. Under IOCs møte i Mexico i 2010, ble det slått fast at IOC ikke ville ta stilling til om skihopp for kvinner skulle være med på OL programmet i Sotsji i 2014. En måtte først undersøke kvaliteten på utøverne i det kommende verdensmesterskapet i Holmenkollen i Oslo den 23. februar 2011.²⁶⁴ Det norske IOC styremedlemmet Gerhard Heiberg uttalte til *NRK* at det var stor sannsynlighet for at idretten ville bli tatt med på listen i 2014, hvis kvinnene fortsatte å utvikle seg i sporten frem mot verdensmesterskapet i 2011.²⁶⁵ Kvinnene måtte derfor nok en gang bevise at de hadde evnen til å hoppe langt på ski, for å kunne få innpass i OL-programmet.

25. februar 2011, fikk de kvinnelige hoppøtøverne muligheten til nok en gang å bevise at de hørte hjemme sammen med de mannlige hoppøtøverne i De olympiske leker. Samtlige av de kvinnelige hopperne, gjennomførte gode hopp under vanskelige værforhold i Midtstubakken. Under 1. omgang i rennet var det spesielt vanskelige forhold, da bakken var dekket i tåket, og preget av mye vind. Selv tilskuerne kunne ikke se utøverne før de hadde landet på sletta i bakken. Til tross for værforholdene hoppet østeriske Daniela Iraschko 97 meter i 1. og 2. omgang. Iraschko vant rennet 12,8 poeng foran italienske Elena Runggaldier som hoppet 97,5 meter i 1. omgang og 93,5 meter i 2. omgang, etterfulgt av franske Coline Mattel.²⁶⁶ Til sammenligning tok østeriske Thomas Morgenstern seieren for herrene i samme bakke dagen etter, med et 1. hopp på 101,5 meter og et 2. hopp på 107 meter. Østeriske Andreas Kofler kom på andre plass med et hopp på 99,5 meter og et 2. hopp på 105 meter.²⁶⁷ Kvinnene hadde dermed bevist at de ikke lå langt bak de mannlige utøverne, selv med dårligere værforhold for kvinnene.

6. april 2011, 40 dager etter kvinnenens prestasjoner i Midtstubakken, offentliggjorde IOC 6 nye øvelser som skulle være med på OL-programmet i Sotsji i 2014. De nye øvelsene var halfpipe på ski, for kvinner og menn, skihopp for kvinner, blandet stafett i skiskyting,

²⁶³ VGTV, «Her åpner Anette Sagen den nye Holmenkollen»

²⁶⁴ Hofmann & Nybelius, *Licence to Jump!* (Falun: Beijbom, 2015), 105

²⁶⁵ Toft & Støstad, «IOC positive til jentehopp i OL»

²⁶⁶ Langerød, «Var utestengt, vant VM-gull»

²⁶⁷ Drangsholt, «Morgenstern overlegen i Midtstubakken»

lagarrangement for kunstløp og stafett for akelag. IOC president Jacques Rogge hadde følgende å si i den offisielle kunngjøringen:

The inclusion of these events on the Olympic Winter Games programme is sure to be appreciated by the athletes and sports fans alike. These are exciting, entertaining events that perfectly complement the existing events on the sports programme, bring added appeal and increase the number of women participating at the Games. I look forward to watching the athletes compete in these events in Sochi 2014.²⁶⁸

De kvinnelige hoppøverne hadde offisielt blitt akseptert som en appellerende idrett. En idrett som utfylte de eksisterende idrettene. Skihopp for kvinner var ikke lenger en idrett som vannet ut prestisjen som lå i en olympisk medalje. Kunngjøringen var til stor begeistring for mange av de kvinnelige hoppøverne. Anette Sagen, Marit Lundby og amerikanske Lindsey Van uttalte alle sin glede ovenfor media. Sagen uttalte blant annet til *Aftenposten* at «Nå er vi i mål» etterfulgt av Lundby med en «Nå er jeg glad», mens Lindsey Van snakket om hvor mye avgjørelsen betydde for henne personlig.²⁶⁹

11. februar 2014 i RusSki Gorki-anlegget i Esto-Sadok i Sotsji deltok 30 kvinnelige hoppøvere for første gang i vinter-OL. Tyske Carina Vogt ble første kvinnelige olympiske mester i idretten med et lengste hopp på 103 meter. Østeriske Daniela Iraschko-Stolz tok sølv med et lengste hopp på 104,5 meter, mens franske Coline Mattel tok samme plass som i VM 2011, med et lengste hopp på 99,5 meter.²⁷⁰ De mannlige og kvinnelige utøverne var enda nærmere hverandre i prestasjon under OL i 2014, enn de var under VM i 2011. Polske Kamil Stoch gikk av med seieren med et lengste hopp på 105,5 meter, mens slovenske Peter Prevc tok sølv med et lengste hopp på 102,5 meter. Den siste medaljen gikk til nordmannen Anders Bardal med et lengste hopp på 101,5 meter.²⁷¹

Anette Sagen som for mange hadde blitt selve bilde på kampen om likestilling i hoppporten klarte ikke å kvalifisere seg til det norske landslaget før lekene etter en generelt dårlig sesong. Norges idrettsforbund var derimot raskt på saken og inviterte Sagen med som gjest, på lik

²⁶⁸ Olympics, «Six new events added to the Olympic Winter Games programme in Sochi»

²⁶⁹ Fardal & Hoel, «Kvinnehopp i Sotsji-OL»

²⁷⁰ FIS, «RusSki Forki Ski Jumping Center, Final Results»

²⁷¹ Stensrud, «Normalbakke-renn i Sotsji-OL»

linje med representanter fra regjeringen og kongefamilien. Generalsekretær i NIF Inge Andersen uttalte til *NRK* at forbundet hadde fulgt med på Sagen under sesongen, og tidlig kommet med en potensiell løsning på å få med Sagen, hvis hun ikke skulle klare å kvalifisere seg til det norske landslaget.

Dette er en særskilt gjest overfor en pioner i kvinnehopp. Det er mange, mange flotte toppidrettsutøvere i Norge, men det er få legender. Sagen vil i fremtiden stå som et lysende symbol på noe langt mer enn bare å ha vært en toppidrettsutøver.²⁷²

Sagen fikk dermed stå i bakken å se på de andre kvinnelige utøverne konkurrere i de olympiske leker for første gang, men hun fikk aldri deltatt selv. Sagen la opp i 2015, sesongen etter de olympiske leker. Lindsey Van som også hadde vært en sentral forkjemper for kvinners kamp om likestilling, da spesielt i hjemlandet Amerika, kom på 15. plass med et lengste hopp på 97 meter. Van uttalte allikevel at selve deltakelsen føltes som en seier, etter alle kampene, søksmålet, og de gjentatte utestengelsene.²⁷³

4.13 KONKLUSJON

Det hadde gått 151 år fra Ingrid Olsdatter Vestby gjorde sitt første hopp i Nordbybakken, til tyske Caria Vogt ble den første kvinnelige olympiske mesteren i skihopp i Sotsji, 2014. Kvinnene var ikke lenger underholdningsbidrag eller prøvehoppere for herrene, men idrettsutøvere i den olympiske idretten. Kvinners mulighet til å hoppe på ski forandret seg betraktelig utover 1990- og 2000-tallet, og det var flere faktorer som ble avgjørende for kvinnenes inkludering i de olympiske leker.

Vrakingen av amatør idretten i 1990, og profesjonaliseringen av den norske idretten var en av faktorene som ble avgjørende for de kvinnelige hopp utøverne, da idrettens underholdningsverdi og medieoppmerksomhet økte betraktelig. Skifte fra partipressen til kritisk journalistikk i 1990-årene, ble også avgjørende for de kvinnelige hopp utøverne og deres støttespillere. Kvinnene ble viet mer og mer plass i mediebildet, som bidro til å rette et større fokus mot den maskuline dominansen i hoppsporten.

²⁷² Bentsen, «Sagen til OL som idrettsforbundets gjest»

²⁷³ Sappenfield, «On glorious night, women`s ski jumping proves it belongs»

I 1980-årene fungerte kvinnehopp enda som en underholdning, fremfor en konkurrerende idrett. Merete Kristiansen som var en av få norske kvinnelige hoppøvere ble ikke viet mye oppmerksomhet av media og publikum, selv med sine lange hopp. Innen slutten av det Gotaas kaller hoppsportens «gullalder» på 1990-tallet, sportifiseres idretten ytterligere ved utviklingen av V-stilen, men det er også V-stilens tidsalder som skulle bli kvinnenens tidsalder i hoppsporten.²⁷⁴ Utover 1990-tallet ble det fra flere hold viet større oppmerksomhet til kvinner og skihopp, både nasjonalt og internasjonalt. I tillegg til at det vokste frem flere kvinnelige forkjempere som amerikanske Karla Keck, østeriske Eva Ganster og Anette Sagen, som turte å ta opp kampen om likestilling i det offentlige.

Gjennom media ble det lettere for de kvinnelige utøverne og deres støttespillere å reklamere for den kvinnelige hoppsporten og belyse den maskuline dominansen som preget hoppsporten. Gjennom egne tiltak og arrangementer, som Ladies Grand Prix, beviste flere og flere kvinnelige hoppere at de hadde de tekniske ferdighetene til å konkurrere på lik linje som herrene. Dette førte et større press på de nasjonale og internasjonale forbundene til å inkludere kvinner i skihopp.

På 2000-tallet begynte storsamfunnet og media å stille spørsmålstegn til argumentene som ble brukt for å ekskludere kvinnene fra hoppsporten. Samtidig som medias narrativ vendte seg mot de offisielle idrettsorganisasjonene. Gjennom flere kvinnelige deltakere, samt en større oppslutning i storsamfunnet opplevde hoppsporten den samme kvinnerevolusjonen som andre idretter hadde opplevd på 1970- og 1980-tallet. Den maskuline dominansen måtte begynne å forsvare sin plass i det som skulle være en likestilt idrett, og ble ikke lenger oppfattet som naturlig. De store mediemedieoppslag om Anette Sagen, Torbjørn Yggeseeth og FIS i 2004 og 2009 var også med på belyse den maskuline dominansen, og argumenter om sikkerhet, tekniske ferdigheter og spredning ble ikke lenger oppfattet som gode nok grunner til å ekskludere kvinnene. Kvinnene hadde bevist sin vilje og ferdighet i hoppbakken. Samtidig som de gjennom media, opprop, søksmål og offentlig støtte klarte å legge et stort nok press på IOC, som til slutt måtte gi under for presset å inkludere skihopp for kvinner i de olympiske leker i 2014. Kvinnenens endelige aksept i de olympiske leker var offisiell.

²⁷⁴ Gotaas, *Før og etter Wirkola* (Oslo: Gyllendal, 2017)

5 KAPITTEL 5: KONKLUSJON

Helt siden 1860-årene har kvinner hoppet på ski i Norge. Likevel skulle det gå langt over hundre år før kvinner fikk muligheten til å utøve hoppporten på tilnærmet samme vilkår som menn. Selv i dag er det store forskjeller mellom de kvinnelige og mannlige hopputøverne, samtidig som det siste tiåret har bragt med seg stor endring. I 2014 ble hopp for kvinner en olympisk gren, og i 2023 fikk kvinnene konkurrere i skiflygning i Vikersund.

Denne oppgaven har spurt, og forsøkt å belyse hvorfor og hvordan, det kunne ta så mange år, før kvinner kunne utfolde seg på en mer likeverdig måte som menn i norsk hoppport. Hva gjorde at den maskuline dominansen fikk utfolde seg, fornye og opprettholde sin kraft i norsk hoppport, når kvinner hadde hoppet på ski og gjort store innrykk i andre sportgrener i over hundre år?

I lys av Pierre Bourdieus teori om den maskuline dominans har oppgaven spesielt vært rettet mot de krefter som har gjort at kvinners manglende evner, eller tilstedeværelse i norsk hoppport, er blitt oppfattet som noe naturlig, som en del av sportens orden.²⁷⁵ Jeg har spesielt argumentert for at sportifiseringen, har vært viktig. I tillegg - og særlig rundt 1900-tallet og de første tiårene av det tjuende århundret, bidro skisportens plass i det nasjonale prosjektet i Norge, den maskuline dominansen i en sportsgren som enda ikke var fedig utviklet. Endelig har profesjonaliseringen og kommersialiseringen av konkurranseidretten, vært en viktig årsak til at menn fikk beholde hoppporten som sin arena. På samme tid kom kommersialiseringen av idretten i siste del av det tjuende århundret, som bidro til å styrke mediens makt i konkurranseidretten.

Gjennom den stadige sportifiseringen av den norske idretten, og hoppportens forhøyede posisjon i det norske nasjonalprosjektet, kom den maskuline dominansen til å materialisere seg i større, og større grad i den norske hoppporten. Den maskuline dominans, og dens evne til å danne en orden av paradoksal underkastelse, har fremstått som akseptabel og naturlig. Denne fremstående paradoksale underkastelsen har derfor bidratt til å ekskludere de kvinnelige

²⁷⁵ Bourdieu, *Den maskuline dominans* (Oslo:Pax,2000),

skihopperne fra den olympiske idretten i 151 år. Sportifiseringen av den norske idretten som skjøt fart fra begynnelsen av 1900-tallet, endret betydningen av hva idrett var, påpeker historiker Matti Goksøy.²⁷⁶ Idretten ble delt i to kategorier: toppidrett og breddeidrett. Med krav om egenskaper som konkurranseinstinkt, disiplin og struktur i toppidretten, ble det konstatert at kvinner ikke hadde noen plass i den nye sportifiserte toppidretten.

Hoppporten ble oppgjennom tiårene ytterligere sportifisert, med utviklingen av nye hoppteknikker, og strengere krav til stilkarakterer på slutten av 1940-tallet. Etter 2. verdenskrig skulle det derfor bli vanskeligere enn noen gang å gjennomføre det perfekte skihoppet - og for kvinners tilgang i hoppbakken – og prestisjen som fulgte et «perfekt skihopp» ble forbeholdt den mannlige utøveren. En fornyet sportifisering slo til på 1980- og 1990-tallet. Dette resulterte i at mannlige utøvere jobbet med nye hoppteknikker for å finne ut hva som brakte dem lengst ned i bakken, hvordan hoppene ble betegnet som riktig, eller penest, og hva dommerne premierte mest. Dette bidro til nok en remaskulinisering av hoppporten, med det resultat at kvinner i liten grad utøvet sporten – eller la hoppskiene på hylla når de nådde pubertetsalder. Sportifiseringen stoppet i og for seg ikke kvinnene i å delta i skihopp, men stengte døra for den konkurrerende idretten.

Hvilke argumenter som har blitt brukt for å rettferdiggjøre ekskluderingen av de kvinnelige skihopperne, har i en viss grad variert. Utover 1900-tallet begynte det for alvor å vokse frem argumenter for å holde kvinner utenfor hoppporten, da i form av biologiske argumenter om den «sykelige» kvinnekroppen, og myter om hvordan kvinner kunne bli sterile eller skadet av det harde nedslaget i hoppbakken. Disse argumentene var med på å forsterke den maskuline dominansens oppfatning om at det mannlige er knyttet til det sterke, rakryggede og handlekraftige, mens kvinner er knyttet til det svake og treige. Dette synet var utpreget både i storsamfunnet, og i idretten fra 1900-tallet og utover, som gav lite rom til de kvinnelige utøverne, da spesielt i skihopp som ble ansett som en meget krevende og hard idrett.

Under Johanne Kolstad og Hilda Braskeruds storhetstid i hoppbakken på 1930-tallet, begynte argumentene i større grad å bevege seg bort fra myter om den kvinnelige naturen, eller

²⁷⁶ Goksøy, *Historien Om Norsk Idrett* (Oslo: Abstrakt Forl, 2008), 107

livmoren, for å samle seg rundt sikkerhet. Hopp var ikke ment for det svake kjønn, og den maskuline dominansen over det feminine begynte for alvor å etablere seg i hoppporten. Utover 1920- og 1930-tallet hadde det også begynte å vokse frem en frykt for kvinnelig deltagelse i den norske toppidretten, da det ble ansett som at kvinneidretten hadde kommet ut av kontroll i Norge. Kvinnene måtte ikke få stjele toppidretten fra herrene, og offentlighetens interesse for de mannlige utøverne. Selv om kvinnene utover 1930-tallet ble tildelt sine egne idretter som turn, tennis og svømming, var dette idretter som herrene hadde bestemt var passende for kvinner. Skihopp, ble ansett som farlig og krevende, og ble derfor ikke inkludert i den bestemte kvinneidretten. Dette førte til at Johanne Kolstad dro til Amerika, for å videreutvikle sin hoppkarriere, men også for å tjene penger. Kvinner som hoppet på ski var populært blant publikum, og medieinteressen tok seg ytterligere opp som resultat av dette.

Argumentene fra 1920- og 1930-tallet, om kvinners fysikk, hopp evne og vilje, skulle følge hoppporten gjennom resten av 1900-tallet. Samtidig som hoppporten ble mer sportifisert på slutten av 1940-tallet, vokste det historiker Gro Hagemann har kalt, «den gode husmortida» frem på 1950-tallet.²⁷⁷ Den sosialdemokratiske visjonen om det gode samfunn, med en hjemmearbeidende husmor og en mannlig forsørger, ble reklamert i en bred politisk forstand, noe som også påvirket idretten. Husmortida, fungerte derfor som et argument i seg selv for å ekskludere kvinnene fra hoppporten, da kvinnes plass var i hjemmet og ikke det offentlige rom.

1970-tallet var begynnelsen på en større og fornyet interesse for kvinners rettigheter og friheter. Den nye kvinnebevegelsen vokste frem både nasjonalt og internasjonalt, og gjorde seg gjeldende i idretten, som i storsamfunnet. Kvinnene søkte frigjøring på egne premisser, og klarte innenfor flere idretter å belyse den maskuline dominans, som i fotball, løp og langrenn. På denne måten klarte de å bryte med den lange remaskuliniseringen av norsk og internasjonal idrett. Dominansen gikk fra å være naturlig, tatt for gitt, og ikke uttalt. Til å bli noe som ble diskutert, satt spørsmål ved, og identifisert som unaturlig, og i strid med kvinners krav om frigjøring og like muligheter. Hoppporten var derimot ikke en del av denne kvinnebevegelsen på 1970-tallet. Den maskuline dominansen i hoppporten var så integrert i idretten, at den gikk ubemerket videre, uten å måtte forsvare seg selv slik den i økende grad

²⁷⁷ Hagemann, *Feminisme og historieforskning* (Oslo: Universitetsforlaget, 2003), 148

hadde måttet gjøre i andre idretter. Det kvinnelige hoppmiljøet var så lite, at det opplevdes vanskelig å prøve å ta opp kampen om å få delta og konkurrere på lik linje som mennene. Det var mange tiår siden Kolstad hadde lagt opp, og ingen etterkommere hadde gjort seg bemerket som forkjempere for kvinners mulighet og evne til å konkurrere i skihopp i løpet av etterkrigstiden. Argumenter brukt for å ekskludere de kvinnelige skihopperne fra konkurranseidretten, ble derfor ikke utfordret i stor nok grad før utover på 2000-tallet. Spesielt kom diskusjonene, om ikke kranglene, mellom den kvinnelige skihopperen Anette Sagen og Torbjørn Yggeseeth, og FIS i 2004 til å representere begynnelsen på slutten, av den maskuline dominansen i norsk hoppport.

På 2000-tallet ble argumentene for ekskluderingen av kvinnene møtt av et samfunn som var opptatt av kjønnslikestilling. Kvinner hadde gjort innpass og bemerket seg i alle deler av samfunnet, også idretten. Med nasjonale idrettsstjerner som Trine Hattestad som tok OL-gull i spydkast i år 2000, til Marit Bjørgen som inntok langrennssporten med storm. De kvinnelige utøverne var ikke lenger et unntak av sjeldenheten, men dyktige idrettsutøvere.²⁷⁸ Samtidig var det den kommersielle idrettens fremvekst som på sikt skulle komme til å bli den viktigste hjelperen for kvinner som ønsket å konkurrere i skihopp. I 1990 hadde NIF vraket amatør idretten, og åpnet for den profesjonelle idretten og pengepremier. Utover 1990-tallet vokser det kommersielle TV, og massemediene frem for fullt i Norge. Idretten blir preget av kommersialisering og profesjonalisering. Det oppstod stor konkurranse om tv-rettighetene på den direkte sendte idretten, som igjen økte markedsverdien. Det var nettopp media, som fikk en avgjørende rolle i inkluderingen av skihopp for kvinner i det olympiske programmet. Avismediet hadde riktignok alltid vært en del av hoppporten, da hoppporten lenge hadde vært en utpreget publikumssport. I tillegg til at partipressen fra 1800-tallet hadde blitt erstattet av den kritiske journalistikken på 1990-tallet, hadde mediediskuren snudd i de kvinnelige skihoppernes favør. De kvinnelige hopp utøverne ble viet stadig mer plass i mediebildet, og ledelsen i skiforeningene ble mer og mer fremstilt som «gubber» som holdt igjen den kvinnelige idretten.

²⁷⁸ *Store norske leksikon*, s.v. «Trine Hattestad» av Rolf Bryhn. 05.05.23. https://snl.no/Trine_Hattestad og *Store norske leksikon*, s.v. "Marit Bjørgen» av Rolf Bryhn. 05.05.23. https://snl.no/Marit_Bj%C3%B8rgen

Nye argumenter måtte derfor brukes for å ekskludere kvinnene, og remaskulinisere hoppporten. De gamle argumentene om kvinners fysikk, og evne til å trene hardt og konkurrere, falt ikke i god jord i det nye mediebildet. De nye argumentene handlet derfor ikke om kjønn, påstod FIS, IOC og NIF. Kvinner hadde like store forutsetninger til å hoppe på ski som menn, men de hadde enda ikke de tekniske ferdighetene til å hoppe i de samme bakkene som herrene. Et annet argument som hyppig ble brukt, var at oppslutningen i den kvinnelige hoppporten ikke var stor nok til å skape egne kvinneklasser. At ekskluderingen ikke var på bakgrunn av kjønn, men på tekniske ferdigheter og spredning, var de siste argumentene som ble brukt for å ekskludere kvinnene fra hoppporten.

Argumentene som ble brukt for å inkludere kvinnene har også i stor grad vært ganske like siden det første skihoppet ble gjennomført i 1863, nemlig at kvinnene kan konkurrere i hoppporten på lik linje som menn. De kvinnelige hopp-pionerne som Johanne Kolstad og Hilda Braskerud fra mellomkrigstiden gjennomførte flere hopp som ikke lå mange meterne bak herrene. Anita Wold beviste på 1970-tallet at kvinner også kunne hoppe i Holmenkollen og Merete Kristensen var første kvinne på 1980-tallet som beviste at kvinner kunne hoppe over 100 meter. På 2000-tallet kom utøvere som Anette Sagen, Eva Ganster og Klara Keck gjentatte ganger til å vise at kvinnene hadde de tekniske ferdighetene som skulle til for å gjennomføre hopp på lik linje som menn.

På 2000-tallet ble argumenter om likestilling brukt for å argumentere for inkludering av kvinnene i hoppporten. Både i diskusjonen om Vikersund i 2004 og 2009, samt under rettsaken mot VANOC ble det henvist til likestillingslovene i landene som forbød diskriminering på bakgrunn av kjønn. Hoppportens ekskludering av kvinner ble derfor utover 2000-tallet oppfattet som mer og mer unaturlig, både nasjonalt og internasjonalt. Medienes nye narrativ og posisjon i toppidretten gjorde det også mulig for flere av de kvinnelige forkjemperne å fremme sin sak til et mye større publikum, i et forsøk på å belyse den maskuline dominansen som preget hoppidretten. Media gjorde det også lettere å tiltrekke flere kvinnelige hoppere til sporten. Noe den kvinnelige hoppporten hadde manglet siden 1940-tallet. Gjennom stadig nye diskusjoner i media med krav om kvinnelig deltakelse i hoppporten, og en voksende støtte til kvinnelig deltakelse i OL, klarte de kvinnelige hopputøverne, deres støttespillere og media, å skape et stort nok press på IOC. Samtidig som

det nasjonale, og det internasjonale samfunnet begynte å stille spørsmåltegn til argumentene som ble brukt for å ekskludere de kvinnelige skihopperne. Noe som gjorde at den kontinuerlige reproduksjonen av den maskuline dominansen oppfattes som unaturlig, og inkludering til slutt ble unngåelig.

Funnene i denne masteroppgaven viser derfor hvordan den maskuline dominansen har blitt videreført i den norske hoppporten, gjennom sportifisering, nasjonalisme, samfunnspolitikk og ulike argumenter for å rettferdiggjøre den maskuline dominans over det feminine. Bourdieus teori om den maskuline dominans, og hvordan de biologiske fremtoningene i kjønnene har blitt sosialisert, og at inndelingen av kjønnene derfor virker som en konstruksjon fra naturen, har hjulpet meg til å kaste et lys over det lange utenforskapet (norske) kvinner har hatt i norsk hoppport. Mine analyser i denne oppgaven har bidratt til å belyse disse utenforskapene. Samtidig som denne oppgaven også kan brukes til å stille spørsmål til Norges egen oppfatning av seg selv. Et land som forkjemper for likestilling, en likestillingsnasjon. Om en tar det norske av det norske, hoppporten som eksempel, er det lite som tyder på at Norge har vært en forkjemper for likestilling. Det var land som USA som først begynte å kjempe for kvinnelig hoppdeltakelse under OL i Salt Lake City i Utah, i 2002, samt kvinnelige hopplandslag, ikke Norge.

6 LITTERATUR OG KILDELISTE

6.1 LITTERATUR

6.1.1 Bøker

Berg, Karin. *Hopp, jenter – Hopp! Historien om Johanne Kolstad og Hilda Braskerund – et annerledes skieventyr*. Schibsteds forlag, 1998

Fasting, Kari, og Trond Svela Sand. *Kjønn I Endring : En Tilstandsrapport Om Norsk Idrett*. Oslo: Akilles, 2009

Foreningens til ski idrættens fremme. *Årbok 1931*. Oslo: i kommisjon hos Grøndahl & søn, 1931

Foreningens til skiidrettens fremme. *Snø og Ski 1945*. Oslo i kommisjon hos Grøndahl & søn, 1945.

Goksøyr, Matti. *Historien Om Norsk Idrett*. Oslo: Abstrakt Forl, 2008.

Goksøyr, Matti. *Sivilisering, Modernisering, Sportifisering : Fruktbare Begreper I Idrettshistorisk Forskning? 2. Utg. Med Etterord. ed. Vol. 90. Notater Og Rapporter Fra Norges Idrettshøgskole (trykt Utg.)*. Oslo, 1988.

Goksøyr, Matti, Espen Andersen, and Kristin Asdal. *Kropp, Kultur Og Tippekamp: Statens Idrettskontor, STUI Og Idrettsavdelingen 1946-1996*. Oslo: Universitetsforl, 1996.

Gotaas, Thor. *Før Og Etter Wirkola: Norsk Hoppssport Fra 1940 Til 1990*. Oslo: Gyldendal, 2017.

Hagemann, Gro. *Feminisme og historieforskning: inntrykk fra en reise*. Oslo: Universitetsforlaget, 2003

Halse, Ketil Jarl, og Helge Østbye. *Norsk Kringkastingshistorie*. Oslo: Samlagets Bøker for Høgare Utdanning., 2003.

Hofmo, Rolf. *Idrett og politikk: Arbeidernes idrettsforbunds opgaver og mål*. Oslo: Det norske arbeiderpartis forlag, 1933

Larsen, Petter. *Hele folket i idrett – glimt fra norsk bedriftsidretts historie*. Oslo: Norges Bedriftsidrettsforbund, 1982

Lillelien, Bjørge. *Bjørn Wirkola – Knall og fall- fortalt til Bjørge Lillelien*. Oslo: Cappelen As, 1969

Lippe, Gerd von der. «*det er ittno som kjem ta sæ sjøl.*» I: *Kvinnens årbok 1976*. Oslo: Pax, 1975, s.131-141.

Lippe, Gerd von der. «Likestilling i idretten». I: *Kvinner og idrett: fra myte til realitet*. Redaktør Gerd von der Lippe. Oslo: Gyldendal, 1982, s. 13-37.

Olstad, Finn. *Norsk idrettshistorie b.1 Forsvar, sport, klassekamp 1861-1939*. Oslo: Aschehoug
Karlsen, Silje Solheim. "Triumf, Lojalitet, Avstand. Fridtjof Nansens Fram-ekspedisjon (1893-1896) – Og Litteraturen I Dens Kjølvan." *Nordlit* 16, no. 1 (2012): 299.

Olstad, Finn, & Stein Tønnesson. *Norsk Idretts Historie: B. 2 : Folkehelse, Trim, Stjerner 1939-1986*. Vol. B. 2. Oslo: Aschehoug, 1986.

Raen, Astrid. *Kort og godt 2*. Oslo: Cappelen Damm, 2021

Rem, Tore. *Olav V : Den Fremmede : 1903-1940*. 1. Utgave. ed. Oslo: Cappelen Damm, 2020.

Rynning, Roald. *Den hvite slavehandelen – Trafficking av norske jenter 1880-1914*. Oslo: Cappelen Damm, 2016

Slagstad, Rune. *(Sporten): en idéhistorisk studie*. Oslo: Pax, 2008

Stenseth, Bodil. *Sonja Henie. Kvinne på is*. Oslo:Pax Forlag, 2002

Stub Nybelius, Marit & Hofmann, Annetter R. *License to Jump! A story of woman`s ski jumping*. Falun: Beijbom Books AS, 2015

Thoresen, Arne, Leif Solbakken, og Jan L. Dahl. *Lengst Gjennom Lufta: Et 200 år Langt Svev Gjennom Hopphistorien*. Oslo: Versal, 2007.

Urdahl, Laurentius. *Haandbog i Skiløbning*. Kristiania: Hjalmar Biglers Forlag, 1893

Vaage, Jakob, and Foreningen Til Ski-idrettens Fremme. *Skienes Verden*. Oslo: Hjemmenes Forlag I Samarbeid Med Foreningen Til Ski-idrettens Fremme, 1979.

Wigernæs, Ingrid. *Mot mål med jentutn*. Oslo: Aschehoug, 1976.

Williams, Raymond. *Marxism and Literature*. Marxist Introductions. Oxford: Oxford University Press, 1977.

6.1.2 Rapport og doktoravhandling

Lippe, Gerd von der, «Likeverd, likestilling og idrett» i *Rapport fra Norges første forskningsseminar om kvinner og idrett ved Telemark Distriktshøgskole* 1.12. – 2.12.1983, s. 118 – 144, Telemark DH 1984

Lippe, Gerd Von Der. *Endring Og Motstand Mot Endring Av Femininiteter Og Maskuliniteter I Idrett Og Kroppskultur I Norge 1890-1950 - Med Et Sideblikk På Tyskland, Sverige Og Danmark: En Feministisk Analyse Av Et Empirisk Materiale*. Doktoravhandling. Norges idrettshøgskole. 1997.

Regjeringen. «Ot.prp.nr.44 (2002-2003).» Frigitt 14. 03. 2003, hentet 15.12.22
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-44-2002-2003-/id172752/?ch=3>

6.1.3 Artikler i elektronisk leksikon

Store norske leksikon, s.v. «svømmesport (kongepokalvinnere)». Skrevet av Store norske leksikon. Frigitt 20.10.20, hentet 05.11.2022. https://snl.no/sv%C3%B8mmesport_kongepokalvinnere

Store norske leksikon, s.v. «Journalistikk». Av Kristin Skare Orgeret, sist oppdatert 17.12.2020, hentet 06.03.2023 <https://snl.no/journalistikk>

Store norske leksikon, s.v. «Partipresse». Av Kristin Skare Orgeret, sist oppdatert 24.03.2022, hentet 06.03.2023 <https://snl.no/partipresse>

Store norske leksikon, s.v. «Trine Hattestad» av Rolf Bryhn. Sist oppdatert 08.03.23, hentet 05.05.23. https://snl.no/Trine_Hattestad

Store norske leksikon, s.v. «Marit Bjørgen» av Rolf Bryhn. Sist oppdatert 20.08.22, hentet 05.05.23. https://snl.no/Marit_Bj%C3%B8rgen

6.2 KILDER:

6.2.1 Artikler publisert på nettsider

FIS. «RusSki Forki Ski Jumping Center, Final Results». Frigitt 11.02.2014, hentet 16.04.2023 <https://medias1.fis-ski.com/pdf/2014/JP/3927/2014JP3927RL.pdf>

International skiing history association. «Women`s ski jumping takes aim at the winter olympics». Frigitt u.å, hentet 18.04.2023 <https://skiinghistory.org/history/women%E2%80%99s-ski-jumping-takes-aim-winter-olympics>

Idrett for alle. «Idrett for alle». Frigitt u.å, hentet 03.02.23 [Home | IDRETT FOR ALLE \(idrett-for-alle.no\)](https://idrett-for-alle.no)

Norgeshistorie. «Arbeidernes Idrettsforbund». Frigitt 16.11.2018. <https://www.norgeshistorie.no/kilder/forste-verdenskrig-og-mellomkrigstiden/K1643-arbeidernes-idrettsforbund.html>.

Norgeshistore. «Fra amatøriddrett til pengemaskin» av Finn Olstad, frigitt 25.11.2015, hentet 26.02.2023. <https://www.norgeshistorie.no/oljealder-og-overflod/1916-fra-amatoridrett-til-pengemaskin.html>

Norgeshistorie, «Fra løkka til organisert idrett». Frigitt 25.11.2015, hentet 07.09.22 <https://www.norgeshistorie.no/oljealder-og-overflod/1956-fra-lokka-til-organisert-idrett.html>

Norgeshistorie. «Arbeidernes Idrettsforbund». Frigitt 16.11.2018, hentet 03.10.22 <https://www.norgeshistorie.no/kilder/forste-verdenskrig-og-mellomkrigstiden/K1643-arbeidernes-idrettsforbund.html>.

Norges Olympiske museum, «Oslo 1952». Frigitt u.å, hentet 10.01.23 <https://ol.museum.no/om-olympiske-leker/vinterleker/oslo-1952>

Norli. 2017. «Før og etter Wirkola – Norsk hoppport fra 1940 til 1990.» Oppdatert 05.01.22, hentet 13.12.22 <https://www.norli.no/boker/hobby-og-fritid/sport/vintersport/for-ogetter-wirkola?gclid=CjwKCAiAh9qdBhAOEiwAvxIok3FerU->

[QPQxSBWEowm_mr8S4g0EKZFbYwQp172t5aXgzPYWODjb7MBoC1rUQAvD_BwE](https://olympics.com/en/athletes/jacob-tullin-thams)

Olympics, «Jacob Tullin Thams». Frigitt u.å, Hentet 2 okt. 2022 fra

<https://olympics.com/en/athletes/jacob-tullin-thams>

Olympics. «Levelling the field- a snapshot of how the IOC is advancing gender equality in sports». Frigitt 04.03.2019, hentet 02.02.2023

<https://olympics.com/ioc/news/levelling-the-field-a-snapshot-of-how-the-ioc-is-advancing-gender-equality-in-sport>

Olympics. «Six new events added to the Olympic Winter Games programme in Sochi»

Oppdatert 30.03.2021, Hentet 03.03.2023

<https://olympics.com/en/news/six-new-events-added-to-the-olympic-winter-games-programme-in-sochi>

Olympics, «Grenoble 1968», frigitt u.å, hentet 06.01.23 <https://olympics.com/en/olympic-games/grenoble-1968/medals>

Olympics, «Oslo 1952» Frigitt u.å, hentet 10.01.23 <https://olympics.com/en/olympic-games/oslo-1952/results/alpine-skiing>

Olympics, «Jacob Tullin Thams». Frigitt u.å, hentet 02.10.2022

<https://olympics.com/en/athletes/jacob-tullin-thams>

Regjeringen, «Nyttårstale 1.1.1992» Frigitt u.å, hentet 29.02.2023

<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/smk/vedlegg/taler-og-artikler-av-tidligere-statsministre/gro-harlem-brundtland/1992/nyttarstale-1992.pdf>

Regjeringen. «Velferdsstaten» Frigitt 23.01.2012, hentet 15.12.22

https://www.regjeringen.no/contentassets/4a5d1aeefca94265accb3ceb1ec85f4e/faktah_eft_e_velferdsstaten.pdf

Rempel. «Women`s ski jumping takes aim at the winter Olympics», Frigitt u.å. Hentet 28.02.2023. <https://skiinghistory.org/history/women%E2%80%99s-ski-jumping-takes-aim-winter-olympics>

Statistikk sentralbyrå, «Lag og medlemmer i Norges idrettsforbund. 1954-1998». Frigitt u.å, hentet 09.01.23 <https://www.ssb.no/a/histstat/aarbok/ht-070150-299.html>

Statistikk sentralbyrå, «flere kvinner enn menn i høyre utdanning». Frigitt u.å, hentet 03.01.23 <https://www.samfunnsforskning.no/core/publikasjoner/core-indikator-status/kjonn-og-utdanning/hovedfunnsgrafikk---kjonnsdelte-utdanninger.pdf>

Statistikk sentralbyrå. «Lønn». Frigitt u.å, hentet 04.01.23 <https://www.ssb.no/befolkning/faktaside/likestilling>

Skihistorie, «50 år siden den første NM-stafetten for kvinner» frigitt 31.01.2015, hentet 17.12.22 <https://www.skihistorie.no/50-ar-siden-den-forste-nm-stafetten-for-kvinner/>

Von der Lippe, G. (2003). Konstruksjon av kjønn og seksualitet i en dramaturgisk idretts kontekst. *Sosiologisk tidsskrift*, 11(4), 339–368. <https://openarchive.usn.no/usnxmlui/bitstream/handle/11250/2437818/Sosiologisk.pdf?sequence=1>

Young, Margot. «The IOC Made Me Do It: Women's Ski Jumping, VANOC, and the 2010 Winter Olympics.(International Olympics Committee, Vancouver Organizing Committee for the 2010 Olympic & Paralympic Winter Games)». *Constitutional Forum* 18, no. 3 (2010): 95. <file:///C:/Users/Andrea/Downloads/ojsadmin,+Constitutional+Forum+18.3+copy+2.pdf>

6.2.2 Aviser:

Aftenposten. «Damer skal hoppe i Midtsubakken søndag». *Aftenposten*. 27.01.1931

<https://www.nb.no/items/3622f2cb526875c1141a810d2a19c963?page=3&searchText=Johanne%20kolstad>

Aftenposten. «Norsk idretts fremtid». *Aftenposten*. 22.11.1965

<https://www.nb.no/items/04196f43b78977a16f264b330c1618f5?page=11&searchText=idrettstinget>

Aftenposten, «Ikke snakk om kvinner i Holmenkollstafetten». *Aftenposten*. 08.11.1973

[Aftenposten, torsdag 8. november 1973 \(nb.no\)](#)

Aftenposten, «Disse dristige damer...». *Aftenposten*. 06.05.1975 [Aftenposten, tirsdag 6. mai](#)

[1975 \(nb.no\)](#)

Ask, Ragnhild. «Jentene tok sats i Kollen». *Aftenposten*. 13.03.2000

<https://www.nb.no/items/989a5add0b05318010a5224880554051?page=17&searchText=anette%20sagen>

Askeland, Øyvind Knoph og Bøthun, Gunnar. «Pappa Sagen: - Noen skikkelige drittsekker».

VG. 03.03.2010 <https://www.vg.no/sport/hopp/i/950md/pappa-sagen-noen-skikkelige-drittsekker>

Adresseavisen. «13-årige Merete nesten like god som guttene i hoppbakken». *Adresseavisen*. 26.01.1982.

<https://www.nb.no/items/f73d8d639f448786473969ae06eac264?page=9&searchText=merete%20kristiansen%20by%C3%A5sbakken>

Adresseavisen. «Revanse og bakkerekord». *Adresseavisen*. 23.01.1981.

Adresseavisen. «Jente hoppet 100 m». *Adresseavisen*. 18. 03.1985

<https://www.nb.no/items/0e69a4cc29384dda3b85adc9bba5408f?page=0&searchText=merete%20kristiansen%20skuibakken>

Agderposten. «Norge dropper Boklöv-stilen» *Agderposten*. 9.11.1991

<https://www.nb.no/items/edbd421034c9e4d1ba2d7d083d8392e7?page=17&searchText=Bokl%C3%B6v>

Anb, Per Vikan. «Bronse god som gull». *Glåmdalen Odal*. 21.02.2009

<https://www.nb.no/items/9a3f52b15e158b5282340587e635c892?page=27&searchText=anette%20sagen%20liberec>

Arbeider-Avisa. «På topp i hopp». *Arbeider-Avisa*. 19.03.1985

<https://www.nb.no/items/1dcf41b3bb80c1a86001d99fdf4ea5fb?page=0&searchText=merete%20kristensen%20Skuibakken>

Asker og Bærums Budstikke. «Merete fra Klæbu hoppet 100 i Skui». *Asker og Bærums Budstikke*. 18.03.1985

<https://www.nb.no/items/55a51bb4dabc3246b34d9f6c1652b244?page=0&searchText=merete%20kristiansen%20Skuibakken>

Beer, Drude. «Det store jentespranget». *Nationen*. 18.02.1999

<https://www.nb.no/items/ac6b4a53a55cf6ffa0cf009178762631?page=13&searchText=line%20jahr>

Bothun, Gunnar og Knoph, Lyvind. «Anette sagen får hoppe først I nye Holmenkollen»

Bøthun & Askeland. 01.04.2010 <https://www.vg.no/sport/hopp/i/0POQ2/anette-sagen-faar-hoppe-foerst-i-nye-holmenkollen>

Brenne, Trond. «Glem det, FIS». *Dagbladet*. 14.03.2009

<https://www.nb.no/items/5833d7047430d3ade716641a968312b1?page=35&searchText=anette%20sagen%20vikersund>

Bryant, Christa Case. «Why Women can't ski jump in the Winter Olympics» *The Christian science monitor*. 09.11.2009.

<https://www.csmonitor.com/USA/Society/2009/1109/p17s03-ussc.html>

Bugge, Mette. «Jentene får hoppe». *Aftenposten*. 13.03.2009.

<https://www.aftenposten.no/norge/i/X682m/jentene-faar-hoppe>

- Bugge, Mette. «Sagen & co. Til domstolen». *Aftenposten*. 18.02.2009
<https://www.aftenposten.no/norge/i/pppJW/sagen-co-til-domstolen>
- Buskerud og Vestfold. «Guttekretsrennet i går.» *Buskerud og Vestfold*. 9. 02. 1931
<https://www.nb.no/items/621ebb6dde2d9ea02c5a2d8468ea0fba?page=0&searchText=kongsberg-knekken>
- CBC. «IOC defends exclusion og womans`s ski jumping» *The Canadian Press*. 01.09.2008
<https://www.cbc.ca/sports/ioc-defends-exclusion-of-women-s-ski-jumping-1.734961>
- Dagbladet. «Verdensrekord hver dag». *Dagbladet*. 08.03.1997
<https://www.nb.no/items/4ea7bac0db7d9846ab0cb732cfc33abb?page=25&searchText=Eva%20Ganster>
- Drangsholt, Gaute Bugge. «Morgenstern overlegen i Midtstubakken». *TV2*. 26.02.2011
<https://www.tv2.no/sport/vintersport/morgenstern-overlegen-i-midtstubakken/12973687/>
- Duesund, Nord & Aarnes. «Kvinneidrett forsvinner i mediene» *Bergens tidene*. 7.01.2007
<https://www.bt.no/nyheter/lokalt/i/Jn3P7/kvinneidrett-forsvinner-i-mediene>
- Den Nye Tid. «Norsk idrett samles i ett forbund.» *Den Nye Tid*. 14. 10. 1940
<https://www.nb.no/items/fea7908adbaaf55155e8d210ac6ed73d?page=0&searchText=Norsk%20idrett%20samles%20i%20ett%20forbund>
- Drammens Tidene. «Vi begynte og avsluttet med gull.» *Drammens Tidene*. 25.02.1952
<https://www.nb.no/items/e8510a2e9161a72e08bbf5dbc313c359?page=5&searchText=Rakel%20Wahl>
- Fardal, Eirik og Hoel, Yasmin Sunde. «Kvinnehopp i Sotsji-OL». *Aftenposten*. 06.04.2011
<https://www.aftenposten.no/norge/i/7096o/kvinnehopp-i-sotsji-ol>
- Finnmark Dagblad, «Bjørge Lillelien til FD:» *Finnmark Dagblad*. 05.03.1962
<https://www.nb.no/items/0b4b3a6a6af64e80bd9f6b5a1123ba02?page=0&searchText=Bj%C3%B8rge%20Lillelien>

Fridtun, Kjell Arne. «Karla første jenta i storbakken!» *Østlendingen*. 03.02.1999

<https://www.nb.no/items/e8e2c89584feba795eba9229c7a65045?page=25&searchText=Karla%20Keck>

Gjengangeren. ««Kvindeidrett under opseiling herhjemme – Idrettsstyret skal utrede saken i neste maaned» *Gjengangeren*. 03.09.1927

<https://www.nb.no/items/88d08b58e1b350911859b3ef1b3922c5?page=0&searchText=kvindeidrett%20ski>

Halden Arbeiderblad, «Norsk idrett» *Halden Arbeiderblad*. 31.10.1952. [Halden](#)

[Arbeiderblad, fredag 31. oktober 1952 \(nb.no\)](#)

Hadeland. «Fint SÅS-arrangement». *Hadeland*. 29.02.1972

<https://www.nb.no/items/dc6d846d97001b1916990cb5eb9978ce?page=0&searchText=anita%20wold>

Helgeland Arbeiderblad. «Anita Wold holder på å bli verdensberømt». *Helgeland Arbeiderblad*. 14.03.1974

<https://www.nb.no/items/4dd202202bd563af3552cae6a899a901?page=5&searchText=anita%20wold%20holmenkollen>

Hjellen, Bjørnar. «Bjørn Einar ba meg om unnskyldning». *NRK*. 03.03.2010

<https://www.nrk.no/sport/sagen---synd-at-dette-overskygger-1.7021152>

Hoel, Aksel. «Bør kvinder drive idrett?». *Velgeren*. 08.07.1933

<https://www.nb.no/items/7e95058ac8c570a3ca6004dbb93812f7?page=3&searchText=piker%20skihopp>

Johannessen, Arne Bjørn. «Vil stoppe Vikersundrennet». *VG*. 12.02.2004

<https://www.nb.no/items/4998a983cdbc3c0b9931c92bda5d56d9?page=29&searchText=Halvor%20Hartz>

Kroksæter, Kjetil. «Kommentar: Grådigheten truer norsk idrett.» *Aftenposten*. 17. 09. 2011.
<https://www.aftenposten.no/sport/meninger/i/pLdew1/kommentar-graadigheten-truer-norsk-idrett>

Kvatningen, Roy og Langerød, Dag. «Sorry, Anette, du ble ikke først». *Nettavisen*.
02.03.2010 <https://www.nettavisen.no/sport/sorry-anette-du-ble-ikke-forst/s/12-95-2848052>

Langerød, Dag. «Var utestengt, vant VM-gull» *Nettavisen*. 25.02.2011.
<https://www.nettavisen.no/sport/var-utestengt-vant-vm-gull/s/12-95-3098697>

Langholm, Dag. «Vurderer å trekke seg». *VG*. 04.03.2004
<https://www.nb.no/items/efbe5c77372adcd98c2702d5e7f87907?page=31&searchText=torbj%C3%B8rn%20Yggeseth%20vikersund>

Lote, Arve. «Da hoppporten skiftet stil». *NRK*. 26.03.2009 <https://www.nrk.no/sport/da-hoppporten-skiftet-stil-1.6539781>

Lund, Bjørn. «Ung-jenta som taler ski-pampen imot». *Avisa Nordland*. 17.12.2003 *Avisa Nordland*
<https://www.nb.no/items/4c8749fa55532fd08ccc486bd5a758a0?page=7&searchText=anette%20sagen>

Melhusbladet. «Merete hoppet hundre». *Melhusbladet*. 19.03.1985
<https://www.nb.no/items/2960afe874124ed962308fecf5544463?page=11&searchText=merete%20kristiansen%20Skuibakken>

Minnesotaposten. «Norske jenter hopper lengst, Hilda i 1912 og Anita i 1974»
Minnesotaposten.05.04.1974
<https://www.nb.no/items/de890d12c171631046205844977f3b34?page=5&searchText=anita%20wold>

Moen, Kristian Skalland. «Jentene ble nektet å hoppe I Vikersund». *VG*. 12.03. 2009
<https://www.vg.no/sport/hopp/i/GoOyl/jentene-ble-nektet-aa-hoppe-i-vikersund>

Moen, Kristian Skalland. «Sagen slamm med skrekken etter Vikersund-fallet». *VG*.
14.03.2009 <https://www.vg.no/sport/hopp/i/GowLJ/sagen-slapp-med-skrekken-etter-vikersund-fallet>

Morgenbladet. «Mandag den 2den marts 1891». *Morgenbladet*. 02.03.1891.
<https://www.nb.no/items/4042fea9ad51ab062e5d45e08642d982?page=0&searchText=Marthei>

Morgenbladet. «Kongepokalen til Sv. Brodahl.» *Morgenbladet*. 1. 03. 1937,
<https://www.nb.no/items/d5c130b23b9cf984fec4d9fa6fea9d93?page=0&searchText=Reidar%20Andersen%20holmenkollen>

Nansen, Eva. «Damer paa Ski». *Dagbladet*. 12.03.1893
<https://www.nb.no/items/e39f42b8608991d0b71d5cf7c287acd0?page=0&searchText=eva%20nansen>

Namdal Arbeiderblad, «Sikter mot verdens-rekord!». *Namdal Arbeiderblad*. 06.04.1971
<https://www.nb.no/items/82c6e3e700c19d5025b49a43491e563d?page=11&searchText=anita%20wold>

New York Times, «Why Can't Women Ski Jump?» Hentet 15.04.2023. (ingen publisitets dato)
https://content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,1963484_1963490_1963_447,00.html

NRK. «Likestillingsombudet Krever hopp-svar». *NRK*. 13.01.2004
<https://www.nrk.no/sport/likestillingsombudet-krever-hopp-svar-1.1184616>

NRK. «Vikersund får to verdenscuprenn i skiflygning for kvinner». *NRK*. 05.05.2023.
<https://www.nrk.no/sport/vikersund-far-to-verdenscuprenn-i-skiflygning-for-kvinner-1.16399481>

Nær Kontakt. «Boklöv». *Nær Kontakt*. 17.01.1989

<https://www.nb.no/items/08ae5825dc2394aa279291685f8a63be?page=39&searchText=Bokl%C3%B6v>

Odiin, Rolf Arne. «Yggeseth: - Vil ikke forby noen». *VG*. 12.03.2004

<https://www.nb.no/items/546a8bcbd8801219ae0a4f5f37d0c152?page=31&searchText=Gian%20Franco%20Kasper>

Peter Torgersen, «Litt om kvindens legemsøvelser» *Urd*. 16.01.1915)

<https://www.nb.no/items/2b62d34a437739468d27a8f902896a3f?page=35&searchText=28>

Peter Torgersen, «Litt om kvindens legemsøvelser» *Urd*. 23.01.1915

<https://www.nb.no/items/2b62d34a437739468d27a8f902896a3f?page=35&searchText=28>

Porsgrunns Dagblad. «Toralf Engan klarte det hele Norge håpet han skulle klare». *Porsgrunn Dagblad*. 10.02.1964

Porsgrunns Dagblad. «ANITA WOLD får ikke hoppe i Holmenkollen». *Porsgrunns Dagblad*. 03.03.1972

<https://www.nb.no/items/f1eb7c5a197a86fca977dad158cc37ba?page=7&searchText=anita%20wold%20verdensrekord>

Rena Blad. «Hopprenn». *Rena Blad*. 20.03.1985

<https://www.nb.no/items/cafff13564a38e75ade25adf8246f25d?page=3&searchText=merete%20kristensen%20Skuibakken>

Ringsaker Blad. «Kurt Arne vant i Odneshakken». *Ringsaker Blad*. 24.01.1989

<https://www.nb.no/items/667514f2cb1cb98a7726c4deaa59ebb8?page=13&searchText=odnesbakken>

Stavanger Aftenblad. «Jøssingidrett under okkupasjonstiden.» *Stavanger Aftenblad*. 25. 05. 1945

Sappenfield, Mark. «On glorious night, women`s ski jumping proves it belongs». *The Christian science monitor*. 11.02.2014

<https://www.csmonitor.com/World/Olympics/2014/0211/On-glorious-night-women-s-ski-jumping-proves-it-belongs>

Stensrud, Anna. «Normalbakke-renn i Sotsji-OL». *NRK*. 10. 02. 2014

<https://www.nrk.no/sport/normalbakke-renn-i-sotsji-ol-1.11524621>

Selbyggen, «ØIL med sikkert grep på KM» 25. februar 1983

<https://www.nb.no/items/7913c4622e9924106f64367bf8365397?page=3&searchText=merete%20kristiansen%20%C3%B8verbygda>

Skjerdingstad, Anders. «Noe å fortelle barnebarna om». *Nettavisen*. 18.02.2009

<https://www.nettavisen.no/sport/noe-a-fortelle-barnebarna-om/s/12-95-2546781>

Skårdalsmo, Kristian Sollie. «Lita jente i bakken...men med masse erfaring og høye mål» . *Arbeiderbladet*. 31.07.1999.

Sundbø, Trygve Sundbø. «Jeg kan ikke fatte hva Torbjørn har drevet med her». *VG*. 12.03.2004

<https://www.nb.no/items/546a8bcbd8801219ae0a4f5f37d0c152?page=31&searchText=Gian%20Franco%20Kasper>

Sæbø, Thomas. «Sagens trener tror ikke på jentenekt». *Dagbladet*. 14.03.2009

<https://www.nb.no/items/5833d7047430d3ade716641a968312b1?page=35&searchText=anette%20sagen%20vikersund>

The Brooklyn Daily Eagle. «Big Names of Sports». *The Brooklyn Daily Eagle*. 05.12. 1937

<https://bklyn.newspapers.com/image/52673378/?terms=johanna%20kolstad&match=1>

The Daily Illini. «35,000 spectators expected at Cary Hill ski carnival». *Daily Illini*.

21.01.1934 <https://idnc.library.illinois.edu/?a=d&d=DIL19340121.2.127&srpos=2&e=-----en-20--1--img-txIN-johanna+kolstad----->

The Urbana Daily Courter. «Lady ski Champ» *The Urbana Daily Courter*. 14.01.1933
<https://idnc.library.illinois.edu/?a=d&d=TUC19330114.2.8&e=-----en-20--1--img-txIN-johanna+kolstad----->

The Waterbury Democrat. «Added distance made by jumpers on new ski hill» *The Waterbury Democrat*. 06.02.1936
<https://bklyn.newspapers.com/image/52673378/?terms=johanna%20kolstad&match=1>

Toft, Andreas og Støstad, Mats «IOC positive til jentehopp i OL». *NRK*. 10.09.2010
<https://www.nrk.no/sport/ioc-positive-til-jentehopp-i-ol-1.7286876>

Tidens Krav, «Dønnem slo til med bakkerekord». *Tidens Krav*. 04.06.2004
<https://www.nb.no/items/8e46b80fce50cf01e8cb25163105f296?page=0&searchText=Olav%20Magne%20D%C3%B8nnem>

Trønderbladet. «Merete hoppet 106,5m». *Trønderbladet*. 17.02.1987
<https://www.nb.no/items/03aacb5838d9d33158806cce8371cd94?page=0&searchText=merete%20kristiansen%20balbergbakken>

Trønderbladet. «Verdensrekord av Merete Kristiansen». *Trønderbladet*. 24.01.1989
<https://www.nb.no/items/3dabaf8d15af14e7fbd15eaeed5c6c82?page=0&searchText=merete%20kristiansen%20odnesbakken>

Thoresen, Arne. «Yggeseths Kuvending». *Dagbladet*. 12.02.2004
<https://www.dagbladet.no/sport/yggeseths-kuvending/65946029>

Vanstone, Rob. «Women ski jumpers fight for inclusion». *Vancouver Sun*. 15.01.2009
<https://vancouversun.com/news/women-ski-jumpers-fight-for-inclusion>

Vårt Land. «8. mars». *Vårt Land*. 08.03.2003
<https://www.nb.no/items/2a9c4aa821982780c3e3c10f10bfed24?page=0&searchText=anette%20sagen>

Vikan, Per. «Hundrevis kom for å hedre Anette Sagen». *Avisa Nordland*. 10.03.2004
<https://www.nb.no/items/b64ea2a0b7d89dc0dc59b7507daf49d3?page=19&searchText=Anette%20Sagen>

VG. «Sagen vil ikke ta æren for kvinnehopp i VM». *VG*. 18.02.2009
<https://www.vg.no/sport/hopp/i/7EBM4/sagen-vil-ikke-ta-aeren-for-kvinnehopp-i-vm>

Vinding, Anne. «Gir seg ikke». *VG*. 04.03.2004.
<https://www.nb.no/items/efbe5c77372adcd98c2702d5e7f87907?page=31&searchText=torbj%C3%B8rn%20Yggeseth%20vikersund>

VG. «Eva hopper i kollen». *VG*. 10.02.1997
<https://www.nb.no/items/6fc16245935623239c69f33766dc27f2?page=33&searchText=Eva%20Ganster>

VG, «JENTUT`N TOK STAFETT – GULL, Inger – Babben – Berit, VERDENS BESTE JENTER». *VG*. 16.02.1968
<https://www.nb.no/items/6acb313fb262380be4bae294fd214c0b?page=0&searchText=OL%20gull>

VG. «Var det en FLICKA?» *VG*.
14.05.1969 <https://www.nb.no/items/aca324e9ce6ed803276ff9b8122d24aa?page=23&searchText=tiomila>

Østlands- Posten. «De nye retningslinjene for ungdommens fysiske opdragelse.»
Østlands-Posten. 3. 10. 1940 [Østlands-posten \(nb.no\)](https://www.ostlands-posten.no)

Øverland, O. A. «Skirendet i Asker». *Norsk Idrætsblad* 15. 04.02.1897
<https://www.nb.no/items/b62cf1bd67cd01f07bb2e4f9710f5fba?page=49&searchText=damerne>

Umtst, SM. «22dn Januar». *Morgenbladet*. 03.02.1863

<https://www.nb.no/items/680b2b9a3445b768a785e0226a052ed5?page=1&searchText=ski>